

รายงานการวิจัย

ทิศทางการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาชุมชนภายใต้สถานการณ์
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาพื้นที่พิเศษ
สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

โดย

เวทิน วุฒิวงศ์

ชุลฟีกอร์ มาโซ

ศรีประไพ อุดมละมุล

ได้รับทุนอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดินประจำปี 2553

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

บทคัดย่อ

หลักสูตรเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการผลิตบัณฑิต ดังนั้นการมีหลักสูตรที่ดีและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ จึงมีความสำคัญในการผลิตบัณฑิต โดยเฉพาะในยุคปัจจุบัน การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาแนวโน้มและทิศทางของการพัฒนา ปรับปรุงหลักสูตรการพัฒนาชุมชนที่เหมาะสม ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสอดคล้องกับบริบทการพัฒนาพื้นที่พิเศษสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยศึกษาจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 25 คน ใช้เทคนิคเดลฟิ(Delphi) ในการดำเนินการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า ทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาชุมชนมี 7 องค์ประกอบ คือ (1) คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย สามารถคิด ตัดสินใจ และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองมีความรู้ในสาขาวิชาชีพ ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม ได้ สามารถสื่อสาร ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษและภาษามลายูกลาง ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้ มีวินัยต่อตนเองและผู้อื่น มีบุคลิกภาพดี มีภาวะผู้นำ มีคุณธรรม จริยธรรม ชื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ มีจิตสาธารณะ ภาคภูมิใจในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ สามารถวิจัยเพื่อพัฒนางาน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม (2) มาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม ประกอบด้วย การมีคุณธรรม จริยธรรม มีจรรยาบรรณในวิชาชีพการพัฒนาชุมชน มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา ชื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ เป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย การมีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีจิตสาธารณะ ยึดหลักความถูกต้องและความमानฉันท์ (3) มาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านความรู้ ประกอบด้วย สามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามหลักคิด ทฤษฎี บูรณาการความรู้และประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ มีทักษะในการใช้เทคโนโลยี การวิจัย ปฏิบัติงานในลักษณะที่เป็นองค์รวม (4) มาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา ประกอบด้วยมีความรอบรู้ทันเหตุการณ์ มีกระบวนการคิด วิเคราะห์ อย่างมีวิจารณญาณ และใช้เหตุผลในเชิงวิทยาศาสตร์ สามารถใช้กระบวนการวิจัยในการวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางแก้ไข (5) มาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ประกอบด้วย การปรับตัวและอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ เป็นแบบอย่างที่ดี มีความรับผิดชอบ ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ทำงานเป็นทีมได้และมีทักษะในการสื่อสารและการแสดงความคิดเห็น (6) มาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย สามารถวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร เลือกใช้สื่อในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานได้ ใช้ภาษาทั้งภาษาไทย

ภาษาอังกฤษและภาษามลายูกลาง วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์และ (7) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ประกอบด้วย ฝึกอบรมด้านศีลธรรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ อาชีพทางเลือก การช่างพื้นฐาน ศึกษาคุณงามนอกสถานที่เกี่ยวกับการพัฒนา กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ฝึกจิตอาสาและกิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่น

Abstract

In order to produce graduates to meet society's requirements, a good curriculum is presently needed. The objectives of this study were to 1) find a direction for developing the Social Development program under the economic and social changes in accordance with the development of the three southernmost provinces. 25 stakeholders were studied. Delphi technique was used for this research. In-depth interview and questionnaires were used as a research tool.

The findings are as follows:

The direction to develop the Social Development curriculum consists of 7 elements : 1) The preferable qualifications of graduates are the ability to think, make a decision and solve problems. The graduates should be keen in their field and work with others under the multi cultural society. They should also be able to communicate in Thai, English and Malay. They have to know how to use the information technology. They have to be self-disciplined and possess good personality and be able to take a leadership role. They have to be honest, devoted, responsible and creative. They also should be civic-minded, have good self esteem and good vision. Moreover they have to know how to do research to develop their work based on participatory activity. 2) The moral standard for ethics in Social Development involves being disciplined, punctual, honest, devoted, responsible to be good citizens in a democratic society. They must know how to lead as well as follow and possess civic-mindedness. They must hold a sense of correctness and harmony. 3) The standard of knowledge consists of the ability to perform work based on the theory they study. They can integrate the subjects they learn with the job. They must have skills in using technology, research and perform holistic work. 4) The standard of intelligence includes the ability to learn what is going on, the process of thinking and analyzing carefully. They can use research methods to analyze and solve problems. 5) The standard of interpersonal skill and responsibility is composed of the ability to adjust oneself to live harmoniously in a multi cultural society. They must be a good model and have a sense of responsibility. They can be a good leader and follower. They can work along in team with others and possess communicative skills and ability to express their opinions. 6) The standard of mathematical analysis and proper use of media for communication involves the application of information technology in their work. They can use Thai, English and Malay. They can analyze

information and use it properly. 7) The extra activities to enrich students' ability includes training them to build their morality in every field like information technology, alternative careers, basic craftsmanship, study trip, health promotion activity, service mind support activity and local intelligence promotion activity.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยนี้แล้วเสร็จสมบูรณ์ได้ ด้วยความกรุณาของผู้เชี่ยวชาญทั้งที่เป็นนักวิชาการ ผู้ใช้บัณฑิต บัณฑิตหลักสูตรการพัฒนาชุมชนและปราชญ์ท้องถิ่น ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ความคิดเห็นในประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ โยธาทิพย์ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในการให้คำปรึกษา แนะนำ ในการดำเนินการวิจัยจนแล้วเสร็จ คณะผู้วิจัยจึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

คณะวิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร	6
แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร	13
ตัวแบบการพัฒนาหลักสูตร	18
แนวคิดการพัฒนาชุมชน	22
แผนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ปี 2552-2555	26
การประเมินสถานการณ์และปัจจัยแวดล้อม	27
งบประมาณและแผนงาน โครงการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้	29
ผลการแก้ไขปัญหาความไม่สงบและความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	30
ประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีปัญหาความยากจนและคุณภาพชีวิตค่อนข้างมาก	32
ภาวะเศรษฐกิจและการลงทุนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีแนวโน้มชะลอตัวอย่างต่อเนื่อง	33
กรอบนโยบายการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้	41

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาพรวมการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ปี 2552-2555	48
กระบวนการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique)	53
รูปแบบการวิจัยอนาคต	56
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเทคนิคเดลฟาย (Delphi)	59
ลักษณะทั่วไปของเทคนิคเดลฟาย (Delphi technique)	62
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
รูปแบบการวิจัยและการเลือกกลุ่มเป้าหมาย	69
การรวบรวมข้อมูล	69
การวิเคราะห์ข้อมูล	70
บทที่ 4 สรุปผลการสัมภาษณ์และผลการวิเคราะห์ข้อมูล	71
สรุปผลการสัมภาษณ์	71
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	75
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	83
สรุปผลการวิจัย	83
ข้อเสนอแนะ	86
บรรณานุกรม	87
ภาคผนวก	92

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสังคมมนุษย์ได้ก้าวสู่การปฏิวัติครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ คือการก้าวเข้าสู่ยุค “โลกไร้พรมแดน” (Globalization) เป็นยุคแห่งสารสนเทศและการแข่งขัน อันมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะปัจจุบันประเทศไทยมีการเจริญเติบโตทางด้านอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมเกษตรมากขึ้น ประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างจากการผลิตภาคเกษตรกรรมมาเป็นภาคอุตสาหกรรม (บรรพต สุวรรณประเสริฐ, 2544) มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่มุ่งไปสู่สังคมนานาชาติ โดยเน้นการค้า การบริโภคและการดำรงชีวิตตามวัฒนธรรมตะวันตก การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ก่อให้เกิดความผันผวน และความสับสนในวิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนไทยเป็นอย่างมาก การมุ่งเน้นการแข่งขัน การเอาชนะและผลประโยชน์ ทำให้ชีวิตในสังคมเกิดความแตกแยก แตกต่างและโดดเดี่ยว ดังนั้นบุคคลและสังคมจำเป็นต้องมีปัญญาที่จะเรียนรู้ เข้าใจ สามารถวิเคราะห์ห้วงวิจักษ์ เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิดและค่านิยมที่เหมาะสมถูกต้อง ทันสมัย (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2542 : 48)

นอกจากนี้ประเทศไทยเองก็กำลังเผชิญกับความจำเป็นเร่งด่วนในการเร่งรัดพัฒนาประเทศ และมีความต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสูงยิ่งกว่ายุคใดๆ ที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษานับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการผลิตกำลังคนระดับมัธยมศึกษาเพื่อมาร่วมกันในการพัฒนาประเทศ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาเองเป็นองค์กรพัฒนาการศึกษาระดับสูงที่ไม่สูงด้วยตำรา ด้วยสาระที่เป็นข้อมูลและรูปแบบของเทคโนโลยี หากจะเป็นความสูงด้วยระดับคุณภาพของคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สูงด้วยภูมิปัญญาและศีลธรรม ขณะเดียวกันหลักสูตรซึ่งเป็นแบบแผนหรือแนวทางของการจัดการศึกษาในการที่จะให้ความรู้ ถ่ายทอดวัฒนธรรม เสริมสร้างทักษะ ปลุกฝังทัศนคติ ค่านิยมให้แก่ผู้เรียน เพื่อสร้างความสามารถให้ดำรงตนอย่างมีความสุข สามารถบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติได้ จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการจัดการศึกษา (วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช, 2542)

อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยในฐานะเป็นแหล่งทางปัญญาที่สำคัญของสังคมไทย จึงต้องทำหน้าที่ในการสร้างปัญญาและพัฒนาคุณภาพของคน สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จากแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-

2549) ได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักไว้ว่า มุ่งหมายจะพัฒนาความเป็นสากลของอุดมศึกษาไทย และเปิดประตูการศึกษาไทยไปสู่ภูมิภาค มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพมาตรฐานของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้มีความเป็นสากลทั้งในด้านวิชาการและการบริหารจัดการ เสริมสร้างให้สถาบันอุดมศึกษาต่างๆ มีความเป็นผู้นำในภูมิภาค แต่อย่างไรก็ตามจากการวิเคราะห์การดำเนินการของแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้นพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยประสบกับวิกฤติที่สำคัญอยู่ 7 ประการดังนี้ (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2542: 95-99) (1) วิกฤติทางความคิด สถาบันอุดมศึกษาไม่ส่งเสริมและสร้างความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และความคิดในการแก้ปัญหาอย่างชาญฉลาดให้กับบัณฑิต อุดมศึกษาเน้นตัวสาระทักษะการทำตามและเน้นความสำเร็จของคะแนนมากกว่ากระบวนการทางปัญญา ซึ่งควรเป็นฐานเนื้อแท้ของอุดมศึกษา (2) วิกฤติทางความรู้ อุดมศึกษาไทยรับความรู้จากต่างประเทศ โดยขาดการพัฒนา สร้างสรรค์องค์ความรู้บนพื้นฐานของสังคมไทย (3) วิกฤติทางสังคม สถาบันอุดมศึกษาไทยโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสร้างความแปลกแยกเหินห่างจากสังคม ทำให้บัณฑิตและบัณฑิตใส่ใจในปัญหาของสังคมน้อย ขาดสำนึกทางสังคม การสร้างสรรค์สังคมจึงไม่เกิดขึ้นอย่างเพียงพอ (4) วิกฤติทางคุณภาพ ระบบและกระบวนการที่จะดูแลในเรื่องคุณภาพของอุดมศึกษาในประเทศไทยยังล้าสมัย ให้ความเชื่อถือใจกับความสามารถของอาจารย์แต่เพียงประการเดียว ขาดมาตรฐานที่เหมาะสมกับบริบทและวัฒนธรรมของชาติที่มีคุณค่าเท่าเทียมกับนานาชาติ (5) วิกฤติทางการบริหาร กิจกรรมอุดมศึกษามีการขยายตัวอย่างกว้างขวางจนทำให้การจัดการเกี่ยวกับอุดมศึกษาไม่สามารถดำเนินไปตามสามัญสำนึกความรู้สึกละและความชอบของผู้บริหาร การอุดมศึกษาในอนาคตต้องการความเข้าใจในสาระและกิจกรรมของอุดมศึกษา ต้องการความรู้และวิธีการในการบริหาร ต้องการระบบและกระบวนการ (6) วิกฤติทางทรัพยากรและการเงิน มีความขาดแคลนทรัพยากรบุคคลทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณอย่างต่อเนื่องและยาวนาน นอกจากนี้ ในด้านการเงิน รัฐยังไม่สามารถทุ่มเทให้แก่การศึกษาได้อย่างจริงจัง (7) วิกฤติทางสิทธิและความเสมอภาค อุดมศึกษาไทยให้ทุนประโยชน์แก่คนส่วนน้อยบางกลุ่มและสนองตอบต่อผู้มีโอกาสมากกว่า

ดังนั้นจากปัญหาต่างๆ ในข้างต้นทำให้อุดมศึกษาไทยจึงควรเปลี่ยนภาพใหม่บางประการเพื่อให้เหมาะสมกับกระแสนานาชาติ และกระแสระดับชาติ เช่น (1) อุดมศึกษาไทยที่เดิมเป็นสถานียถ่ายทอดความรู้เป็นด้านหลักจะต้องเปลี่ยนภาพใหม่เป็นการสร้างองค์ความรู้ขึ้นในสังคมของไทยเราเองอย่างเข้มข้น จริงจังและกว้างขวาง ในทุกระบบและกระบวนการของการอุดมศึกษา (2) การเรียนการสอนที่อาจารย์เป็นผู้บอก นิสิตนักศึกษาเป็นผู้รับความรู้จะต้องเปลี่ยนภาพใหม่เป็น

ผู้เรียนแสวงหาความรู้ สร้างความรู้ได้เอง สามารถคิด วิเคราะห์อย่างมีคุณภาพและประยุกต์ได้อย่างจริงจัง (3) บทบาทอุดมศึกษาที่เดิมไม่สนใจสังคมหวังให้สังคมปรับตามสถาบันตลอด จะต้องเปลี่ยนภาพใหม่เป็นสถาบันที่ปรับตัวเข้าสังคม เรียนรู้ แก้ปัญหาและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคมมากยิ่งขึ้น (4) ภาพเดิมของอุดมศึกษาที่บัณฑิตเก่งแต่วิชาการจะต้องเปลี่ยนเป็นภาพใหม่ที่สมดุลด้วยคุณธรรม ความรับผิดชอบและความมุ่งมั่นต่อส่วนรวมอย่างจริงจัง (ปทีป เมธาคุณวุฒิ, 2544) นอกจากนี้แล้ว หลักสูตรซึ่งเป็นการจัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทักษะ และสุนทรียภาพ (Appreciations) แก่นิสิต ซึ่งเปรียบเสมือนรูปแบบพิมพ์เขียวของการผลิตบัณฑิตจึงต้องพัฒนาเพื่อให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับสภาพสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป (วิชัย คีตสระ, 2535) ดังนั้นการที่มีหลักสูตรที่ดี เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่นับว่าเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนาสังคม และยังถือว่าเป็นการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนอีกด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาถือเป็นอีกหนึ่งสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีภาระหน้าที่หลักในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในการนี้ มหาวิทยาลัยก็ยังจำเป็นต้องใช้หลักสูตรซึ่งเป็นทั้งเครื่องมือและกระบวนการในผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ เหมาะสมตามความต้องการของสังคม ดังนั้นการที่มีหลักสูตรที่ดี มีคุณภาพและสามารถตอบสนองความต้องการทรัพยากรบุคคลในการพัฒนานั้น ถือว่าเป็นภาระหลักที่มหาวิทยาลัยต้องศึกษาวิจัย เพื่อเตรียมพร้อมจัดทำและปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่ให้สามารถทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังเป็นข้อกำหนดของสำนักงานการอุดมศึกษาที่กำหนดให้หลักสูตรในระดับอุดมศึกษาต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในทุกๆ ห้าปี เพื่อให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลาด้วย หลักสูตรการพัฒนาชุมชน เป็นหลักสูตรหนึ่งที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาและยังเป็นหลักสูตรที่อยู่ในเกณฑ์ที่ได้กล่าวมาแล้ว ก็จะต้องมีการปรับปรุง แก้ไข เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตาม การแก้ไข ปรับปรุงดังกล่าว จำเป็นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องศึกษาที่ผ่านมابัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรการพัฒนาชุมชนมีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่มากน้อยเพียงใดและการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาชุมชนในอนาคตควรเป็นไปในรูปแบบหรือทิศทางใดจึงจะเป็นหลักสูตรที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับบริบทพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งถ้าหากงานวิจัยสามารถดำเนินการจนสำเร็จจะทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาและมหาวิทยาลัยอื่นๆ สามารถนำมาใช้เป็นแบบในการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาพื้นที่พิเศษ ในทางตรงกันข้ามถ้าหากไม่ดำเนินการวิจัยจะทำให้

สถาบันอุดมศึกษาและสังคมโดยรวมขาดโอกาสในการเรียนรู้และการพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับการพัฒนาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และความต้องการของประชาชนที่แท้จริง โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อค้นหาแนวโน้มและทิศทางของการพัฒนา ปรับปรุงหลักสูตรการพัฒนาชุมชนที่เหมาะสมภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสอดคล้องกับบริบทการพัฒนาพื้นที่พิเศษสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาถึงทิศทางและแนวโน้มในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาพื้นที่พิเศษสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งศึกษาในประเด็น คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ มาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้หลักของการวิจัยอนาคตหรือเทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) เป็นเทคนิคในการศึกษาวิจัยต่อไป

3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่และกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงอนาคตโดยศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ 4 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มนักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม ตลอดจนนักวิชาการที่สามารถเชื่อมโยงการพัฒนาด้านการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ กลุ่มผู้ใช้บัณฑิต กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านและกลุ่มบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรการพัฒนาชุมชน โดยที่อาจจะอาศัยอยู่ในสามจังหวัดหรือพื้นที่ข้างเคียง นอกจากนี้จะต้องเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่และเข้าใจถึงบริบทและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้แน่วโน้มและทิศทางของการพัฒนา ปรับปรุงหลักสูตรการพัฒนาชุมชนที่เหมาะสม ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนสอดคล้องกับการพัฒนาพื้นที่พิเศษสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

5. นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

5.1 การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาตรีตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาที่ประกาศใช้โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ (สกอ.) กระทรวงศึกษาธิการ (มคอ.2)

5.2 หลักสูตรการพัฒนาชุมชน หมายถึง หลักสูตรการเรียนการสอนสาขาพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

5.3 นโยบายการพัฒนาพื้นที่พิเศษ หมายถึง นโยบายหรือแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อแก้ไขสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่โดยยึดหลักการสร้างความสามัคคีและแนวทาง “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยทิศทางการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาชุมชนที่เหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาพื้นที่พิเศษสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น เพื่อให้การศึกษาวิจัยสามารถดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้วางกรอบในการศึกษา แนวคิดและทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

หัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้ฉายวิสัยทัศน์และให้หลักคิดเรื่อง ความสำคัญของการเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจนไว้ว่า (สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม, 2545 : 17) การศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการที่ปลูกฝัง ถ่ายทอดความรู้ เจตคติ คุณลักษณะ ทักษะและคุณค่าต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียน เกิดความเจริญงอกงามในทุกด้าน การศึกษาจึงเป็นรากฐานและเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของประเทศให้เจริญและก้าวหน้าต่อไป (กรมวิชาการ, 2539 : บทนำ) ดังนั้นแนวคิดที่สำคัญของการจัดการศึกษาก็เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ทั้งทางด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม เพื่อเป็นพลเมืองดีสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (วสันต์ ทองไทย, 2548 : 30) ประการสำคัญในการจัดการศึกษานั้น ย่อมขึ้นอยู่กับหลักสูตรเพราะหลักสูตรเป็นกลไกสำคัญในการจัดการศึกษาและเป็นกลไกที่สำคัญ ในการปฏิรูปการศึกษ่อีกเช่นเดียวกัน

1.1 ความหมายของหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตรได้มีผู้ให้คำนิยามไว้แตกต่างกันมากมาย ความหมายและขอบเขตของหลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอและสะท้อนให้เห็นถึงปรัชญาการศึกษาในแต่ละสมัย ดังนั้นผู้วิจัยได้คัดเลือกความหมายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังเช่น สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 6) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง แนวคิดพื้นฐาน การสร้างและการพัฒนาหลักสูตร ได้อธิบายความหมายของหลักสูตรไว้ว่า “หลักสูตร” แปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Curriculum” มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินคือ “Currere” หมายถึง “Running Course” หรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่ง การที่เปรียบเทียบหลักสูตรกับสนามหรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่ง เนื่องจากการที่ผู้เรียนจะสำเร็จการศึกษาในระดับใดหรือหลักสูตรใดก็ตามผู้เรียนจะต้องฝ่าความยากของวิชาหรือประสบการณ์การเรียนรู้ ตามลำดับขั้นที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เช่นเดียวกับนักวิ่งที่ต้องวิ่งแข่งและฝ่าไปสู่อชัยชนะและความสำเร็จให้

ได้ Kenneth T. Henson (2001 : 9) ก็ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับหลักสูตรว่า หมายถึง แผน โครงการ ซึ่งประมวลทั้งความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน

นอกจากนี้ สวัสดิ์ จงกล (2539 : 28) ได้กล่าวไว้ในวารสารศึกษาปริทัศน์ เรื่องการบริหาร การใช้หลักสูตรโดยให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร คือ ข้อกำหนดซึ่งระบุจุดมุ่งหมายของการศึกษา เนื้อหาสาระ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ทักษะ ทักษะสังคมและทักษะสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ อีวาลิน (Evelyn J. Sowell ,2001 : 5) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ทักษะและทัศนคติ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ในสถาบัน ขณะเดียวกันใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้กล่าวไว้ในวารสารวิชาการ เรื่องระบบการจัดการเรียนการสอนโดยได้ให้ความหมายของหลักสูตรตามตัวย่อ 5 ตัว “SOPEA” ดังนี้

1. หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาที่เรียน (Curriculum as Subjects and Subjects Matter)
2. หลักสูตร คือ จุดมุ่งหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ (Curriculum as Objectives)
3. หลักสูตร คือ แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียน (Curriculum as Plans)
4. หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัดโดยโรงเรียน (Curriculum as Learners 'Experiences)
5. หลักสูตร คือ กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน (Curriculum as Educational Activities)

การให้คำนิยามของหลักสูตรจะแตกต่างกันตามแนวความคิด การมองและสภาพการณ์ของผู้รู้ ดังที่ บุญชม ศรีสะอาด (2546 :19) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรโดยให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 4 ประการ กล่าวคือ หลักสูตรในระดับชาติ หลักสูตรระดับท้องถิ่น หลักสูตรระดับสถานศึกษา หลักสูตรระดับห้องเรียน

1. หลักสูตรระดับชาติ คือ หลักสูตรแม่บทเป็นหลักสูตรแกนที่เขียนไว้กว้างและบรรจุมสาระที่จำเป็นที่ทุกคนในประเทศต้องเรียนรู้เหมือนกัน
2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ หลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น สาระการเรียนจะสอดคล้องและสัมพันธ์กับท้องถิ่น มุ่งการเรียนรู้ที่จะนำไปใช้ได้จริงในชีวิตจริง
3. หลักสูตรระดับสถานศึกษา คือ หลักสูตรที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อนำไปใช้จริงโดยนำหลักสูตรแม่บทมาปรับให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา

4. หลักสูตรระดับห้องเรียน คือ หลักสูตรที่สำคัญที่สุด ผู้ที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรระดับนี้ ได้แก่ ครู ซึ่งจะนำหลักสูตรระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับสถานศึกษา มาพิจารณาและมาปรับใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

อย่างไรก็ตาม ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ (2539 : 34) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์และกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกชั้นเรียน ปทีป เมธาคุณวุฒิ (2544 :1) ยังได้กล่าวไว้ในหนังสือ หลักสูตรอุดมศึกษา การประเมินและการพัฒนาว่า หลักสูตร คือ แผนของการเรียนการสอนที่ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายของการศึกษา วิธีการเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย ซึ่งหมายถึง การพิจารณาคัดเลือก จัดรวบรวมและเรียบเรียงเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ ตลอดจนการประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีสติปัญญา และคุณธรรมสามารถสร้างเสริมองค์ความรู้คิดวิเคราะห์ได้ตลอดจนนำความรู้มาแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ในส่วนวิชาชีพพร้อมทั้งการดำรงชีวิตได้

กังวล เทียนกัณฑ์เทศน์ (2540 : 25) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง ประมวลประสบการณ์ที่สถาบันการศึกษากำหนด โดยมีความมุ่งหมายทางพฤติกรรมที่มุ่งให้เกิดเปลี่ยนแปลงและ อริย์ วชิรวรการ (2542 : 142) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง กิจกรรม และประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับนักเรียนซึ่งประกอบไปด้วย จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรมด้านการเรียนการสอนและการประเมินผล

ส่วน วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2542 : 44) ได้อธิบายความหมายของหลักสูตรไว้ในหนังสือ การพัฒนาหลักสูตรสถานต่อที่ท้องถิ่นว่าหลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียน โดยมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอนที่กำหนดไว้ในเอกสารเพื่อเป็นแม่บทในการเรียนการสอนตามระดับชั้น

สรุป ความหมายหลักสูตร หมายถึง แผน โครงการที่ประมวลซึ่งความรู้และประสบการณ์ โดยจัดทำขึ้นเพื่อดำเนินการจัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบไปด้วย จุดประสงค์ของหลักสูตร หลักการ จุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหา โครงสร้าง เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ของหลักสูตรทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัยและสอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ศึกษา

1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

สาระสำคัญของแต่ละองค์ประกอบที่จะนำเสนอตามลำดับ ดังนี้ บุญชม ศรีสะอาด (2546 :

11) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรว่าองค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตร มี 4 ประการ คือ

(1) จุดประสงค์หรือความมุ่งหมายซึ่งจะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษา

(2) การจัดเนื้อหาสาระและมวลประสบการณ์

(3) กระบวนการเรียนการสอน

(4) การประเมินผล

นอกจากนี้ พิสนุ ฟองศรี (2549 : 134-135) กล่าวถึงองค์ประกอบหลักสูตรไว้ในหนังสือ การประเมินทางการศึกษาแนวคิดสู่การปฏิบัติไว้ 4 ประการ คือ จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชาหรือสาระการเรียนรู้ การนำหลักสูตรไปใช้หรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีสาระสำคัญ ดังนี้

(1) จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ เป็นการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งจะกำหนดให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัยและด้านทักษะพิสัย

(2) เนื้อหาวิชาหรือสาระการเรียนรู้ เป็นเนื้อหาสาระสำคัญที่ต้องจัดไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อเอื้อต่อการบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยทั่วไปถ้าเป็นหลักสูตรระดับอุดมศึกษามักจะเรียกว่าเนื้อหารายวิชา แต่ถ้าหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นหลักสูตรกลางจะเรียกว่า สาระการเรียนรู้

(3) การนำหลักสูตรไปใช้หรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นหน้าที่ของครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่จะต้องจัดส่วนประกอบต่างๆ เช่น คู่มือครู แผนการสอน สื่อต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้หลักสูตรบรรลุจุดมุ่งหมายได้

(4) การประเมินผล เป็นการพิจารณาตัดสินว่ามีคุณค่าบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด

ไทเลอร์ (Ralph Tyler, 1968) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรตามแนวคิดของนักการศึกษา ดังนี้

(1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Education Purpose) หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสำคัญ เพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษาแก่เด็ก ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรมตลอดจนใช้เป็นมาตรการหนึ่งในการประเมินผล

(2) **ประสบการณ์** (Education Experience) โดยการเลือกเนื้อหา ประสบการณ์ การเรียนรู้ต่างๆ ที่คาดว่าจะให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ดำเนินการเลือกเนื้อหา และประสบการณ์ การเรียงลำดับเนื้อหาสาระ พร้อมทั้งการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

(3) **วิธีการจัดประสบการณ์** (Organization of Education Experience) เป็นการนำ หลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู เอกสารหลักสูตร แผนการสอน แนวการสอนและแบบเรียน ซึ่งการดำเนินการสอน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในขั้นการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะหลักสูตรจะได้ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการสอนของครู ครูผู้สอนต้องมีความรู้ในการดำเนินการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ การวัดและการประเมินผลจิตวิทยาการสอนตลอดจนปรัชญาการศึกษาของแต่ละระดับ จึงทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

(4) **การประเมินผลหลักสูตร** (Evaluation) คือ การหาคำตอบว่าหลักสูตร สัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่มากน้อยเพียงใดและอะไรเป็นสาเหตุ

สรุป องค์ประกอบของหลักสูตร คือ แนวทางในการสร้างหลักสูตรเพื่อให้ถึงจุดมุ่งหมายที่ตั้งใจและคาดหวังไว้ องค์ประกอบของหลักสูตรที่จะประกอบด้วย 1) จุดประสงค์ของหลักสูตร 2) โครงสร้างของหลักสูตร 3) เนื้อหารายวิชา 4) สื่อการเรียนการสอน 5) การวัดและการประเมินผล การจัดการเรียนการสอนจะบรรลุผลได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจะต้องมีสิ่งที่จะช่วยกำหนดแนวทางเพื่อให้แต่ละฝ่ายสามารถถึงจุดมุ่งหมายที่คาดหวังได้

1.3 ความสำคัญของหลักสูตร

การศึกษาคือสิ่งสำคัญต่อประชากรและประเทศชาติ ดังนั้นหลักสูตรจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางให้กับผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ สมนึก ชาติทอง (2549 : 5) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ในหนังสือ เทคนิคการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้

(1) หลักสูตรเป็นโครงการ แผนปฏิบัติงาน ข้อกำหนดหรือเครื่องชี้แนวทาง ปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษา ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพและได้ควบคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย

(2) หลักสูตรสามารถพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สังคมคาดหวัง เพราะหลักสูตรมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความเจริญงอกงามของบุคคลสามารถปลูกฝังพฤติกรรม

คุณธรรม จริยธรรมและเป็นเครื่องมือที่จะทำให้การจัดการศึกษาบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

(3) หลักสูตรทำให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม สามารถทำให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความสนใจ ความถนัดที่แท้จริงของตนเองและพัฒนาได้เต็มศักยภาพและวางรากฐานความคิดที่เป็นการสนับสนุนและสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง

(4) หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาเพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ของรัฐให้แก่สถานศึกษาของรัฐบาลด้วย

(5) หลักสูตรจะเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความสำเร็จของประเทศเพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลง ย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง ส่วนบรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544 : 26-27) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ในหนังสือ การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

- (1) หลักสูตรช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมประชาธิปไตย
- (2) หลักสูตรสามารถพัฒนาศักยภาพและความสามารถของผู้เรียน
- (3) หลักสูตรพัฒนาการร่วมอยู่กันดีในสังคมของผู้เรียนให้มากที่สุดและพัฒนาการดำรงชีวิต
- (4) หลักสูตรช่วยพัฒนาชาติให้ก้าวหน้าทัดเทียมประเทศต่างๆ ในโลก
- (5) หลักสูตรสามารถตอบสนองความต้องการ ความเข้าใจและความมุ่งหวังในตนเอง
- (6) หลักสูตรพัฒนาความสามารถทางด้านต่างๆ โดยคำนึงถึงความพร้อมของผู้เรียนในระดับต่างๆ

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1981) ให้ความเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นเสมือนแผนภูมิการเดินทางและตารางที่ยึดหยุ่นได้ในการจัดการศึกษาเพราะผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชาในโรงเรียนจะเป็นผู้สร้างหลักสูตร สรุปความสำคัญของหลักสูตร หลักสูตรเป็นหัวใจหลักในการจัดการเรียนการสอนที่จะให้ผู้เรียนบรรลุถึงจุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องชี้นำถึงความเจริญของชาติและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน มาตรฐานของการศึกษาอยู่ที่หลักสูตร ดังนั้น หลักสูตรเป็นสิ่งที่สำคัญในกระบวนการเรียนการสอนของแต่ละสถาบันหรือสถานศึกษานั้น

1.4 ลักษณะจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ดี

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 19-20) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ดีไว้ในหนังสือแนวคิดพื้นฐาน การสร้างและการพัฒนาหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ลักษณะของหลักสูตรที่ดีจะนำไปสู่การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและเกิดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา หลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

(1) ควรตั้งอยู่บนรากฐานของการศึกษาอย่างถูกต้อง เช่น พื้นฐานทางปรัชญา จิตวิทยา สังคมวิทยา ธรรมชาติของการเรียนรู้และนอกจากนั้นยังต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความจริงและสามารถนำไปปฏิบัติได้

(2) สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและชีวิตประจำวันของผู้เรียน โดยมุ่งให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ของส่วนรวมและมีความเสียสละ มีความรู้ลึกซึ้งชม ภาคภูมิใจในชาติสามารถที่จะสร้างเสริมและมีความศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตยและเป็นผู้รับผิดชอบในฐานะพลเมืองดีของชาติ

(3) ตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษาและพัฒนาการของเด็กตามหลักจิตวิทยา การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย เช่น ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนกล้าแสดงออกในด้านความคิดเห็น ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ด้านความอบอุ่น การได้รับการยอมรับจากกลุ่ม และตรงตามลักษณะของวัฒนธรรม ประเพณีและเอกลักษณ์ของชาติ ให้ผู้เรียนรู้จักสร้างสรรค์วัฒนธรรมให้เจริญก้าวหน้าอีกด้วย

(4) เน้นและส่งเสริมคุณสมบัติส่วนบุคคลของผู้เรียน ให้มีความเจริญงอกงามหลายๆ ด้าน ตลอดจนส่งเสริมทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นของเด็กและจะต้องเน้นหนักในการเสริมสร้างให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาและจะต้องจัดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน

(5) หลักสูตรที่ดีจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการศึกษาให้มากที่สุดไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติ อันจะก่อให้เกิดค่านิยมที่ถูกต้องและมีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของสังคม

(6) หลักสูตรที่ดีย่อมส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ ความริเริ่ม มีความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินชีวิต

(7) มีความยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของสถานการณ์ปัจจุบัน

(8) หลักสูตรที่ดีย่อมมีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลาเพื่อทราบข้อบกพร่องในอันที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้น

พิสนุ ฟองศรี (2549 : 135) ได้ให้หลักการเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

- (1) สอดคล้องต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคม
- (2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจนมาจากข้อมูลพื้นฐานที่ถูกต้อง
- (3) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรต้องพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนครบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัยและด้านจิตพิสัย อย่างสมดุลกัน
- (4) การจัดกิจกรรมต่างๆ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม
- (5) มีความยืดหยุ่นได้
- (6) สามารถประเมินผลได้

สรุป ลักษณะของหลักสูตรที่ดี มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับความสามารถ ความสนใจและความต้องการของผู้เรียนและต้องสอดคล้องกับผู้เรียนทั้งพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและเจตพิสัยเพื่อพัฒนาผู้เรียนและสังคม

2. แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

ปัจจัยพื้นฐานหรือองค์ประกอบเบื้องต้นที่นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงในการพัฒนาหลักสูตรนั้น ทาบา (Taba, 1962) ได้กล่าวไว้อย่างละเอียดและชัดเจน กล่าวคือ มีองค์ประกอบที่สำคัญๆ ดังนี้

- (1) สภาพของโรงเรียนในปัจจุบัน
- (2) สังคม : การวิเคราะห์สังคม
- (3) วัฒนธรรม : การวิเคราะห์วัฒนธรรม
- (4) ทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ

จะเห็นได้ว่า ทาบา ได้มองกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่แยกไม่ออกจากกระบวนการสังคม เห็นความสำคัญของระบบสังคม (Social System) อันประกอบด้วยคน สถาบัน ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม และองค์ประกอบอื่นๆ มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสำหรับในเรื่องทฤษฎีการเรียนรู้ นั้น ทาบา มองเห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรเป็นการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผน อันเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลและของกลุ่ม จึงจำเป็นต้องอาศัยหลักการหรือทฤษฎีต่างๆ เพื่อการอธิบาย การทำนาย และการควบคุม ทฤษฎีการเรียนรู้จึงเปรียบเสมือนเครื่องชี้แนะแนวทางเพื่อการสร้างความเข้าใจที่ดี สำหรับแนวคิดของไทเลอร์ เช่นเดียวกับของ ทาบา เพียงแต่ไทเลอร์ ย้ำคำว่าองค์ประกอบเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร อันได้แก่

- (1) โรงเรียน
- (2) ชุมชน สังคม
- (3) จิตวิทยา ทฤษฎีการเรียนรู้
- (4) ปรัชญา

จะเห็นว่า ไทเลอร์ไม่ได้ชี้เฉพาะหรือกล่าวอย่างชัดเจนว่า สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร เพียงแต่ย้ำว่าการพัฒนาหลักสูตร สิ่งที่สำคัญอยู่ที่การกำหนดจุดมุ่งหมายและการกำหนดจุดมุ่งหมายสามารถกระทำได้โดยพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 4 อย่างข้างต้นปัจจัยพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรด้านต่างๆ ล้วนมีความสำคัญ ต้องศึกษารวบรวมข้อมูลอย่างถูกวิธี ให้ได้ข้อมูลที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้ ซึ่งมีนักการศึกษาไทยหลายท่านได้ศึกษาและกำหนดไว้ ดังนี้ (วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช, 2542 : 56-83)

2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้กับการพัฒนาหลักสูตร

นักพัฒนาหลักสูตร จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ จำเป็นต้องทราบว่ามนุษย์เรียนรู้ได้ดีในสถานการณ์หรือเงื่อนไขอย่างไรและสถานการณ์หรือเงื่อนไขแบบใดที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้สามารถนำมาวัดได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) กลุ่มพุทธินิยม (Cognitivism) และกลุ่มแรงจูงใจ (Motivation) ถ้าพิจารณาแล้วทฤษฎีการเรียนรู้มีเป้าหมายอย่างเดียวกัน เพียงแต่มองกันคนละด้าน ถ้านำมาผสมผสานกันจะมีประสิทธิภาพที่สมบูรณ์ เนื้อหาเชิงทฤษฎี หลักการในส่วนที่จะต้องนำมาใช้มากก็คือ ความคิดและสติปัญญา การเน้นภาคปฏิบัติที่ต้องฝึกฝนจะต้องใช้กล้ามเนื้อ ในทำนองเดียวกัน การเรียนรู้ทางด้านอารมณ์ยังจำเป็นต้องมีความคิดและสติปัญญามาช่วยควบคุม ดังนั้นการเรียนรู้จึงต้องประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมรวมทั้ง 3 ด้าน คือ (1) พุทธิพิสัย ความรู้ สติปัญญา (2) จิตพิสัย อารมณ์ เจตคติ และ (3) ทักษะพิสัย การปฏิบัติ การใช้วาระกล้ามเนื้อ

2.2 ปรัชญาการศึกษากับการพัฒนาหลักสูตร

พื้นฐานทางด้านปรัชญาการศึกษา มีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาระดับประเทศ เพราะปรัชญาการศึกษาเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษา อันมีส่วนสัมพันธ์กับการกำหนดหลักการและจุดหมายของหลักสูตร นักพัฒนาหลักสูตรจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานทางด้านนี้ก่อน เพื่อจะได้มองปัญหาต่างๆ ได้อย่างแจ่มแจ้งและยังอาจทำให้เกิดแนวคิดใหม่ขึ้นอีก ในปัจจุบันนี้การพัฒนาหลักสูตรมักจะไม่ได้ร่างขึ้นตามแนวปรัชญาหนึ่งปรัชญาใดแต่จะเป็นการผสมผสานและเลือกมาใช้ตามความเหมาะสม การศึกษาที่สมบูรณ์ต้องครอบคลุมหลายๆ ด้าน ต้องสอนคนให้คิดเป็น ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคม การผสมผสานจากหลักการและแนวคิดที่ดีๆ จากแต่ละปรัชญานำมา

เน้นรวมกัน ในการพัฒนาหลักสูตร เรียกว่า Electicism เช่น การกำหนดเนื้อหาโดยยึดความจำเป็นตามแนวความคิดของสารัตถนิยม (Essentialism) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตามแนวคิดของพิพัฒนิยม (Progressivism) สร้างบรรยากาศเป็นกันเองในห้องเรียนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนเนื้อหาบางส่วนตามความสนใจ ตามแนวคิดของอัตถิภาวนิยม(Existentialism) เนื้อหาบางส่วน เช่น กฎหรือหลักการต่างๆ ที่มีความคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงอาจจะกำหนดไว้ในหลักสูตรตามแนวความเชื่อของนิรันตรนิยม (Perennialism) ปรัชญาการศึกษาตามแนวคิดต่างๆ จึงเป็นระบบความเชื่อที่ใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจเลือกกำหนดแนวทางจัดการศึกษา ระบุหลักการ จุดหมายและจุดประสงค์ต่างๆ ในการพัฒนาหลักสูตร

2.3 เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครองกับการพัฒนาหลักสูตร

ในแต่ละสังคมจะมีระบบเศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง อันเป็นลักษณะเฉพาะของตนเองเป็นระบบที่ช่วยสนับสนุนเกื้อกูลให้คนในสังคมได้อยู่ร่วมกันด้วยความผาสุกและมีความเป็นระเบียบ จึงควรนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานอย่างหนึ่งสำหรับการพัฒนาหลักสูตร

2.3.1 เศรษฐกิจกับการพัฒนาหลักสูตร

สถาบันเศรษฐกิจเป็นสถาบันหนึ่งในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจรูปแบบใดก็ตามจะมีจุดหมายอยู่ 3 ประการ คือ ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และเสรีภาพทางเศรษฐกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจะประสบความสำเร็จก็ต่อเมื่อสามารถลดหรือกำจัดความยากจน ภาวะการว่างงานและการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำกันให้หมดสิ้นไป อันมีผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นใน 3 ด้าน คือ มีสิ่งสนองความต้องการสำหรับการดำรงชีวิตพื้นฐานอย่างเพียงพอ มีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และมีเสรีภาพในสังคมทุกด้าน (ชนิตา รัชกุลพลเมือง, 2532 : 100-108) การประกอบอาชีพของคนไทยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการเกษตร อาชีพทางอุตสาหกรรมจะมีเป็นส่วนน้อยและส่วนหนึ่งจะเกี่ยวข้องกับการเกษตร ส่วนทางด้านพาณิชยกรรมมีการขยายตัวทำให้สังคมเกษตรกรรมเริ่มมีแนวโน้มลดลง สภาพเศรษฐกิจของสังคมไทยทุกวันนี้ตกต่ำ ค่าครองชีพเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ฉะนั้น การพัฒนาหลักสูตร จำเป็นต้องตระหนักถึงปัญหาทางเศรษฐกิจ เช่น การพัฒนาหลักสูตรต้องมีจุดหมายพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะนิสัยในการเก็บออมและประหยัด มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ด้านวิชาชีพต่างๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการ (บุญมี เณรยอด, ม.ป.ป. : 13-14)

นอกจากนี้ ข้อมูลทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับรายได้ของประชากรและงบประมาณของชาตินำมาใช้ในการกำหนดอัตราค่าเล่าเรียนสำหรับในส่วนที่ผู้ปกครองสามารถรับผิดชอบได้และใช้กำหนดรูปแบบของการจัดการศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้งบประมาณของประเทศ

2.3.2 การเมืองและการปกครองกับการพัฒนาหลักสูตร

ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการเมืองและการปกครอง สรุปได้ 3 หัวข้อ คือ การขัดเกลาทางการเมือง การเลือกสรรทางการเมืองและการสร้างบูรณาการทางการเมือง การศึกษากับการเมืองและการปกครองเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก หลักสูตรต้องบรรจุเนื้อหาสาระไว้ เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจให้ประชาชนอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย การพัฒนาหลักสูตรต้องมีจุดหมายพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย มีแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องสนับสนุนส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตย การอยู่ร่วมกันในสังคม (ชนิตา รัชกุลเมือง, 2532 : 116-117)

2.4 สังคมและวัฒนธรรมกับการพัฒนาหลักสูตร

การศึกษามีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่อนุรักษ์ และถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดีงามและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสังคมให้สอดคล้องกับเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการศึกษา จึงช่วยควบคุมการเปลี่ยนแปลงของสังคม ให้เป็นไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การพัฒนาหลักสูตรจึงต้องคำนึงถึงข้อมูลพื้นฐานด้านนี้ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของสังคมในปัจจุบัน และเป็นการวางแผนให้ได้ตามเป้าประสงค์สำหรับอนาคต

2.4.1 สังคมกับการพัฒนาหลักสูตร

แนวโน้มทางด้านสังคมที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ อัตราการเพิ่มของประชากร ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การแพร่กระจายของความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะอย่าง ความต้องการและความเสมอภาคในสังคม (วิชัย ดิสสระ, 2535 : 57-59)

2.4.2 วัฒนธรรมกับการพัฒนาหลักสูตร

วัฒนธรรมและบทบาททางการศึกษาที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาหลักสูตร คือ โรงเรียนเป็นแหล่งรวมของการแสดงออกทางความคิด ค่านิยม ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น จึงควรดำรงไว้ซึ่งมรดกทางสังคม ส่วนวัฒนธรรมของชาติต้องนำมาใช้กำหนดรูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียน การกำหนดเนื้อหาสาระในหลักสูตรซึ่งต้องมีส่วนหนึ่งที่เป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม (วิชัย ดิสสระ, 2535 : 57) ความสำคัญของสังคมและวัฒนธรรมที่จะเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว นักพัฒนาหลักสูตรจึงควรตระหนักในสิ่งต่อไปนี้ คือ หลักสูตรต้องสนองความต้องการของสังคม ในลักษณะกว้างและครอบคลุมสอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคมเน้นในเรื่องความรักชาติ รักประชาชน แก้ปัญหาให้กับสังคม ปรับปรุงสังคมให้มีแนวคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ สร้างความตระหนักในเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประเพณีและค่านิยม ถ่ายทอดวัฒนธรรมและจริยธรรมอันดีงามปลูกฝังความซื่อสัตย์ ยุติธรรมและให้ความสำคัญในเรื่องผลประโยชน์ในสังคม (บุญมี เณรยอด, ม.ป.ป. : 16-18)

2.5 พัฒนาการทางเทคโนโลยีกับการพัฒนาหลักสูตร

พัฒนาการทางเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายประการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการสอน นักพัฒนาหลักสูตรและผู้นำหลักสูตรไปใช้จึงควรทราบความก้าวหน้าในเรื่องนี้ เพื่อให้การศึกษาได้พัฒนาและก้าวหน้าทัดเทียมกับพัฒนาการทางเทคโนโลยี (บุญมี เณรยอด, ม.ป.ป. : 19-20)

2.5.1 ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์

ด้านการพัฒนาหลักสูตร การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล การพิมพ์ เผยแพร่เอกสารหลักสูตร

2.5.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน

ระบบ Internet ช่วยเหลือผู้เรียนในด้านการสืบค้นด้านข้อมูลต่างๆ อย่างรวดเร็วในเว็บไซต์ (Web Site) ต่างๆ คอมพิวเตอร์ช่วยสอนหรือCAI (Computer-Assisted Instruction) การใช้ซีดีรอม

2.5.3 ความก้าวหน้าทางด้านอิเล็กทรอนิกส์

ได้แก่ โทรทัศน์และวิดีโอ แผ่นและแผ่นบันทึกเสียง เครื่องฉายประเภทต่างๆ เป็นต้น

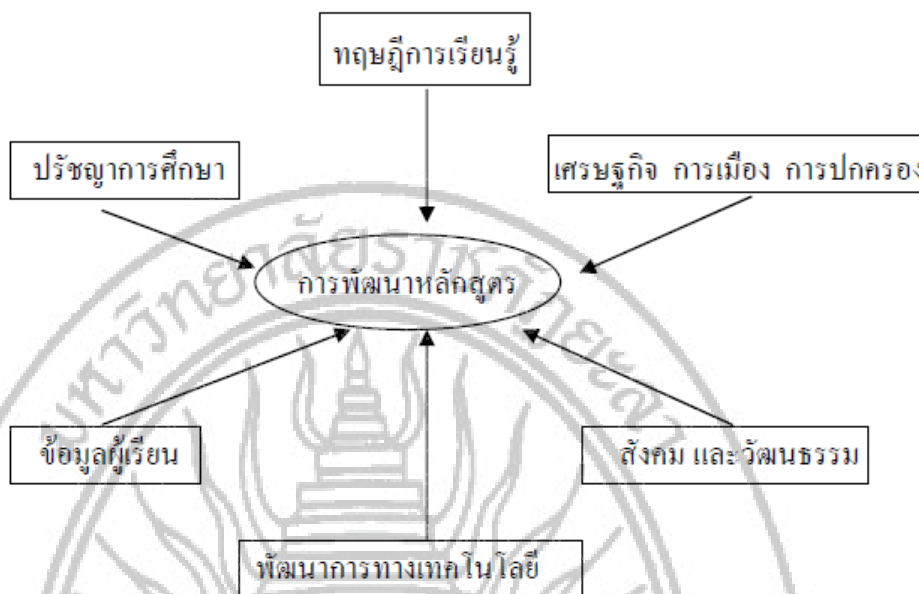
2.5.4 ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีอื่นๆ

เช่น ระบบออนไลน์ ระบบดิจิทัล ระบบเลเซอร์ ระบบขนส่งมวลชนและนักเรียน เป็นต้น

2.6 ผู้เรียนกับการพัฒนาหลักสูตร

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรเพราะการพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนทั้งในด้านวุฒิภาวะ สังคมและจิตใจ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนที่มีประโยชน์ต่อการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย ข้อมูลด้านปริมาณ ได้แก่ ผู้เรียนทั้งหมด ข้อมูลด้านพัฒนาการของผู้เรียนและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและชุมชน ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 37) การพัฒนาหลักสูตรต้องมีข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการตัดสินใจ กำหนดรูปแบบของหลักสูตรข้อมูลเหล่านี้ ได้มาด้วยวิธีต่างๆ เช่น ศึกษา ค้นคว้า วิจัย วิเคราะห์ ให้ได้ข้อมูลที่มีความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้ จากด้านต่างๆ ตามที่กล่าวมาข้างต้น ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตร จึงมีขอบข่ายกว้างขวาง ต้องมีการวางแผนและกระบวนการทำงานในรูปคณะกรรมการและอนุกรรมการให้ได้ข้อมูลครอบคลุมอย่างหลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตร

จากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นตามความคิดเห็นของนักวิชาการที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยได้นำมาปรับเป็นแนวทางในการสร้างตัวแบบการพัฒนาหลักสูตรสำหรับหลักสูตรท้องถิ่น โดยนำประสบการณ์ในทางปฏิบัติและปัญหาที่เกิดขึ้นมาสังเคราะห์เข้าด้วยกันทำให้ได้ขั้นตอนและองค์ประกอบของตัวแบบดังนี้

3. ตัวแบบการพัฒนาหลักสูตร

ตัวแบบหลักสูตร คือ การผสมผสานรูปแบบโดยยึดข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ที่ได้สรุปผลไว้เป็นแกนหลัก เพื่อกำหนดจุดหมายจุดประสงค์ต่างๆ และเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษา (Marsh and Willis, 2003 : 99-100) ในการพัฒนาหลักสูตร มีรูปแบบหรือตัวแบบการสร้างที่คล้ายคลึงกัน ในที่นี้ขอเสนอตัวแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของนักการศึกษาต่างๆ ดังนี้

3.1 แนวคิดของตัวแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์

ไทเลอร์ ได้กำหนดปัญหาพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร 4 ข้อ ซึ่งนักพัฒนาหลักสูตรต้องตอบให้ครบ เรียงลำดับจากข้อ 1 ถึงข้อ 4 ดังนี้ (Oliva, 2001 : 143)

3.1.1 จุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนบรรลุมีอะไรบ้าง

3.1.2 การที่จะบรรลุตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดนั้นจะต้องมีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง

3.1.3 ประสบการณ์ในด้านการศึกษาที่ได้ถูกกำหนดขึ้นสามารถจัดให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร

3.1.4 จะพิจารณาได้อย่างไรว่าผู้เรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมายแล้ว

จากคำถามทั้ง 4 ข้อ ชี้ให้เห็นว่าการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตร ต้องคำนึงถึงการกำหนดจุดมุ่งหมาย การกำหนดประสบการณ์ทางการศึกษา การจัดประสบการณ์ทางการศึกษาให้กับผู้เรียน และการประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร

3.2 แนวคิดของตัวแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบา

ทาบา เชื่อว่าครูผู้สอนซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตร ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ควรมีการพัฒนาจากระดับล่างขึ้นสู่ระดับบน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้ (Oliva : 145-146)

3.2.1 วินิจฉัยความต้องการ ด้วยการสำรวจสภาพปัญหาและความจำเป็นต่างๆ ของสังคมและผู้เรียน

3.2.2 กำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจน หลังจากที่ได้วินิจฉัยความต้องการแล้ว

3.2.3 คัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ ให้สอดคล้อง เหมาะสมกับผู้เรียน โดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระที่เชื่อถือได้ มีความต่อเนื่อง และมีความสำคัญต่อผู้เรียน

3.2.4 คัดเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระมีความสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนและจุดประสงค์ของหลักสูตร

3.2.5 การประเมินผลเพื่อตรวจสอบดูกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดไว้ว่าบรรลุตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ รวมทั้งวิธีการประเมินผล

3.3 แนวคิดของตัวแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซลเลอร์ อเล็กซานเดอร์และเลวิส

ได้เสนอความคิดในการพัฒนาหลักสูตรดังนี้ (Oliva, 2001 : 148-149)

3.3.1 เป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขต นักพัฒนาหลักสูตรควรกำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นสิ่งแรก เป้าหมายแต่ละประเด็นควรบ่งบอกถึงขอบเขตหนึ่งของหลักสูตร ขอบเขตที่สำคัญและควรให้ความสนใจในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ พัฒนาการส่วนบุคคล มนุษยสัมพันธ์ ทักษะการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและความชำนาญเฉพาะด้านและอาจมีขอบเขตที่สำคัญอื่นๆ ที่นักพัฒนาหลักสูตรอาจพิจารณาตามความเหมาะสมของผู้เรียน

3.3.2 การออกแบบหลักสูตร หลังจากที่กำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายแล้ว จึงพิจารณาออกแบบหลักสูตรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของ

หลักสูตร ความต้องการของผู้เรียนและลักษณะของสังคม ตลอดจนข้อกำหนดต่างๆ ของสังคมและปรัชญาทางการศึกษาโดยตัดสินใจเลือกและจัดเนื้อหาสาระ การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม

3.3.3 การใช้หลักสูตร หลังจากเลือกรูปแบบหลักสูตรแล้ว ต้องกำหนดขั้นตอน การนำหลักสูตรไปใช้คือ การเลือกวิธีการเรียนและวัสดุสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้

3.3.4 การประเมินผลหลักสูตร เน้นที่การประเมินตัวหลักสูตรคุณภาพของการสอนและพฤติกรรมทางการเรียนของผู้เรียน ผลจากการประเมินจะช่วยให้สามารถตัดสินใจได้ว่ายังคงใช้หลักสูตรนี้ต่อไป ควรปรับปรุงแก้ไขหรือควรยกเลิกหลักสูตรดังกล่าว

3.4. แนวคิดของตัวแบบการพัฒนาหลักสูตรของกู๊ดแล็คและริชเทอร์ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2543 : 20)

กู๊ดแล็คและริชเทอร์ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตร ดังนี้ คือ คำนิยามต่างๆ ของสังคม จะเป็นตัวกำหนดจุดหมายทางการศึกษาและจุดหมายทางการศึกษาเหล่านี้จะถูกแปลงเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมทั่วไปทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบใหญ่ๆ 2 ส่วน คือ เนื้อหาสาระหรือเรื่องราวที่จะให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน และพฤติกรรมที่ต้องการจะปลูกฝังแก่ผู้เรียน กู๊ดแล็คและริชเทอร์ได้ให้ความหมายของโอกาสการเรียนรู้ว่า หมายถึงสถานการณ์ใดๆ ก็ตามที่จัดทำขึ้นภายในบริบทของโปรแกรมทางการศึกษา หรือสถาบันทางการศึกษาเพื่อต้องการที่จะให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางที่กำหนด

3.5. แนวคิดของตัวแบบการพัฒนาหลักสูตรของฟอกซ์ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2543 : 21)

ฟอกซ์ได้เสนอตัวแบบการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้คือ นักพัฒนาหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจากคำนิยามต่างๆ ของสังคมและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะช่วยในการตัดสินใจเลือกสิ่งที่เป็นความรู้เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้อะไรของนักเรียน ความต้องการทางสังคม และความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ ความรู้ทั้ง 3 ประเภทนี้เป็นแนวทางแก่นักพัฒนาหลักสูตรในการคัดเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน รูปแบบของหลักสูตรและวิธีการสอน ซึ่งก็เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในการจัดโอกาสการเรียนรู้แก่นักเรียนหรือการจัดทำหลักสูตรนั่นเอง

3.6. แนวคิดของตัวแบบการพัฒนาหลักสูตรของโอлива

โอлива (Oliva, 2001 :153) มีความคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย 17 ขั้นตอนได้แก่

- 3.6.1 ระบุความต้องการของนักเรียนโดยทั่วไป
- 3.6.2 ระบุความต้องการของสังคม
- 3.6.3 กำหนดปรัชญาและความมุ่งหมายของการศึกษา
- 3.6.4 ระบุความต้องการของนักเรียนในโรงเรียน
- 3.6.5 ระบุความต้องการเฉพาะของชุมชน
- 3.6.6 ระบุความต้องการของเนื้อหาวิชา
- 3.6.7 ระบุเป้าประสงค์หลักสูตรของโรงเรียนแต่ละแห่ง
- 3.6.8 ระบุวัตถุประสงค์ของโรงเรียน
- 3.6.9 การรวบรวมและการส่งเสริมสนับสนุนหลักสูตร
- 3.6.10 ระบุเป้าประสงค์การให้ความรู้
- 3.6.11 ระบุจุดหมายการให้ความรู้
- 3.6.12 เลือกยุทธศาสตร์การให้ความรู้
- 3.6.13 การเลือกที่จะประเมินความชำนาญในขั้นแรก
- 3.6.14 การส่งเสริมสนับสนุนยุทธศาสตร์การให้ความรู้
- 3.6.15 การเลือกการประเมินความชำนาญในขั้นสุดท้าย
- 3.6.16 การประเมินความรู้และการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้
- 3.6.17 การประเมินหลักสูตร และการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบหลักสูตร

ในโรงเรียน

จากการพิจารณาตัวแบบการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาต่างๆ อาทิ ไทเลอร์, ทาบา, เซลเลอร์, อเล็กซานเดอร์, กู๊ดแลด, ริชเทอร์, ฟอกซ์ และ โอлива ไม่สามารถตัดสินหรือกล่าวได้ว่ารูปแบบใดดีกว่ากัน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาตัวแบบการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว จะพบว่ามีลักษณะที่คล้ายๆ กันอยู่ 6 ขั้นตอน คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน สังคมและปรัชญาการศึกษา
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. การกำหนดเนื้อหาสาระ และประสบการณ์การเรียนรู้
4. การนำหลักสูตรไปใช้
5. การประเมินผลหลักสูตร

6. การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

4. แนวคิดการพัฒนาชุมชน

4.1 ความหมายการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย 2 คำ คือ การพัฒนา และ ชุมชน

การพัฒนา หมายถึง ทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนสภาพ ปรับปรุงให้ต่างจากเดิม

ชุมชน หมายถึง การรวมตัวของบุคคล กลุ่ม/องค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน และ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในขอบเขตพื้นที่หนึ่งๆ ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ระดับพื้นฐานที่สุด คือ หมู่บ้านหรือชุมชนในรูปแบบอื่นๆ ที่มีมารวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาเดียวกัน เช่น ชุมชนลุ่มน้ำ ชุมชนวัฒนธรรม เป็นต้น

การพัฒนาชุมชน (Community Development) ตามหลักการพื้นฐานเป็นกระบวนการให้ การศึกษา (Educational Process) แก่ประชาชนเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ (self – reliance) หรือ ช่วยตนเองได้ (self – help) ในการคิด ตัดสินใจและดำเนินการแก้ปัญหา ตลอดจนตอบสนอง ความต้องการของตนเองและส่วนรวม

4.2 ปรัชญาการพัฒนาชุมชน

ปรัชญาพื้นฐานเบื้องต้นของนักพัฒนาชุมชน คือ ความเชื่อมั่นและศรัทธาในมนุษยชาติว่า มนุษย์ทุกชีวิต มีคุณค่า มีความหมาย มีศักดิ์ศรี มีศักยภาพและสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส

4.3 หลักการพัฒนาชุมชน คือ หลักประชาชน กล่าวคือ

4.3.1 เริ่มต้นที่ประชาชน ยืนจุดเดียวกับประชาชน มองโลก มองชีวิต มองปัญหา จากทัศนะของประชาชน เพื่อให้เข้าใจปัญหา ความต้องการของประชาชน เพื่อให้เข้าถึงชีวิต จิตใจ ของประชาชน

4.3.2 ทำงานร่วมกับประชาชน (ไม่ใช่ทำงานให้แก่ประชาชน เพราะจะทำให้เกิด ความคิดมาทวงบุญทวงคุณจากประชาชนในภายหลัง) การที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจปัญหาของ ตนเอง และมีกำลังใจลุกขึ้นต่อสู้กับปัญหา ช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ไขปัญหานั้น ย่อมมีหนทางที่จะ กระทำได้โดยไม่ยากหากเข้าใจปัญหาและเข้าถึงจิตใจประชาชน

4.3.3 ยึดประชาชนเป็นพระเอก ประชาชนต้องเป็นผู้กระทำการพัฒนาด้วยตนเอง ไม่ใช่ เป็นผู้ถูกกระทำหรือฝ่ายรองรับข้างเดียว เพราะผลของการกระทำการพัฒนานั้น ตกอยู่ที่ ประชาชนโดยตรงประชาชน เป็นผู้รับโชคหรือเคราะห์จากการพัฒนานั้น

4.4 วิธีการพัฒนาชุมชน เป็นวิธีการพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน คือ

4.4.1 การรวมกลุ่ม หรือ จัดตั้งองค์กรประชาชน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ซึ่งเป็นสมาชิก มีบทบาทและมีส่วนร่วม ในกิจกรรมของกลุ่ม/องค์กร ซึ่งจะส่งผลกระทบไปถึงส่วนรวมด้วย

4.4.2 การส่งเสริม/สร้างสรรค์ผู้นำและอาสาสมัคร

เพื่อเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ประชาชน มีความพร้อมจะ เป็นผู้นำ และ เป็นผู้เสียสละ ได้อุทิศตนได้แสดงบทบาท มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนโดยส่วนรวม

4.5 กระบวนการพัฒนาชุมชน การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการ และต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกระดับ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามประเมินผลในกิจกรรม/โครงการของชุมชน เป็นการสร้าง/ปลูกฝังจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของกิจกรรม/โครงการนั้น โดยกระบวนการพัฒนาชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ดังนี้

4.5.1 การศึกษาชุมชน เป็นการเสาะแสวงหาข้อมูลต่างๆ ในชุมชน เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อทราบปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน วิธีการในการศึกษาชุมชนอาจต้องใช้หลายวิธีประกอบกันทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต การสำรวจและการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด กลวิธีที่สำคัญที่นักพัฒนาต้องใช้ในขั้นตอนนี้ คือ การสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เพราะถ้าหากปราศจากสัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักพัฒนากับชาวบ้าน แล้วเป็นการยากที่จะได้รู้และเข้าใจปัญหาความต้องการจริงๆ ของชาวบ้าน ความสัมพันธ์อันดี จนถึงขั้นความสนิทสนม รักใคร่ ศรัทธา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน

4.5.2 การให้การศึกษาแก่ชุมชน เป็นการสนทนา วิเคราะห์ปัญหาร่วมกับประชาชนเป็นการนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากขั้นตอนการศึกษาชุมชน มาวิเคราะห์ถึงปัญหาความต้องการและสภาพที่เป็นจริงผลกระทบ ความรุนแรงและความเสียหายต่อชุมชน กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การกระตุ้นให้ประชาชนได้รู้ เข้าใจและตระหนักในปัญหาของชุมชน ซึ่งในปัจจุบันก็คือ การจัดเวทีประชาคม เพื่อค้นหาปัญหาร่วมกันของชุมชน

4.5.3 การวางแผน / โครงการ เป็นขั้นตอนให้ประชาชนร่วมตัดสินใจและกำหนดโครงการ เป็นการนำเอาปัญหาที่ประชาชนตระหนักและยอมรับว่าเป็นปัญหาของชุมชนมารวบรวมกันหาสาเหตุ แนวทางแก้ไข และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจที่จะ

แก้ไขภายใต้ขีดความสามารถของประชาชน และการแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอก กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหา วิธีการวางแผน การเขียนโครงการ โดยใช้เทคนิคการวางแผนแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วม

4.5.4 การดำเนินงานตามแผนและโครงการ โดยมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามแผนและโครงการที่ได้ตกลงกันไว้ กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนใน 2 ลักษณะ คือ

- (1) เป็นผู้ปฏิบัติงานทางวิชาการ เช่น แนะนำการปฏิบัติงาน ให้คำปรึกษาหรือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน
- (2) เป็นผู้ส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

4.5.5 การติดตามประเมินผล เป็นการติดตามความก้าวหน้าของงานที่ดำเนินการตามโครงการเพื่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่พบได้อย่างทันทั่วถึง กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การติดตามดูแลการทำงานที่ประชาชนทำ เพื่อทราบผลความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรค แล้วนำผลการปฏิบัติงานตามโครงการหรือกิจกรรมไปเผยแพร่เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ

4.6 การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วม นับเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกระดับเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติตามแผนการติดตามประเมินผลในกิจกรรม/โครงการของชุมชน เป็นการสร้าง/ปลูกฝังจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของกิจกรรม/โครงการนั้น

ปัจจุบัน แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา (People Participation for Development) ได้รับการยอมรับและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในงานพัฒนาทุกภาคส่วนหรือในลักษณะเบญจภาคี ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการและประชาชน รวมพลังกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา/สาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ของโครงการ วิธีการตลอดจนแนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินการพัฒนา เป็นส่วนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ เทคโนโลยี ฯลฯ จากองค์กรภาคีพัฒนา

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ซึ่งเป็นทั้ง การได้รับผลประโยชน์ทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นการประเมินว่า การที่ประชาชนเข้าร่วมพัฒนา ได้ดำเนินการสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด การประเมินอาจประเมินแบบย่อย (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลความก้าวหน้าเป็นระยะๆ หรืออาจประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอด

4.6.1 ปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

การที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วม นอกจากการปลูกฝังจิตสำนึกแล้วจะต้องมีการส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางซึ่งควรพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ ดังนี้

(1) **ปัจจัยเกี่ยวกับกลไกของภาครัฐ** ทั้งในระดับนโยบายมาตรการและการปฏิบัติที่เอื้ออำนวย รวมทั้งการสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน จำเป็นที่จะต้องทำให้การพัฒนาเป็นระบบเปิดมีความเป็นประชาธิปไตย มีความโปร่งใส รับฟังความคิดเห็นของประชาชนและมีการตรวจสอบได้

(2) **ปัจจัยด้านประชาชน** ที่มีสำนึกต่อปัญหาและประโยชน์ร่วมมีสำนึกต่อความสามารถและภูมิปัญญาในการจัดการปัญหาซึ่งเกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงการสร้างพลังเชื่อมโยงในรูปกลุ่มองค์กร เครือข่ายและประชาสังคม

(3) **ปัจจัยด้านนักพัฒนาและองค์กรพัฒนา** ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริมกระตุ้นสร้างจิตสำนึก เอื้ออำนวยกระบวนการพัฒนาสนับสนุนข้อมูลข่าวสารและทรัพยากรและร่วมเรียนรู้กับสมาชิกชุมชน

4.6.2 ปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

(1) **อุปสรรคด้านการเมือง** เกิดจากการไม่ได้กระจายอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่ประชาชน โครงสร้างอำนาจทางการเมือง การปกครอง การบริหาร เศรษฐกิจ ถูกควบคุมโดยคนกลุ่มน้อย ทหาร นายทุนและข้าราชการ ขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการแจกแจงทรัพยากร

(2) **อุปสรรคด้านเศรษฐกิจ** เกิดจากการขาดความสามารถในการพึ่งตนเอง อำนาจการต่อรองมีน้อย กระบวนการผลิต ปัจจัยการผลิตอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ ความแตกต่างในสังคมด้านรายได้ อำนาจและฐานะทางเศรษฐกิจ

(3) อุปสรรคด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณีในแต่ละพื้นที่ที่ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้เนื่องจากขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน/เผ่า

5. แผนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ปี 2552-2555

ในการแถลงนโยบายรัฐบาลต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2551 รัฐบาลได้กำหนดให้การแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นนโยบายเร่งด่วนที่เริ่มดำเนินการในปี 2552 โดยกำหนดให้มีกลไกองค์กรกำกับดูแลการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยยึดมั่นหลักการสร้างความสมานฉันท์และแนวทาง “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ใช้กระบวนการยุติธรรมกับผู้กระทำผิดอย่างเคร่งครัดและเป็นธรรมและกำหนดจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเขตพัฒนาพิเศษที่มีการสนับสนุนแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ สิทธิพิเศษด้านภาษีและอุตสาหกรรมฮาลาลรวมทั้งสนับสนุนให้เป็นเขตพัฒนาพิเศษที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม

เพื่อให้มีกลไกขับเคลื่อนนโยบายเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ดังกล่าวสู่การปฏิบัติอย่างเป็นเอกภาพ คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2552 อนุมัติแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (รชต.) ขึ้น โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานเพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายและมาตรการ พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนงานโครงการและการจัดตั้งงบประมาณ รวมทั้งกำกับดูแล เร่งรัด ติดตาม แก้ไขกฎระเบียบและลดขั้นตอนการปฏิบัติเพื่อให้การพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลานราธิวาส สตูลและสงขลา) เกิดประสิทธิผลเป็นไปตามนโยบายรัฐบาล

แผนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ปี 2552-2555 นี้ จัดทำขึ้นโดยคณะรัฐมนตรีพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (รชต.) โดยยึดนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาจังหวัดภาคใต้เป็นหลัก ประกอบกับนโยบาย แผนยุทธศาสตร์และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแนวโน้มนโยบาย ศักยภาพ ภูมิสังคมที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ โอกาสและข้อจำกัดการพัฒนาทั้งจากภายนอกและภายในประเทศมาใช้ในการกำหนดกรอบนโยบาย เป้าหมาย กลยุทธ์ มาตรการและบูรณาการแผนงานโครงการที่สำคัญให้ตอบสนองต่อการพัฒนาและแก้ปัญหาความไม่สงบ เสริมสร้างความเป็นธรรมทางสังคมและฟื้นฟูเศรษฐกิจให้ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ทั่วถึงอันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์และสันติสุข

6. การประเมินสถานการณ์และปัจจัยแวดล้อม

พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะพิเศษทางวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ที่แตกต่างไปจากพื้นที่ส่วนอื่นของประเทศไทย โดยร้อยละ 75.5 เป็นชาวไทยมุสลิมนับถือศาสนาอิสลามและนิยมพูดภาษามลายูท้องถิ่นส่วนอีกร้อยละ 24.0 เป็นชาวไทยพุทธกระจายอยู่ทั่วไปทั้งในเขตเมืองและชนบท ซึ่งเป็นสังคมที่มีอัตลักษณ์เฉพาะและมีประวัติศาสตร์ของตนเองสำหรับปัญหาความขัดแย้งทางความคิดและเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นมายาวนานแต่รัฐสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ดังจะเห็นได้ว่าในช่วง 11 ปี (ระหว่างปี 2536-2546) มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (รวมทั้งสงขลาและสตูลในบางครั้ง) รวม 784 ครั้งโดยเฉลี่ยเกิดเหตุปีละ 68 ครั้ง เมื่อเทียบกับการเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในเพียงปีเดียว (ปี 2547) ที่มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นถึง 1,139 ครั้ง

เหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ทวีความรุนแรงขึ้นตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้เกิดภาวการณ์ผลิตหัดตัว ผู้ประกอบการขาดความมั่นใจในการลงทุนมีการเลิกกิจการอย่างต่อเนื่อง เกิดปัญหาการว่างงานสูงซึ่งซ้ำเติมปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่และทำให้ประชาชนลดความเชื่อมั่นในอำนาจรัฐ อย่างไรก็ตามการแก้ไขปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผ่านมาแม้รัฐบาลจะกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และมาตรการดำเนินการแก้ไขปัญหาในแต่ละช่วงเวลาอย่างชัดเจนแต่การดำเนินงานไม่ต่อเนื่องและขาดการบูรณาการ ส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจไม่บรรลุตามเป้าหมาย ประชาชนได้รับผลจากการพัฒนาไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะกลุ่มประชาชนในพื้นที่ชนบทยากจน จึงทำให้จำนวนประชากรที่อยู่ในข่ายความยากจนมีสัดส่วนสูงขึ้น ทั้งยังต้องเผชิญกับปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในระยะต่อไปจึงจำเป็นต้องเร่งดำเนินการพัฒนาและแก้ไขให้ตรงจุดเพื่อให้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่คลี่คลายโดยเร็วและประชาชนสามารถดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข

6.1 การดำเนินการแก้ไขปัญหาช่วงปี 2547-2551

6.1.1 นโยบายและยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในช่วงที่ผ่านมาแม้ว่าภาครัฐจะได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องแต่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงนโยบาย ยุทธศาสตร์และมาตรการ รวมทั้งกลไกการบริหารจัดการที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลาดังนี้

(1.1) ช่วงปี 2547-2548 มีการกำกับการบริหารจัดการ โดยกองอำนวยการเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กอ.สสส.จชต.) โดยมีนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้และมี “ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด

ชาวยแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส) ปี 2547-2548” ที่คณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบเมื่อ 16 มีนาคม 2547 เป็นกรอบในการแก้ปัญหาความไม่สงบและพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นหลัก

(1.2) ช่วงปลายปี 2548 ต่อเนื่องในปี 2549 มีการกำกับการบริหารจัดการพัฒนา โดยคณะกรรมการนโยบายเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กสขต.) โดยมี “นโยบายและยุทธศาสตร์เสริมสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้” เป็นกรอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยึดถือปฏิบัติภารกิจในด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจและสังคม

(1.3) ช่วงปี 2550 – 2551 ภายหลังการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลเมื่อเดือนกันยายน 2549 รัฐบาลได้ปรับปรุงกลไกการดำเนินงานแก้ไขปัญหาลจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยได้จัดตั้งกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบการแก้ไขปัญหาลจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งระบบ สำหรับในพื้นที่ กอ.รมน. ภาค 4 รับผิดชอบและภายใต้ กอ.รมน. ภาค 4 มีกองบัญชาการผสมพลเรือนตำรวจทหาร (พตท.) เป็นองค์กรรับผิดชอบแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงและศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เป็นองค์กรรับผิดชอบด้านการพัฒนา นอกจากนี้ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนใต้ (กพต.) ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายเร่งรัดการพัฒนาและติดตามผลการพัฒนาในพื้นที่ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูลและ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา คือ จะนะ เทพา นาทวีและสะบ้าย้อย

6.2 กรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ กอ.รมน. ได้กำหนด “แผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาลความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ปี 2550-2554” ต่อมาคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2551 ได้ให้ความเห็นชอบ “กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้” ครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูลและสงขลา) และมีการจัดทำ “แผนพัฒนาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ปี 2551-2554” รองรับ ขณะเดียวกันกระทรวงต่างๆ ได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ของกระทรวงเพื่อการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาทิ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ปี 2551-2554 และยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ปี 2552-2554

- มาตรการสนับสนุนเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2549 มีระยะเวลาดำเนินการในปี 2550-2552 ประกอบด้วย

(1) มาตรการลดภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเหลือในอัตราร้อยละ 0.1 ของยอดเงินได้พึงประเมิน ลดภาษีเงินได้นิติบุคคลจากอัตราร้อยละ 3.0 ของกำไรสุทธิ ลดภาษีธุรกิจเฉพาะการขายอสังหาริมทรัพย์เหลือร้อยละ 0.1

(2) มาตรการลดหย่อนค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม ลดค่าธรรมเนียมการจดทะเบียน การขอตรวจเอกสาร การขอสำเนาเอกสารและค่าธรรมเนียมอื่นเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนและบริษัทจำกัดคดีหนึ่ง

(3) มาตรการชดเชยส่วนต่างเบี้ยประกันภัยก่อการร้ายระหว่างร้อยละ 0.5-ร้อยละ 2.0 ให้แก่ผู้ประกอบการ

(4) มาตรการสนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ (1.5%) วงเงิน 25,700 ล้านบาท

(5) มาตรการสนับสนุนแรงงานต่างด้าว

(6) มาตรการสร้างหลักประกันสังคมและ

(7) มาตรการอวัลต์ตัวสัญญาใช้เงินของสถาบันการเงินเฉพาะกิจเพื่อช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ประกอบการใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

7. งบประมาณและแผนงานโครงการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา (ปี 2547-2551) นับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่สงบและพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้รวมจำนวน 69,808.369 ล้านบาท แยกเป็นงบที่จัดสรรในมิติ Agenda (งบกลาง) จำนวน 40,358.7 ล้านบาท (ร้อยละ 57.81) งบที่จัดสรรในมิติ Function ของหน่วยงานที่ดำเนินการใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 27,508.681 ล้านบาท (ร้อยละ 39.41) และงบที่จัดสรรในมิติ Area ตามยุทธศาสตร์ของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 1,940.999 ล้านบาท (ร้อยละ 2.78) ดังนี้

7.1 การแก้ไขปัญหาการก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐบาลได้จัดสรรงบกลางเป็นกรณีพิเศษรวม 40,358.7 ล้านบาท เพื่อดำเนินการตามนโยบายและยุทธศาสตร์ภายใต้กำกับบริหารจัดการของ กอ.สสจ.จชต. จำนวน 17,005.0 ล้านบาท (ปี 2547-2548) กสชต. จำนวน 7465.2 ล้านบาท (ปี 2549) และ กอ.รมน. จำนวน 15,788.4 ล้านบาท (2550-2551) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการดำเนินการกิจด้านการรักษาความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงการจ้างงานตามโครงการสร้างงานจ้างงานเร่งด่วนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และ 4 อำเภอ จังหวัดสงขลา ปีละ 30,000 – 40,000 อัตรา ซึ่งได้ช่วยแก้ไขปัญหารว่างงานในพื้นที่ให้ดีขึ้น

7.2 การพัฒนา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเป็นการดำเนินการตามภารกิจของหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ซึ่งใช้งบประมาณในมิติ Function พบว่าในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา กระทรวงมหาดไทยได้รับการจัดสรรงบประมาณสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 30.81 รองลงมาได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ส่วนราชการไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีและกระทรวงคมนาคมได้รับการจัดสรรร้อยละ 20.77 ร้อยละ 14.30 ร้อยละ 10.82 และร้อยละ 9.52 ตามลำดับ

7.3 โครงการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในพื้นที่ซึ่งช่วยให้ปัญหาคลี่คลายลงบ้างระดับหนึ่ง ได้แก่

7.3.1 การแก้ไขปัญหาความขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีวิต เช่น โครงการอยู่ดีมีสุข โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน เป็นต้น

7.3.2 การพัฒนาอาชีพและรายได้ของกลุ่มอาชีพที่มีรายได้น้อย ได้แก่ กลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน ชวนา

7.3.3 การพัฒนาอาชีพเสริมแก่กลุ่มผู้มีรายได้น้อย

7.3.4 การฝึกฝีมือแรงงานเพื่อเพิ่มทักษะให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานที่ช่วยเพิ่มโอกาสการมีงานทำและ

7.3.5 การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

7.4 แผนงาน/โครงการที่สำคัญในการพัฒนา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในช่วงเวลาดังกล่าว หน่วยงานต่างๆ ของรัฐได้มีดำเนินการแผนงาน/โครงการที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

7.4.1 โครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลที่ จ.ปัตตานี โครงการขยายสนามบินนราธิวาส การศึกษาความเหมาะสมก่อสร้างสนามบินเบตง การก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนที่ อ.จะนะ จ.สงขลา เป็นต้น

7.4.2 โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมและการเกษตร เช่น โครงการตั้งโรงงานกลั่นน้ำมันปาล์มที่จังหวัดนราธิวาส (กำลังผลิต 45 ตันทะเลต่อชั่วโมง) โครงการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มในพื้นที่ดินพรุและพื้นที่นาร้างในจังหวัดนราธิวาส ปัตตานีและยะลา ระหว่างปี 2547-2551 จำนวน 30,524 ไร่

7.4.3 โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการเลี้ยงโคเนื้อและการเลี้ยงแพะพันธุ์ดี

7.4.4 โครงการจัดตั้งศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาลที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี

7.4.5 โครงการก่อสร้างถนน 4 ช่องจราจร สายปัตตานี-ยะลาและ

7.4.6 โครงการปรับปรุงถนนสายยะลา-เบตง (ทางหลวงหมายเลข 410)

8. ผลการแก้ไขปัญหาความไม่สงบและความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

8.1 สถานการณ์ความไม่สงบเริ่มมีแนวโน้มลดลงในปี 2551 สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (ปี 2547-2551) ได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นอย่างมาก จำนวนการลอบวางเพลิง ทำร้าย ลอบยิง ลอบวางระเบิด ทำลายทรัพย์สินของประชาชนและสถานที่ราชการเพิ่มขึ้นอย่าง

ต่อเนื่องในช่วงปี 2547-2551 มีจำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสงขลา (4 อำเภอ คือ จะนะ เทพา นาทวี และสะบ้าย้อย) รวม 8,101 ครั้ง โดยเฉลี่ยมีเหตุการณ์เกิดขึ้นปีละ 1,620 ครั้ง โดยจังหวัดนราธิวาสมีเหตุการณ์เกิดขึ้นมากที่สุด (2,972 ครั้ง) รองลงมาคือ ปัตตานี (2,447 ครั้ง) และยะลา (2,269 ครั้ง) ส่วนสงขลามีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นน้อยที่สุด (413 ครั้ง) ส่งผลให้มีจำนวนผู้เสียชีวิตรวม 2,976 รายและมีผู้บาดเจ็บ จำนวน 5,456 ราย อย่างไรก็ตามสถานการณ์มีแนวโน้มดีขึ้น โดยมีเหตุการณ์ในปี 2551 จำนวน 1,050 ครั้ง ลดลงประมาณครึ่งหนึ่งจากปี 2550 ที่มีเหตุการณ์จำนวน 2,295 ครั้ง

8.2 ผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์การก่อความไม่สงบและผลกระทบทางสังคม ปัญหา
ต่อเนื่องจากการก่อความไม่สงบ ตามมาด้วยผลกระทบทางสังคมเป็นอย่างมาก ทำให้มีผู้ได้รับผลกระทบทุกฝ่ายทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐและที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะผลกระทบสืบเนื่องทางสังคม เช่น การขาดผู้นำครอบครัว ภาวะการเป็นหม้ายและเด็กกำพร้าที่ขยายตัวจำนวนมากขึ้นในพื้นที่ ทั้งนี้จากข้อมูลของศูนย์ช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ ฯ พบว่า ตั้งแต่ปี 2547 ถึง 15 กุมภาพันธ์ 2552 มีหญิงหม้ายที่ได้รับผลกระทบจำนวน 1,712 รายและเด็กกำพร้าจำนวน 3,192 ราย ซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องได้รับการเยียวยาด้านจิตใจอย่างเร่งด่วนและต่อเนื่อง รัฐจึงได้ให้การเยียวยาทุกฝ่ายอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน โดยจัดตั้ง “คณะกรรมการนโยบายและอำนวยการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบ (กยต)” ขึ้น และดำเนินการให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2548 จนถึงปัจจุบัน รวมทั้งยังมีการดำเนินการ โดยความร่วมมือของภาครัฐและเอกชนอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบดังกล่าวอีกจำนวนมาก

สำหรับผลการดำเนินการของคณะกรรมการ กยต. ที่ผ่านมาได้ให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้รับผลกระทบเป็นเงินช่วยเหลือชดเชยผู้เสียชีวิต ทุพพลภาพ บาดเจ็บ ทรัพย์สิน/พืชผลเสียหาย ผู้ประกอบการทุนการศึกษาและอื่นๆ ตามหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบฯ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2548 และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องระหว่าง 1 มิถุนายน – 30 กันยายน 2551 จำนวน 6,938 คน รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 945.65 ล้านบาท และใช้งบประมาณอื่นๆ จำนวน 984.49 ล้านบาท เพื่อดำเนินการตามแผนงานได้รับการช่วยเหลือด้านการประกอบอาชีพการจ้างงานโครงการสร้างงานและจ้างงานเร่งด่วน การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ การฟื้นฟูจิตใจแก่เด็กและสตรีหม้าย การออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่และการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของครอบครัว เป็นต้น รวมเป็นเงินช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบทั้งสิ้น 1,927.13 ล้านบาท

9. ประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีปัญหาความยากจนและคุณภาพชีวิตค่อนข้างมาก

9.1 จำนวนคนจนเพิ่มขึ้นและประสบปัญหาขาดความมั่นคงในการประกอบอาชีพ นับตั้งแต่เหตุการณ์ความไม่สงบในปี 2547 จำนวนคนจนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เพิ่มขึ้นจาก 2.63 แสนคน ในปี 2547 เป็น 3.08 ล้านคน ในปี 2550 หรือเพิ่มจากสัดส่วนร้อยละ 14.8 เป็น 16.9 ของประชากร โดยจังหวัดนราธิวาสและปัตตานีมีสัดส่วนคนจนใกล้เคียงกันและอยู่ในอันดับสูงสุดของภาคใต้ คือ ประมาณร้อยละ 20 ของประชากร ทั้งนี้คนจนส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตรและประมงพื้นบ้าน ซึ่งประสบปัญหาการประกอบอาชีพและขาดความมั่นคงในการดำรงชีวิต

9.2 ปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสุขภาพอนามัยแม่และเด็ก อัตราการตายของมารดาและอัตราการตายทารกที่เคยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วงก่อนเหตุการณ์ความไม่สงบกลับพบว่าตั้งแต่ต้นปี 2547 ได้เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะอัตราการตายของมารดาในจังหวัดปัตตานีและยะลา เพิ่มจาก 26.0 และ 19.8 คนต่อการเกิดมีชีวิต 1 แสนคนในปี 2546 เป็น 51 และ 49.2 คนต่อการเกิดมีชีวิต 1 แสนคน ในปี 2549 ซึ่งสูงมากกว่า 2 เท่าของค่าเฉลี่ยภาคใต้ ขณะที่อัตราการตายทารกใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เพิ่มจาก 11.1 คนต่อการเกิดมีชีวิต 1 พันคน ในปี 2546 เป็น 11.7 คนต่อการเกิดมีชีวิต 1 พันคน ในปี 2549 ซึ่งสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากเจ้าหน้าที่รัฐถูกทำร้ายทำให้ไม่สามารถลงพื้นที่ให้บริการได้ตามปกติ ส่งผลต่อการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยในพื้นที่ทำได้น้อยลง ทั้งยังมีปัญหาขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์สูงถึงร้อยละ 50 จึงทำให้ประชาชนมีปัญหาสุขภาพอนามัยด้านอื่นเพิ่มขึ้นด้วย

9.3 ปัญหาความไม่สงบส่งผลกระทบต่อทางด้านจิตใจของประชาชนและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ เนื่องจากมีอาชญากรรมหวาดกลัว ชิมเคร้า เครียด วิตกกังวลและหวาดระแวง ซึ่งจากข้อมูลกรมสุขภาพจิตพบว่า มีผลกระทบต่อระบบบริการสาธารณสุขอย่างชัดเจน โดยจำนวนบุคลากรเฉลี่ยต่อสถานอนามัยมีจำนวนลดลง กิจกรรมเชิงรุกในด้านการรักษาการตรวจเยี่ยมผู้ป่วยในพื้นที่ลดลงร้อยละ 60 เมื่อเทียบกับช่วงก่อนเหตุการณ์ความไม่สงบ ทั้งยังมีผลกระทบต่อบุคลากรทางการแพทย์ ท้นคนแพทย์ อยู่ในภาวะขาดแคลนค่อนข้างสูงถึงร้อยละ 50 สำหรับผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน พบว่ามีผู้ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ผู้ป่วยในกลุ่มอาการที่เกิดจากภาวะเครียดมาเข้ารับบริการเพิ่มมากขึ้นแตกต่างจากสมัยก่อนที่จะเป็นการรักษาอาการป่วยทั่วไป ซึ่งเห็นได้ชัดว่าเหตุการณ์ความไม่สงบส่งผลให้ประชาชนเกิดโรคเรื้อรังและโรคไม่ติดต่อเพิ่มขึ้นและมีแนวโน้มของการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะความเครียดที่เกิดจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่ผ่านมาหลายปี

นอกจากนี้สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังส่งผลทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนเครื่องมืออุปกรณ์และบุคลากรทางการแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการรักษา

ผู้ประสบเหตุร้ายแรง จึงจำเป็นต้องเร่งขยายโรงพยาบาลในระดับศูนย์ให้ทั่วถึงเพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

9.4 ประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีปัญหาการศึกษาและเรียนรู้้อยู่มาก แม้ในภาพรวม 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประชาชนได้รับการศึกษาดีขึ้น โดยจำนวนปีการศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 8.30 ในปี 2546 เป็นร้อยละ 8.42 ในปี 2548 แต่คุณภาพการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนสอบ o-net เฉลี่ยทุกกลุ่มสาระต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศมาก ในปีการศึกษา 2549 นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอบได้คะแนน o-net เฉลี่ยเพียงร้อยละ 30.10 ในขณะที่นักเรียนโรงเรียนของรัฐได้คะแนนเฉลี่ย 35.17 และค่าเฉลี่ยของประเทศร้อยละ 37.01

นอกจากนี้ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น มหาวิทยาลัย วิทยาลัย โรงเรียน สถาบันปอเนาะ ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) เราเถาะห์ โดยสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้เหล่านี้เป็นของรัฐเพียงร้อยละ 31 และเป็นของเอกชนถึงร้อยละ 69 เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ศรัทธาและนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในสถานศึกษาเอกชนที่จัดการศึกษา/จัดการเรียนการสอนศาสนาควบคู่สามัญ ในปีการศึกษา 2551 พบว่า จำนวนนักเรียนระดับประถมศึกษาอยู่ในโรงเรียนของรัฐร้อยละ 89 อยู่ในโรงเรียนเอกชนร้อยละ 11 แต่ในทิศทางที่กลับกัน ในระดับมัธยมศึกษา มีนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนของรัฐเพียงร้อยละ 30 เท่านั้น

10. ภาวะเศรษฐกิจและการลงทุนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีแนวโน้มชะลอตัวอย่างต่อเนื่อง

10.1 ในช่วงปี 2547-2550 อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ชะลอตัวลงต่ำมาก โดยมีการขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ 1.7 ต่อปีเท่านั้น สาขาการผลิตที่ได้รับผลกระทบมาก ได้แก่ การเกษตร (เพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 0.8 ต่อปี) โรงแรมและภัตตาคาร (หดตัวเฉลี่ยร้อยละ 5.2 ต่อปี) การก่อสร้าง (หดตัวเฉลี่ยร้อยละ 5.1 ต่อปี) และอุตสาหกรรม (หดตัวเฉลี่ยร้อยละ 1.6 ต่อปี) ซึ่งหากไม่มีโครงการจ้างงานเร่งด่วนที่มีการจ้างงานปีละ 30,000-40,000 อัตรา จะส่งผลให้อัตราการว่างงานใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้สูงถึงประมาณร้อยละ 5 อย่างไรก็ตาม ภายใต้งานนโยบายการจ้างงานเร่งด่วนดังกล่าวได้ส่งผลให้อัตราการว่างงานอยู่ในระดับเฉลี่ย ร้อยละ 1.9 ต่อปี สูงกว่าภาคใต้ (ร้อยละ 1.7) และประเทศ (ร้อยละ 1.4) ไม่มากนัก

10.2 ในช่วงเวลาเดียวกันจังหวัดสตูลและสงขลามีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง เฉลี่ยประมาณร้อยละ 3.5 ต่อปี ซึ่งอยู่ในระดับใกล้เคียงกับภาคใต้ (เฉลี่ยร้อยละ 3.7 ต่อปี) และเมื่อพิจารณาในภาพรวมของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ย

เพียงสัดส่วนกว่าครึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 52.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อคนเท่ากับ 119,620 บาทต่อปี รองลงมาคือสตูล (97,160 บาทต่อปี) ยะลา (84,160 บาทต่อปี) นราธิวาส (62,625 บาทต่อปี) และปัตตานีต่ำสุด (59,618 บาทต่อปี)

10.3 ภาวะการณ์ลงทุนอยู่ในสภาพขบเซา ตั้งแต่ต้นปี 2547 จนถึงปัจจุบัน แนวโน้มการลงทุนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีจำนวนสถานประกอบการปิดกิจการกว่า 136 แห่ง เงินลงทุนรวม 924.44 ล้านบาท เลิกจ้างงานประมาณ 1,600 คน โดยกิจการที่เลิกส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ อุตสาหกรรมการผลิตอุปกรณ์และวัสดุก่อสร้าง ร้านอาหารและโรงแรม เป็นต้น เมื่อพิจารณาข้อมูลโครงการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนในปี 2547-2551 พบว่า จำนวนโครงการที่ได้รับการอนุมัติส่งเสริมการลงทุนลดลงจาก 34 โครงการ ในปี 2547 18 โครงการ ในปี 2551 โดยในปี 2549 ไม่มีโครงการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนเลยในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสตูล แม้รัฐได้ดำเนินมาตรการแก้ไขปัญหาระบบธุรกิจและการลงทุนต่อเนื่องมาโดยตลอด แต่ยังไม่สามารถจูงใจการลงทุนได้เท่าที่ควรสาเหตุเนื่องจากนักลงทุนขาดความมั่นใจในสถานการณ์ความไม่สงบ

10.4 สาเหตุ ปัญหาและประเด็นท้าทายการพัฒนา

โดยสรุปแม้การดำเนินการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของภาครัฐในช่วงที่ผ่านมา ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่คาดไว้ แต่อาจกล่าวได้ว่ามีส่วนสำคัญที่ส่งผลให้โครงสร้างเศรษฐกิจของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ล่มสลายและสามารถปรับตัวรองรับกับสถานการณ์ความไม่สงบที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจได้พอสมควร อย่างไรก็ตามการดำเนินการพัฒนาของภาครัฐที่ผ่านมาขาดความต่อเนื่องและขาดการบูรณาการ ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลจากการพัฒนายังไม่ทั่วถึง นอกจากนั้นขาดการติดตามประเมินผลเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การพัฒนาจึงยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร ดังนั้นการดำเนินการในระยะต่อไปจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์บทบทจนถึงสาเหตุปัญหาพื้นฐานของประชาชนที่เชื่อมโยงสู่ขบวนการก่อความไม่สงบในพื้นที่ให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถกำหนดนโยบายและวางกลยุทธ์ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่ยังคงรุนแรงในพื้นที่ได้ตรงจุด ซึ่งพอสรุปสาเหตุ ปัญหาและประเด็นที่ท้าทายต่อการพัฒนาในระยะต่อไปได้ดังนี้

10.4.1 สาเหตุปัญหาการก่อเหตุการก่อความรุนแรงในพื้นที่

(1) นโยบายของรัฐที่ผ่านมามุ่งผสมกลมกลืนให้เป็นหนึ่งเดียวของประเทศไทย

โดยเจ้าหน้าที่ขาดความเข้าใจและยอมรับคุณค่าของความแตกต่างหลากหลายระหว่างศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่มีการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่ามาเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่และสร้างการยอมรับและเคารพในคุณค่าและสิทธิของกันและกัน จึงเกิดช่องว่างระหว่างวัฒนธรรมที่ขยายตัวมากขึ้น ส่งผลให้ประชาชนขาดความไว้วางใจเชื่อมั่นในรัฐ

และบางครั้งก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งถูกนำไปใช้เป็นข้ออ้างในการก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

(2) การวินิจฉัยปัญหาของคณะกรรมการเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.)

ระบุว่าศาสนาไม่ใช่เหตุของความรุนแรงที่เกิดขึ้นแต่เกี่ยวกับความรุนแรงในฐานะข้ออ้างที่คนบางกลุ่มนำมาใช้สร้างความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้น รวมทั้งประวัติศาสตร์ปัตตานี อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ความเป็นมลายูถูกใช้เป็นข้ออ้างสร้างความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงด้วยความรุนแรงเกิดขึ้นจากเงื่อนไข 3 ประการ คือ

1) **เงื่อนไขบุคคล** : ได้แก่ ผู้ก่อความไม่สงบและฝ่ายรัฐซึ่งตอบโต้ด้วยความรุนแรง

2) **เงื่อนไขเชิงโครงสร้าง** : ได้แก่ ปัญหาความไม่เป็นธรรมอันเกิดจากกระบวนการยุติธรรมและการปกครองที่เป็นอยู่ ปัญหาทางเศรษฐกิจ/ทรัพยากรที่พวกเขาต้องประสบ การศึกษาที่ไม่สามารถเอื้ออำนวยให้เขามีพลังเอาชนะการทำลายทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ทั้งทางโลกและทางธรรม สภาพของประชากร ปัญหาที่เกิดขึ้นในบริบทภูมิรัฐศาสตร์ที่ทำให้การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตระหว่างผู้ที่มีเชื้อสายศาสนาเดียวกัน เป็นมลายูมุสลิมเช่นเดียวกันใน 2 ประเทศ คือ บริเวณชายแดนภาคใต้ของไทยและในมาเลเซีย

3) **เงื่อนไขทางวัฒนธรรม** ได้แก่ ลักษณะเฉพาะทางศาสนาและชาติพันธุ์ในพื้นที่ คือ ศาสนาอิสลาม ภาษามลายูท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ปัตตานี สิ่งเหล่านี้เป็นเงื่อนไขในสังคมซึ่งทำหน้าที่สร้างความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงหรือทำให้ผู้คนไม่น้อยยอมรับหรือเห็นด้วยกับฝ่ายที่ใช้ความรุนแรง ทั้งหมดนี้ทำให้ผู้ก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้อาศัยเงื่อนไขทางชาติพันธุ์ผสานกับศาสนาเป็นข้ออ้างสร้างความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงในการต่อสู้เพื่อเป้าหมายของตนในนามของอัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิม (คณะกรรมการอิสระเพื่อสมานฉันท์แห่งชาติ, 2548, หน้า 34-35)

(3) **ความต้องการของชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (Popular Needs)** คือ “การอยู่อย่างพอกิน พอใช้และสามารถปฏิบัติศาสนากิจได้อย่างเต็มที่” เท่านั้น แต่ปัญหาสำคัญของชาวมลายูมุสลิมในชนบทร้อยละ 80-90 คือ ปัญหาความยากจน ปัญหาไม่ได้รับความเป็นธรรม ปัญหาการติดต่อสื่อสารกับภาครัฐ ปัญหาที่เจ้าหน้าที่รัฐทำให้เกิดขึ้น ปัญหาเหล่านี้ทำให้มีคนบางกลุ่มเข้าไปปลุกฝังวิธีคิด ทำให้เกลียดชังเจ้าหน้าที่รัฐ เกลียดชังพวกเสียม (คนไทย) และมีการปลุกฝังผ่านระบบเครือข่ายนำไปสู่แนวความคิดต่อต้านรัฐ แนวคิด การแบ่งแยกดินแดนซึ่งในหลายหมู่บ้านแนวคิดเหล่านี้มีมานานแล้วแต่ถูกกดไว้ ถูกยับยั้งไว้โดยการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชนโดยอิทธิพลบางคนบางกลุ่มในหมู่บ้านเมื่อเกิดเหตุการณ์ความรุนแรง

ในต้นปี 2547 จึงเป็นตัวกระตุ้นให้แนวคิดต่อต้านรัฐขยายตัวออกไปโดยเฉพาะในกลุ่มคนหนุ่มสาว และเยาวชน (คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ตุลาคม 2550, สมุดปกขาว หน้า 4)

10.5 ประเด็นท้าทายการพัฒนาในระยะต่อไป

จากสาเหตุดังกล่าวจึงต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาการก่อความไม่สงบและความรุนแรงในพื้นที่ควบคู่ไปกับการเร่งรัดพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยยึดหลักการ “การเมืองนำการทหาร” ที่แสดงเจตนารมณ์ของรัฐที่จะปฏิบัติต่อประชาชนอย่างเท่าเทียมกันและให้ความสำคัญเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายไม่ว่าจะถือศาสนาใดและภาษาใดที่สำคัญคือการปรับเปลี่ยนทัศนคติพฤติกรรมและสมรรถภาพของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการทำงานร่วมกับประชาชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับประเด็นท้าทายการพัฒนาในระยะต่อไป ดังนี้

10.5.1 การแก้ไขปัญหาคความยากจนและปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส) มีสัดส่วนประชากรที่ยังอยู่ในข่ายความยากจนถึงจำนวน 308,000 คนหรือร้อยละ 16.9 ของประชากรทั้ง 3 จังหวัด ซึ่งเป็นสัดส่วนสูงใกล้เคียงกับสัดส่วนประชากรยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สาเหตุของปัญหาเนื่องจากประชากรเหล่านี้ส่วนใหญ่พึ่งพิงอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก โดยเฉพาะการประมงพื้นบ้านและการทำนา ซึ่งขาดศักยภาพและปัจจัยการผลิต ทั้งยังได้รับผลกระทบจากสภาพความเลื่อมล้ำของทรัพยากรธรรมชาติทำให้ขาดความมั่นคงในการประกอบอาชีพและมีรายได้ต่ำ ทั้งยังมีปัญหาสังคมอื่นๆ ตามมาโดยเฉพาะปัญหายาเสพติดที่รุนแรงขึ้น นอกจากนี้ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมารัฐยังไม่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหในระดับหมู่บ้าน/ชุมชนเท่าที่ควร ดังนั้นในระยะเร่งด่วนจึงจำเป็นต้องสร้างความเป็นธรรมในสังคมโดยเร่งรัดการพัฒนาในระดับหมู่บ้านอย่างเป็นรูปธรรมและให้ความสำคัญลำดับสูงสุดต่อหมู่บ้านที่ครัวเรือน/ประชากรที่มีรายได้และคุณภาพชีวิตต่ำ

10.5.2 การฟื้นความเชื่อถือศรัทธาต่ออำนาจรัฐในการสร้างความเป็นธรรมและคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชนด้วยกระบวนการสันติวิธี โดยให้ประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นมุสลิมมีความเข้าใจและยอมรับว่าสิ่งที่รัฐกำลังทำอยู่คือการปกป้องประชาชน รักษาผลประโยชน์ให้ประชาชนเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทส่วนร่วมในการแก้ปัญหาคความไม่สงบและสร้างความปลอดภัยในพื้นที่ซึ่งเป็นการสร้างความสมานฉันท์บนความคิดที่แตกต่างให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของประเทศ ขณะเดียวกันใช้กระบวนการยุติธรรมในการเสริมสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน คือประชาชนมีความไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่รัฐและเจ้าหน้าที่รัฐต้องไม่หวาดระแวงประชาชนและให้ความสำคัญต่อการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงทุกฝ่าย

อย่างรวดเร็ว ตรงจุดและทั่วถึง ทั้งผู้ได้รับผลกระทบทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนการฟื้นฟูความสัมพันธ์ในชุมชนและระหว่างชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิมให้มีความเข้าใจหลักของศาสนาซึ่งกันและกันและอยู่ในขอบเขตความถูกต้องตามหลักศาสนาเพื่อให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขบนพื้นฐานความหลากหลายทางความคิด วิถีชีวิตและวัฒนธรรม

10.5.3 การขยายโอกาสทางการศึกษาและบูรณาการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีสานาและวัฒนธรรมที่หลากหลายใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัจจุบันยังมีเด็กและเยาวชนบางส่วนที่ยังขาดโอกาสในการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ทั้งยังมีปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำ เยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่เรียนในโรงเรียนเอกชนที่มีการสอนศาสนาอิสลาม ภาษามลายูและอาหรับควบคู่กับการศึกษาภาคบังคับ จึงมีข้อจำกัดในการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร เพื่อการเรียนและเพื่อการทำงาน ส่วนในด้านการจัดการศึกษามีปัญหาขาดการบูรณาการระหว่างการศึกษาด้านภาษา การศึกษาสามัญ การศึกษาวัฒนธรรม การศึกษาด้านศาสนาและการส่งเสริมการมีสัมมาชีพในท้องถิ่นอย่างสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งการปฏิรูประบบราชการ ทำให้ขาดหน่วยงานบริหารจัดการการศึกษาเอกชนในพื้นที่ให้มีคุณภาพ นอกจากนี้ สถานการณ์ความไม่สงบยังมีผลกระทบต่อการเสียชีวิต บาดเจ็บของครู นักเรียนและบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งการลอบวางเพลิงสถานศึกษา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องเร่งรัดปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบอย่างจริงจังและให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้พร้อมกับการเสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแก่บุคลากรและสถานศึกษาในพื้นที่

10.5.4 ปัญหาฐานเศรษฐกิจอ่อนแอและการว่างงานเนื่องจากเหตุการณ์ ความไม่สงบ โครงสร้างเศรษฐกิจของพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นอยู่กับภาคเกษตรร้อยละ 51.7 และเป็นการผลิตเพียงไม่กี่ชนิด ได้แก่ ยางพาราและประมงเป็นหลัก ทั้งยังขยายตัวในอัตราที่ต่ำกว่าของภาคใต้มาโดยตลอด จึงกลายเป็นช่องว่างการพัฒนาระหว่างพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้กับพื้นที่ส่วนอื่นๆ ของภาคใต้ เมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นได้ส่งผลกระทบทำให้ในปี 2550 ขยายตัวเฉลี่ยเพียงร้อยละ 1.6 เท่านั้น ซึ่งยังทำให้มีช่องว่างทางเศรษฐกิจกับพื้นที่อื่นๆ มากยิ่งขึ้น ทั้งจะเป็นเงื่อนไขให้ฝ่ายก่อการนำไปเป็นประเด็นในการปลุกระดมประชาชนให้เข้าร่วมขบวนการต่อไปได้

นอกจากนี้ เหตุการณ์ความไม่สงบได้ส่งผลกระทบต่อการมีงานทำของประชาชน โดยมีอัตราการว่างงานสูงเนื่องจากการลงทุนที่มีอยู่เดิมได้หยุดกิจการไปจำนวนมากในขณะที่การลงทุนใหม่นี้น้อยมาก หากไม่มีโครงการจ้างงานเร่งด่วนของภาครัฐที่มีการจ้างงานปีละ 30,000 – 40,000 คน ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะทำให้อัตราการว่างงานสูงขึ้นจากร้อยละ 2 เป็นถึง ร้อยละ 5

อย่างไรก็ตาม โครงการจ้างงานเร่งด่วนดังกล่าวเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าซึ่งไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเร่งรัดการสร้างงานโดยฟื้นฟูและกระตุ้นภาคการผลิตที่มีศักยภาพและโอกาสพัฒนาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งจากภายในและความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสร้างโอกาสแก่ประชาชนในการมีงานทำและมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

10.6 ศักยภาพโอกาสและข้อจำกัดการพัฒนา

ในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกับศักยภาพภูมิสังคมในพื้นที่และโอกาสการพัฒนาจากภายนอกเพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการคุ้มครองความปลอดภัยในพื้นที่อย่างสมดุล เกิดความเป็นธรรมในการกระจายผลการพัฒนาจากพื้นที่ที่มีระดับการพัฒนาสูงกว่า (สงขลา) ไปสู่พื้นที่ที่มีระดับการพัฒนาค่ำ (3 จังหวัดชายแดนภาคใต้) จึงได้ประเมินปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ทั้งศักยภาพ โอกาสและข้อจำกัด สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

10.6.1 ศักยภาพและโอกาส

(1) พื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความพร้อมต่อการพัฒนาเป็นฐานการเชื่อมโยงการขนส่งทางทะเลกับนานาชาติ เนื่องจากมีความได้เปรียบทางกายภาพที่เปิดสู่ทะเลทั้งด้านอ่าวไทยและอันดามันและมีโครงข่ายคมนาคมขนส่งทางถนนและรถไฟที่เชื่อมโยงอย่างสะดวกทั้งมีร่องน้ำลึกที่สามารถพัฒนาท่าเรือน้ำลึกและมีโอกาสสำหรับการพัฒนาระบบท่อน้ำมัน เชื่อมโยงธุรกิจ การค้า การลงทุน การท่องเที่ยวและการคมนาคมขนส่งทางบกกับประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ จึงมีโอกาสดำเนินนโยบายการพัฒนาความร่วมมือกับต่างประเทศทั้งกรอบพหุภาคีและทวิภาคีซึ่งสามารถพัฒนาเป็นฐานการเชื่อมโยงเศรษฐกิจสู่นานาชาติแห่งใหม่ของประเทศ

(2) มีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นศูนย์กลางการพัฒนียงพาราของประเทศ เนื่องจากมีวัตถุดิบจากการปลูกยางพาราเป็นหลักในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้และมีสงขลาเป็นแหล่งอุตสาหกรรมแปรรูปยางพาราและมีสถาบันระดับอุดมศึกษาที่มีความพร้อมด้านการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการพัฒนียงพาราทั้งด้านการผลิต การแปรรูปและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากยางพารา

(3) เหมาะที่จะพัฒนาเป็นฐานการผลิตสินค้าฮาลาลป้อนตลาดโลกมุสลิม เพราะมีศักยภาพในการผลิตวัตถุดิบทั้ง ไข่ โคเนื้อและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่สามารถเป็นแหล่งผลิตอาหารแปรรูปและผลิตสินค้าฮาลาลอื่นๆ ที่มีศักยภาพ เช่น การผลิตเครื่องแต่งกายของชาวมุสลิม ทั้งพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสังคมที่เชื่อมโยงกับประเทศ

มุสลิมที่สามารถใช้เป็นโอกาสในการสร้างความสัมพันธ์และการร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศโลกมุสลิม

(4) มีศักยภาพในการพัฒนาปาล์มน้ำมันและแหล่งพลังงานทดแทนไบโอดีเซล เนื่องจากมีพื้นที่พรุ พื้นที่นาทิ้งร้างและพื้นที่อื่นๆ เหมาะสมต่อการปลูกปาล์มน้ำมันไม่ต่ำกว่า 2.27 ล้านไร่และมีสภาพอากาศที่เหมาะสม คือ มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงกว่า 1,600 มิลลิเมตรต่อปี ประกอบกับมีสถาบันศึกษาในพื้นที่ที่มีความพร้อมด้านการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิตไบโอดีเซลจากปาล์มน้ำมันและมีโอกาสจากนโยบายการส่งเสริมการพัฒนาพลังงานทางเลือกจึงสามารถพัฒนาแหล่งผลิตไบโอดีเซลจากปาล์มน้ำมันขึ้นในพื้นที่ นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาต่อยอดในอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่นๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางหนึ่งด้วย

(5) มีโอกาสเชื่อมโยงการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจทางตอนเหนือของประเทศไทย เพื่อยกระดับการพัฒนาพื้นที่ร่วมกันและช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นของพื้นที่ตามแนวชายแดนของไทย โดยมาเลเซียมีแผนงานการพัฒนาบริเวณชายแดนไทย-มาเลเซียทางพื้นที่ตอนเหนือและชายฝั่งทะเลตะวันออก ดังนี้

- แผนพัฒนาพื้นที่ทางตอนเหนือ (Northern Corridor Economic Region NCER) บริเวณปีนัง ปะลิส เปรักและเกดะห์โดยการพัฒนารัฐปีนังให้เป็น Logistic Hub ระดับโลกและพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรัฐปะลิส เปรักและเกดะห์ และการพัฒนา Crude Oil Pipeline เชื่อมรัฐเกดะห์-กลันตัน ซึ่งจะเป็นโอกาสดีต่อการกระตุ้นการพัฒนาบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้

- แผนพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจชายฝั่งตะวันออก (East Coast Economic Region : ECER) ครอบคลุมรัฐกลันตัน ตรังกานูและปาหัง เพื่อสร้างรายได้จากอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากปิโตรเลียมในทะเล ดังนั้นพื้นที่เศรษฐกิจดังกล่าวจะเป็นตลาดขนาดใหญ่รองรับสินค้าจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านด่านสุโหงโกลก ด่านตากใบและด่านบูเก๊ะตาจนราวีวาส

- การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนบริเวณสะเดา-บูกิตกายูฮิตัม โดยประเทศไทยและมาเลเซียเห็นชอบร่วมกันให้ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนบริเวณอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา กับเมืองบูกิตกายูฮิตัม โดยฝ่ายไทยได้ทำการศึกษาความเป็นไปได้ในระยะที่ 1 แล้วเสร็จและเริ่มดำเนินการศึกษาระยะที่ 2 แล้ว นอกจากนี้ยังมีโอกาสการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนบริเวณนราธิวาสในระยะต่อไปอีกด้วย

(6) มีศักยภาพการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากมีแหล่งทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์และยังคงความสวยงามตามธรรมชาติทั้งป่าบารา-ฮาฮา บริเวณรอยต่อของ

จังหวัดยะลาและนราธิวาสและแหล่งธรรมชาติทางทะเลในเขตจังหวัดสตูลที่เป็น “Asean Heritage” ได้แก่ เกาะตะรุเตา-อาดัง-ราวี ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งในและต่างประเทศ ประกอบกับมีโอกาสจากกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภูมิภาค

(7) มีโอกาสพัฒนาเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติ เนื่องจากมีสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งที่เปิดสอนหลักสูตรนานาชาติทั้งหลักสูตรอิสลามศึกษาและหลักสูตรทั่วไปที่ได้รับความสนใจจากนักศึกษาทั้งในและต่างประเทศ

10.6.2 ข้อจำกัดการพัฒนา

(1) ความขัดแย้งและเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาและการดำเนินชีวิตของประชาชน ซึ่งเกิดจากแนวคิดสุดโต่ง (Extremism) ที่มุ่งให้เกิดความเกลียดชังโดยใช้เงื่อนไขทางชาติพันธุ์และศาสนาในการก่อเหตุรุนแรงต่อเจ้าหน้าที่รัฐประชาชนทั่วไปทั้งพุทธและมุสลิมรวมทั้งทำลายทรัพย์สินต่างๆ ได้ก่อให้เกิดความหวาดกลัวความแตกแยกและความขัดแย้งในพื้นที่อย่างกว้างขวางทั้งยังกลายเป็นภัยคุกคามต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนในพื้นที่เนื่องจากผู้ประกอบการทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ขาดความเชื่อมั่นในการลงทุนและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้นี้จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการสร้างวิสัยทัศน์หรือแนวคิดในทางสร้างสรรค์และสันติวิธีในสังคมชายแดนภาคใต้ เพื่อทดแทนแนวคิดแบบสุดโต่งและเป็นทางออกให้กับกลุ่มเยาวชนมุสลิม โดยเฉพาะการขยายโอกาสการเรียนรู้และการศึกษาในทุกระดับพร้อมไปกับการจัดการความขัดแย้งด้วยกระบวนการสันติวิธี การสร้างความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม 2 ภาษา การสื่อสารความเข้าใจและความร่วมมือกับประเทศมุสลิมและนานาชาติประเทศรวมทั้งกระบวนการปฏิรูปทางสังคมและการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของประชาสังคมและสื่อมวลชนเพื่อสร้างความมั่นคงและสันติสุขคืนสู่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างยั่งยืน

(2) ภัยคุกคามจากกลุ่มอิทธิพลเถื่อนที่มีผลประโยชน์ทางการค้าชายแดนและสิ่งผิดกฎหมายต่างๆ เนื่องจากพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเขตชายแดนติดต่อกับต่างประเทศได้โดยสะดวกและอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางประเทศ จึงมีกลุ่มผู้มีอิทธิพลเถื่อนเกิดขึ้นมาก ได้แก่ สินค้าเถื่อน ยาเสพติด ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดผลประโยชน์จำนวนมหาศาล กลุ่มเหล่านี้จึงต้องการให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ไม่สงบที่รัฐจัดการไม่ได้จะได้ดำเนินการกระบวนการผิดกฎหมายได้ต่อไป

(3) มาตรการจูงใจต่างๆ ที่รัฐจัดให้เป็นพิเศษยังไม่เพียงพอต่อการสนับสนุนธุรกิจเดิมให้เข้มแข็งและยังไม่จูงใจการลงทุนธุรกิจใหม่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในระยะที่ผ่านมา

มาแม้รัฐได้ดำเนินมาตรการทางภาษีโดยลดภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ลดภาษีเงินได้นิติบุคคล ลดภาษีธุรกิจเฉพาะการขายอสังหาริมทรัพย์และลดหย่อนค่าธรรมเนียมต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจลงเป็นพิเศษ ตลอดจนดำเนินมาตรการทางการเงินโดยสนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำและอาวัลตัวสัญญาใช้เงินของสถาบันการเงินเฉพาะกิจเพื่อช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ประกอบการใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งมาตรการสนับสนุนอื่นๆ แต่ยังไม่ส่งผลให้ภาวการณ์ลงทุนในพื้นที่ดีขึ้น ทั้งธุรกิจในพื้นที่ปิดกิจการลงทุกปีอย่างต่อเนื่อง ในระยะเร่งด่วนจึงจำเป็นต้องเร่งรัดให้มีมาตรการสนับสนุนต่างๆ เพื่อจูงใจให้ผู้ประกอบการธุรกิจที่มีอยู่เดิมสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ พร้อมทั้งพิจารณามาตรการเสริมอื่นๆ เป็นกรณีพิเศษเพื่อจูงใจผู้ประกอบการให้ลงทุนในพื้นที่ในระยะต่อไป

(4) กฎระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ยังไม่เอื้อต่อการสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างแท้จริง เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีกฎระเบียบข้อบังคับรองรับการให้สิทธิและการสนับสนุนทรัพยากรให้ชุมชนและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง

(5) ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการประกอบอาชีพของประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในภาวะเสื่อมโทรม โดยเฉพาะการขายตัวของแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนตลอดจนอาคารสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ในบริเวณชายฝั่งทะเลได้ทำให้ทรัพยากรป่าพรุและป่าชายเลนซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญถูกทำลายจนมีสภาพเสื่อมโทรมลงเป็นอย่างมาก ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน เมื่อประกอบกับการใช้เครื่องอวนรุนอวนลากจำนวนมาก จึงเป็นการทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำและระบบนิเวศชายฝั่งอย่างรุนแรง นอกจากนี้ ยังต้องประสบปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งซึ่งมีความรุนแรงมากขึ้นปัจจัยเหล่านี้ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านอยู่ในฐานะยากจนเนื่องจากขาดทรัพยากรสำคัญในการประกอบอาชีพ

11. กรอบนโยบายการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ในการวางกรอบนโยบายการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ยึดนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลและแผนการบริหารราชการแผ่นดินพ.ศ. 2552-2554 ที่มุ่งแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการเร่งด่วนเป็นหลัก รวมทั้งนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้แผนยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาประกอบกับการประเมินแนวโน้มสถานการณ์ ศักยภาพ โอกาสและข้อจำกัดทั้งจากปัจจัยภายนอกและภายใน

พื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงกำหนดแนวคิดและหลักการ เป้าประสงค์และกรอบนโยบาย การพัฒนาได้ ดังต่อไปนี้

11.1 แนวคิดและหลักการ

11.1.1 แนวคิด

(1) ยึด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “วิถีชีวิตมุสลิม” เป็นหลัก คิดและแนวปฏิบัติในการมุ่งมั่นแก้ไขปัญหาคความไม่สงบและเร่งรัดพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ โดย

- การพัฒนายึด “ประชาชนเป็นตัวตั้ง” ในการบูรณาการทุกมิติ ของการพัฒนาเข้าด้วยกันภายใต้กระบวนการทำงานที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกันเพื่อผลประโยชน์ของ ประชาชนควบคู่ไปกับการเสริมสร้างศักยภาพคนทั้งด้านร่างกาย สติปัญญาและจริยธรรม คุณธรรม และความเพียร โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกทางออกให้สอดคล้องกับ ความต้องการของประชาชนเอง

- ยึดหลัก “การพึ่งตนเอง” ให้ได้ก่อนโดยดำเนินการตามลำดับ ขั้นในการสร้างพื้นฐานความเป็นอยู่ของประชาชนและครอบครัวให้พอมี พอกิน พอใช้ก่อน เมื่อ พัฒนาตนเองให้เข้มแข็งแล้วจึงสร้างเครือข่ายการพัฒนาเชื่อมโยงกับการพัฒนาสู่ภายนอกให้ เจริญก้าวหน้าเป็นลำดับไป

- ยึด “ทางสายกลาง” ในการพัฒนาบนหลักการความพอเพียง เน้นการพัฒนาที่มุ่งให้ความสมดุลเป็นธรรมและยั่งยืน ใช้คุณธรรมและความรู้ในการพัฒนา เศรษฐกิจให้เป็นเครื่องมือช่วยกระจายผลการพัฒนาให้ประชาชนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันให้ประชาชนและชุมชน สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสมานฉันท์และ ตันติสุข

(2) ยึดแนวพระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาปฏิบัติในการแก้ไข ปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้โดย

- ให้ความรู้หลักวิชาให้ “เข้าใจ” สถานการณ์ปัญหาที่มีความ ซับซ้อนและเชื่อมโยงกันหลายมิติ ทั้งประวัติศาสตร์ สาเหตุ ความสำเร็จและความล้มเหลว ของการแก้ปัญหาในอดีต ปัจจุบันและความเป็นในอนาคต เพื่อวางแผนแก้ไขปัญหาคได้ถูกจุด

- “เข้าถึง” สถานการณ์ความเป็นจริงและความรู้สึกนึกคิดของ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องบนพื้นฐาน “ภูมิสังคม” ที่มีความหลากหลายทางความคิด ความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อวางแผนพัฒนาได้ตรง ตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชนมากที่สุด

- ดำเนินการ “พัฒนา” โดยสร้างการยอมรับของประชาชนต่อหลักการ เหตุผลและประโยชน์ของการพัฒนาที่ประชาชนจะได้รับและเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายร่วมในการวางแผนและตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาด้วยตนเอง รวมทั้งการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาลสร้างความโปร่งใสเป็นธรรมและเพิ่มอำนาจแก่ภาคประชาชน

11.1.2 หลักการ

(1) ยึดมั่น “แนวทางสันติวิธี” เป็นบรรทัดฐานการจัดการความขัดแย้งและการสร้างความสามัคคี สมานฉันท์และความสงบสุขของประชาชน

(2) ยึดถือ “ความเป็นธรรมและกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรมและหลักสิทธิมนุษยชน” เป็นปัจจัยหลักในการฟื้นฟูความเชื่อมั่นในอำนาจรัฐให้เป็นที่พึงของประชาชน

(3) ยึดหลัก “บูรณาการการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐในทุกมิติของการพัฒนา” ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองและความมั่นคงในพื้นที่ให้มีเอกภาพในการดำเนินการเชิงรุก ร่วมกับการผนึกพลังสังคมจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาให้เข้าถึงประชาชนเพื่อคลี่คลายปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ ประชาชนเกิดความไว้วางใจในระดับที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาและสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืน

11.2 เป้าประสงค์การพัฒนา

11.2.1 ประชาชนและชุมชนมีฐานทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ดีตามหลักการพอเพียง สามารถพึ่งพาตนเองได้และดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและได้รับความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคม อันจะช่วยเกื้อกูลต่อการสร้างสันติสุขและการพัฒนาที่ยั่งยืน

11.2.2 ประชาชนมีความเชื่อมั่น ศรัทธาและไว้วางใจในรัฐและในกระบวนการยุติธรรมที่ยึดหลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงทุกฝ่ายได้รับการเยียวยา รวมทั้งประชาชนในพื้นที่เสี่ยงและกลุ่มเสี่ยงได้รับการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและสภาพแวดล้อมที่มั่นคงปลอดภัย

11.2.3 ประชาชนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพและสังคมมีความสมานฉันท์บนพื้นฐานความหลากหลายทางศาสนา วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะมีความสัมพันธ์และความเข้าใจหลักศาสนาซึ่งกันและกัน ได้รับการศึกษาและมีการเรียนรู้เชิงบูรณาการกับวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนได้รับการบริการสาธารณสุขและบริการสังคมอื่นๆ ที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง

11.2.4 ฐานเศรษฐกิจมีความแข็งแกร่งบนพื้นฐานอัตลักษณ์วัฒนธรรมและศักยภาพของพื้นที่และโอกาสการพัฒนาตลาดโลก ด้วยการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านและเปิดประตูเศรษฐกิจใหม่สู่นานาชาติให้เกิดการกระจายผลประโยชน์การพัฒนาเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างทั่วถึง

11.3 นโยบายการพัฒนา

เพื่อให้การพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามหลักคิดและแนวปฏิบัติของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “วิถีสลิม” และแนวทางพระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” สามารถบรรลุเป้าประสงค์การพัฒนาดังกล่าวเห็นควรกำหนดนโยบายการพัฒนาที่สำคัญ 4 ประการดังนี้

11.3.1 นโยบายการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับหมู่บ้าน โดยบูรณาการการดำเนินงานด้านการพัฒนาและด้านความมั่นคงของหน่วยงานภาครัฐกับกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ในการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาทุกมิติอย่างสมดุลและสอดคล้องกับวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของหมู่บ้าน/ชุมชนและให้ความสำคัญกับหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีระดับรายได้ต่ำที่สุด ขาดศักยภาพการพัฒนาและอยู่ในพื้นที่เสี่ยงเป็นลำดับแรก โดย

(1) พัฒนาและฟื้นฟูอาชีพการเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้เกษตรกรให้สอดคล้องกับศักยภาพพื้นที่ สร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรและจัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยปรับปรุงพัฒนาคุณภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มการเกษตรจากฐานการผลิตที่มีอยู่เดิมและที่ส่งเสริมให้เกิดใหม่อย่างครบวงจร ได้แก่ ข้าว ปาล์มน้ำมัน ปศุสัตว์และประมง พร้อมทั้งเพิ่มความรู้และทักษะการผลิต การแปรรูป การตลาดให้แก่กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรและฟื้นฟูและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เอื้อต่อการพัฒนาอาชีพและวิถีการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ

(2) เสริมสร้างทักษะอาชีพ สร้างงานและสร้างรายได้นอกภาคเกษตรให้แก่กลุ่มเป้าหมายผู้ยากจน ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นและฐานทรัพยากรในพื้นที่และโอกาสการจ้างงานตามความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ กลุ่มเป้าหมายต่างๆ อาทิ กลุ่มผู้ว่างงาน กลุ่มแรงงานรับจ้าง กลุ่มสตรีและเยาวชนเพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มพหุมี พอกิน พอใช้และสามารถพึ่งตนเองได้

(3) พัฒนาปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึง ให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานที่จำเป็นด้านความมั่นคงในที่อยู่อาศัย น้ำสะอาดเพื่อการอุปโภคและบริโภค รวมทั้งเส้นทางคมนาคมและขนส่งสินค้าสู่ตลาดได้โดยสะดวกให้พอเพียงต่อการดำรงชีวิตอย่างปกติสุข

(4) เสริมสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งของชุมชนให้เป็นภูมิคุ้มกันและเฝ้าระวังปัญหาความมั่นคงปลอดภัยและยาเสพติด โดยสนับสนุนเครือข่ายความเข้มแข็งความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและสถานที่ราชการ ป้องกันและแก้ไขการแพร่ระบาดของยาเสพติด

11.3.2 นโยบายการเสริมสร้างความศรัทธาเชื่อมั่นต่อรัฐในการอำนวยความสะดวก ตามหลักนิติธรรมและรักษาความมั่นคงปลอดภัยตามหลักสิทธิมนุษยชน ดำเนินการให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม มีความสงบปลอดภัย ปราศจากเงื่อนไขที่เอื้อต่อการใช้ความรุนแรงและก่อเหตุให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการสร้างความสมานฉันท์และสันติสุขโดย

(1) บูรณาการอำนวยความสะดวกและบังคับใช้กฎหมายตามหลักนิติธรรมอย่างเป็นเอกภาพและเสริมสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมให้เป็นที่พึงของประชาชน บริหารงานยุติธรรมแบบบูรณาการที่สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม พัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนและกระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้เข้มแข็งพร้อมทั้งจัดให้มีระบบคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและพัฒนากฎหมายที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในพื้นที่ ตลอดจนทั้งการพัฒนาระบบและแนวทางปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดและ “เปิดพื้นที่” ให้ผู้กลับใจสามารถคืนสู่สังคมให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ประชาชนผู้บริสุทธิ์ รวมทั้งญาติของผู้กระทำผิดและบุคคลด้อยโอกาสเพื่อสร้างความเชื่อถือว่าไว้วางใจต่อรัฐ

(2) เสริมสร้างสังคมจิตวิทยาและกระบวนการสันติวิธีให้มีการรักษาอัตลักษณ์ คุณค่าความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่สร้างความปรองดองสมานฉันท์ในสังคม ปรับความคิดความเชื่อของกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการก่อความไม่สงบ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดและสร้างความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายที่มีความคิดแตกต่าง พื้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและชาวมุสลิม ปลุกฝังจิตสำนึกความเป็นไทยเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ

(3) รักษาความสงบและคุ้มครองความปลอดภัย ป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดและสร้างภูมิคุ้มกันให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ควบคุมสถานการณ์ความไม่สงบและบูรณาการงานข่าวกรองให้ครอบคลุมทุกมิติสถานการณ์และทุกพื้นที่อย่างมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดอย่างจริงจังต่อเนื่องและสร้างสภาพแวดล้อมที่มั่นคงปลอดภัยให้แก่ประชาชน พร้อมทั้งดูแลขวัญกำลังใจของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่

11.3.3 นโยบายการพัฒนาคุณภาพคน เสริมสร้างพหุวัฒนธรรมและยกระดับมาตรฐานบริการสังคม เน้นการพัฒนาศักยภาพของประชาชนทุกมิติให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและ

วิถีชีวิตท้องถิ่นโดยปฏิรูปการศึกษาทุกระดับอย่างจริงจัง ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาแบบ พหุวัฒนธรรมและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาศักยภาพของประชาชนทุกกลุ่มวัยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตอย่างปกติสุขและพัฒนาให้เป็นศูนย์กลาง การศึกษาระดับอุดมศึกษาและอิสลามศึกษาที่เชื่อมโยงกับนานาชาติให้เป็นศูนย์กลางการศึกษา ระดับอุดมศึกษาและอิสลามศึกษาที่เชื่อมโยงกับนานาชาติ พร้อมทั้งส่งเสริมการรักษาอัตลักษณ์ วัฒนธรรมที่หลากหลายและฟื้นฟูวิถีสังคมที่มีความปรองดองสมานฉันท์ ขณะเดียวกันพัฒนา มาตรฐานระบบบริการสาธารณสุขในระดับศูนย์และระดับชุมชนให้มีคุณภาพและทั่วถึงต่อ การรองรับสถานการณ์และความต้องการในพื้นที่โดย

(1) ขยายโอกาสการศึกษาพร้อมกับการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของ เด็กและเยาวชนเชิงบูรณาการพหุวัฒนธรรม ให้เข้าใจถึงหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติท่ามกลาง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยสนับสนุนศาตีกา ปอเนาะและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลามทุกประเภทให้ดำเนินการตามหลักศาสนาที่ถูกต้อง ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทยให้ทั่วถึง พัฒนาคือเป็นเลิศในวิชาสามัญแก่โรงเรียนที่สอนควบคู่กับวิชาศาสนา จัดทุนศึกษาแก่นักเรียน กลุ่มพิเศษให้มีโอกาสศึกษาในระดับสูงขึ้น พัฒนาทักษะอาชีพแก่กลุ่มเยาวชนในปอเนาะและ เสริมสร้างความเข้าใจ ค่านิยมและปลูกฝังความเป็นไทย รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือของ ครอบครัวและชุมชนในการจัดการศึกษา สนับสนุนให้ผู้นำศาสนาและบุคลากรท้องถิ่นที่มีความรู้ ภาษามลายูท้องถิ่นและอาหรับ มีส่วนร่วมในการสอนในโรงเรียนของรัฐ เสริมสร้างความปลอดภัย แก่บุคลากรและสถานศึกษา และปรับปรุงกฎระเบียบเพื่อจัดระบบและโครงสร้างการบริหารจัดการ โรงเรียนเอกชนเป็นการเฉพาะให้สอดคล้องกับวิถีมุขมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

(2) พัฒนาทักษะฝีมือแรงงานและจัดหางานแก่ประชาชนทั่วไปเพื่อสร้าง อาชีพและเพิ่มรายได้ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ยากจนและมีรายได้น้อย กลุ่มผู้ตกงานและว่างงาน กลุ่ม แรงงานรับจ้าง กลุ่มสตรีหม้ายและแม่บ้าน พร้อมทั้งจัดหางานแก่กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวให้ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้งภายในและต่างประเทศ

(3) เสริมสร้างความแข็งแกร่งของสถาบันอุดมศึกษาด้านวิชาการและ เทคโนโลยีทุกระดับ ให้มีบทบาทเป็นศูนย์กลางการศึกษาของภาคใต้ตอนล่างเพื่อยกระดับคุณภาพ และศักยภาพของคนในพื้นที่และจัดการศึกษาหลักสูตรนานาชาติ ทั้งหลักสูตรทั่วไปและหลักสูตร อิสลามศึกษา

(4) เสริมสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมที่ประชาชนมีความภาคภูมิใจในคุณค่า และศักดิ์ศรีและยอมรับการปรองดองอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ ที่มีความยืดหยุ่นและ ความหลากหลายทางศาสนา ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์และวิถีท้องถิ่น ส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม

ชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต สนับสนุนกิจกรรมสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มศาสนิกชนต่างศาสนาและส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายให้เกิดการเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน

(5) พัฒนาระบบบริการสาธารณสุขทุกระดับให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน และประชาชนได้รับการบริการอย่างทั่วถึง โดยขยายและเพิ่มประสิทธิภาพบริการสุขภาพ เพิ่มบุคลากรทางการแพทย์และปรับปรุงสถานพยาบาลทั้งโรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลจังหวัด โรงพยาบาลอำเภอและสถานีอนามัยให้มีอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่เพียงพอและทันสมัย รวมทั้งยกระดับโรงพยาบาลใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นศูนย์บริการทางการแพทย์เฉพาะทางและศูนย์อุบัติเหตุฉุกเฉิน รวมทั้งเร่งผลิตบุคลากรทางการแพทย์เป็นกรณีพิเศษ

11.3.4 นโยบายการฟื้นฟูเศรษฐกิจและการลงทุนและพัฒนาความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านและนานาชาติ เน้นการฟื้นฟูและพัฒนาฐานการผลิตทางการเกษตรที่มีศักยภาพให้หลากหลายเชื่อมโยงกับการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการฮาลาลอย่างครบวงจรและพัฒนาอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่มีศักยภาพสอดคล้องกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมและทรัพยากรในพื้นที่ พร้อมมาตรการจูงใจและมาตรการช่วยเหลือด้านต่างๆ เป็นพิเศษ ควบคู่ไปกับการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการผลิต การแปรรูปและการพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ ขณะเดียวกันเร่งพัฒนาธุรกิจการค้าและบริการชายแดน ด้านชายแดน พื้นที่เศรษฐกิจและชุมชนชายแดนไทย-มาเลเซีย เชื่อมโยงกับการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจภาคเหนือ (NCER) และพื้นที่เศรษฐกิจชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (ECER) ของมาเลเซียตามกรอบ JDS รวมทั้งเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการพัฒนาสะพานเศรษฐกิจสตูล-สงขลาและการพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจสงขลา-ปันง-เมดาน เชื่อมโยงอินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย ตามกรอบ IMT-GT โดย

(1) พัฒนาการเกษตรและการแปรรูปการเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการในพื้นที่ โดยอาศัยความแข็งแกร่งของฐานการผลิตสินค้าเกษตรที่เป็นพื้นฐานการผลิตเดิมที่สำคัญของประเทศด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการแปรรูปยางพารา การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการตลาดลองกอง พร้อมทั้งสร้างโอกาสการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารและอื่นๆ ที่อาศัยวัตถุดิบในท้องถิ่นที่เน้นการเพิ่มมูลค่าสินค้าด้วยรูปลักษณ์ใหม่

(2) พัฒนาศักยภาพการผลิตสินค้าและบริการฮาลาลให้เป็นไปตามหลักศาสนาอิสลามและมาตรฐานสากล เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศเฉพาะอย่างยิ่งประเทศมุสลิม โดยสนับสนุนการพัฒนาการผลิตอาหารฮาลาลตลอดห่วงโซ่การผลิตให้มีคุณภาพและมาตรฐานตามหลักศาสนบัญญัติได้แก่ การพัฒนาวัตถุดิบ พัฒนาระบบมาตรฐาน

พัฒนาระบบการผลิต พัฒนาผู้ประกอบการและส่งเสริมการตลาดโดยเฉพาะผลิตภัณฑ์จากเนื้อสัตว์ เช่น แพะ แกะ ไก่ และไข่ ตลอดจนพัฒนาสินค้าและบริการฮาลาลอื่นๆ เช่น ผลิตภัณฑ์สมุนไพร การบริการครัวฮาลาล การรักษาพยาบาล การท่องเที่ยวและการโรงแรมให้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งเร่งดำเนินการเปิดนิคมอุตสาหกรรมฮาลาลโดยจัดให้มีระบบโครงสร้างพื้นฐานและมาตรการสนับสนุนเป็นพิเศษ

(3) ส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการที่มีศักยภาพ โดยอาศัยทักษะแรงงานและปัจจัยที่มีอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อาทิ อุตสาหกรรมเครื่องแต่งกายและการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

(4) พัฒนาการค้าชายแดน ด้านชายแดนและเมืองชายแดนไทย-มาเลเซีย และพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ให้มีบทบาทเป็นประตูเศรษฐกิจที่สำคัญ รองรับการพัฒนาเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านและนานาชาติและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาบริเวณพื้นที่ตอนใน

(5) จัดให้มีมาตรการพิเศษทางการเงินและการคลังและมาตรการด้านอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการและประชาชนและจูงใจนักลงทุนในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการเฉพาะ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและผลกระทบจากสถานการณ์การก่อความไม่สงบในพื้นที่

12. ภาพรวมการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ปี 2552-2555

เพื่อขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้สู่การปฏิบัติ ในกรอบเวลาบริหารราชการของรัฐบาลปี 2552-2555 จึงได้จัดทำ “แผนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ปี 2552-2555” ขึ้น โดยวางหลักการ บทบาทและเป้าหมายการพัฒนาส่วนรวมพร้อมทั้งกำหนดองค์ประกอบแนวทางการจัดทำแผนงานหลักไว้ดังนี้

12.1 หลักการของแผน

12.1.1 ยึดกรอบนโยบายการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ตอบสนองต่อนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลในการดำเนินการพัฒนาและแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สามารถบรรลุตามนโยบายมากที่สุด โดย

(1) ให้ความสำคัญลำดับแรกกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนและแก้ไขปัญหาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา โดยเร่งรัดการพัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับหมู่บ้าน/ชุมชนสร้างความเป็นธรรมตามหลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชน จัดการความขัดแย้งและสร้างความสมานฉันท์และรักษาความมั่นคงปลอดภัยให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

(2) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพ การฟื้นฟูเศรษฐกิจการลงทุน และการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน กระตุ้นให้เกิดการใช้ ศักยภาพของพื้นที่และสร้างความเข้มแข็งของฐานเศรษฐกิจ สามารถเชื่อมโยงการพัฒนาจากพื้นที่ที่มี ระดับการพัฒนาสูงกว่า (สงขลา) ให้กระจายผลสู่พื้นที่ที่มีระดับการพัฒนาดำกว่าได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

12.2 กำหนดบทบาทการพัฒนาของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จากศักยภาพพื้นฐานและ โอกาสการพัฒนาของพื้นที่ ดังนี้

ปัตตานี : เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมฮาลาลและศูนย์กลางอิสลามศึกษานานาชาติ

ยะลา : เป็นศูนย์กลางการผลิตและแปรรูปการเกษตรและตลาดสินค้าเกษตร

นราธิวาส : เป็นศูนย์กลางการขนส่งและโลจิสติกส์เชื่อมโยงกับพื้นที่เศรษฐกิจ ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (ECER) ของมาเลเซีย

สตูล : เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเป็นประตูเชื่อมโยงการท่องเที่ยว และการขนส่งทางทะเลอันดามัน

สงขลา : เป็นศูนย์กลางทางพาราของประเทศ ศูนย์กลางการศึกษานานาชาติ การท่องเที่ยวและกีฬาในระดับสากลและเป็นประตูเชื่อมโยงแนวเศรษฐกิจสงขลา-ป็นัง-เมดาน

สตูล-สงขลา : เป็นศูนย์เชื่อมโยงการขนส่งสินค้าภายในและระหว่างประเทศ ด้วย ระบบสะพานเศรษฐกิจในระยะยาว

12.3 แนวทางการจัดทำแผนหลักและกลไกการบริหารจัดการ

12.3.1 แนวทางการจัดทำแผนหลัก

(1) เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ระบบ การบริหารจัดการเพื่อปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบต่างๆ และบูรณาการดำเนินงานของหน่วยงาน ภาครัฐและภาคีต่างๆ ให้เป็นไปตามนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงกำหนดแผนหลักขึ้น 6 แผนงาน คือ

นโยบายที่ 1 : 1 แผนการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับ หมู่บ้าน

นโยบายที่ 2 : 2 แผนการอำนวยความสะดวกและเป็นธรรมและความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

นโยบายที่ 3 : 3 แผนการพัฒนาคุณภาพคน พหุวัฒนธรรมและมาตรฐาน การบริการสังคม

นโยบายที่ 4 : 4 แผนการฟื้นฟูเศรษฐกิจและการลงทุน

นโยบายที่ 5 : 5 แผนการพัฒนาความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน

นโยบายที่ 6 : 6 แผนการปรับปรุงกฎระเบียบและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร

จัดการ

(2) ขั้นตอนและวิธีการ

1) กำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์การพัฒนาของแผนหลักอย่างบูรณาการให้สอดคล้องกับกรอบนโยบายการพัฒนาที่วางไว้

2) บูรณาการแผนงาน/โครงการและงบประมาณให้ตอบสนองต่อเป้าหมายเดียวกัน มีการจัดลำดับความสำคัญของแผนงานโครงการอย่างเป็นระบบ กำหนดกรอบงบประมาณ ขั้นตอนและระยะเวลาดำเนินการอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการระบุนหน่วยงานรับผิดชอบที่ชัดเจน โดยเฉพาะเจ้าภาพหลักในการบูรณาการแผนงานที่เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน

(3) เกณฑ์การพิจารณาโครงการ กลั่นกรองและจัดลำดับความสำคัญของโครงการให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนี้

1) เป็นโครงการที่มีความสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายของแผนทำให้เกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

2) เป็นโครงการที่มีผลกระทบสูงต่อผลประโยชน์ของประชาชน มีความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

3) เป็นโครงการที่มีความพร้อมในการดำเนินโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพและตามกำหนดเวลา รวมทั้งมีความพร้อมในการบริหารโครงการของหน่วยงานรับผิดชอบ

4) เป็นโครงการที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและการยอมรับของชุมชน โดยในการเริ่มโครงการต้องมีการสำรวจความต้องการของประชาชนก่อนดำเนินการ

12.3 กลไกการบริหารจัดการ

เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้บรรลุผลสำเร็จตามนโยบายและเป้าหมายของแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเห็นควรกำหนดโครงสร้างกลไกการบริหารจัดการเป็น 2 ระดับ

(1) คณะกรรมการรัฐมนตรีพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (รชต.) เป็นกลไกกำหนดนโยบาย กำกับอำนาจการบูรณาการแผนและงบประมาณและจัดระบบบริหารจัดการการดำเนินการในทุกมิติทั้งด้านการพัฒนาและความมั่นคงอย่างเป็นเอกภาพให้

บรรลุผลสำเร็จตามนโยบายรัฐบาลและแผนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ปี 2552-2555

(2) คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนแผนพัฒนาพิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นกลไกประสานการปฏิบัติ ภายใต้คณะกรรมการ รชต. ทำหน้าที่ในการประสาน เร่งรัด และติดตามผลการดำเนินการพัฒนาของหน่วยงานให้เป็นไปตามแผนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ปี 2552-2555

ทั้งนี้โดยปรับปรุงแก้ไขระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยระบบบริหารเพื่อเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2551 ให้สอดคล้องกับกลไกการบริหารจัดการดังกล่าว

12.4 เป้าหมายการพัฒนาส่วนรวม

เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายและหลักการของแผน จึงได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปี 2552-2555 ดังต่อไปนี้

12.4.1 เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ

(1) รายได้

- ขยับระดับรายได้ครัวเรือนเฉลี่ยจาก 64,000 บาท/ปี ในปัจจุบัน เป็นไม่ต่ำกว่า 120,000 บาท/ปี ซึ่งเท่ากับระดับรายได้ค่าจ้างขั้นต่ำที่ครัวเรือนจะได้รับ (ครัวเรือนมีสมาชิกเฉลี่ย 5 คน และผู้ทำงานมีรายได้เฉลี่ย 2 คน)

- เพิ่มมูลค่าการผลิตภาคการเกษตรประมาณปีละ 10,600 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 8 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์การเกษตรของพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปี 2555 โดยพัฒนาเกษตรแบบครบวงจร ที่สำคัญคือ

- เพิ่มพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน 214,755 ไร่ เกษตรกรเข้าร่วมโครงการไม่ต่ำกว่า 20,000 ราย มีโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มดิบและโรงงานผลิตไบโอดีเซลเพื่อแปรรูปอย่างครบวงจรในพื้นที่

- เพิ่มพื้นที่นาจากนาร้าง 85,000 ไร่ เกษตรกรเข้าร่วมโครงการไม่ต่ำกว่า 12,500 ราย

- เพิ่มปริมาณแพะเนื้อป้อนโรงฆ่าสัตว์และโรงงานผลิตอาหารฮาลาล 300,000 ตัว ในปี 2555 มีโรงฆ่าสัตว์และโรงผลิตอาหารฮาลาลจากแพะอย่างครบวงจรในพื้นที่

(2) การมีงานทำ

- เพิ่มการมีงานทำในพื้นที่อีกไม่ต่ำกว่า 120,000 คน ในปี 2555

- การมีงานทำภาคเกษตรเพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า 58,000 ราย ในปี

2555

- การมีงานทำนอกภาคเกษตรไม่ต่ำกว่า 61,000 ราย ในปี 2555

- เพิ่มทักษะฝีมือแรงงานไม่ต่ำกว่า 170,000 คน ในปี 2555

- สนับสนุนสินเชื่อผู้ประกอบการอาชีวบริการโดยสาธารณะ

ให้มีอาชีพที่มั่นคงขึ้น จำนวน 15,000 ราย ในปี 2555

12.4 เป้าหมายด้านสังคม

(1) การพัฒนาคุณภาพคน

- ประชาชนทุกกลุ่มวัยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะ 3 จังหวัดชายแดนและ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้รับการพัฒนาในทุกมิติของตัวคนทั้งด้านสติปัญญา ทักษะความสามารถและการมีสุขภาวะที่ดี สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างเต็มศักยภาพและปกติสุข บนพื้นฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

(2) การยกระดับคุณภาพชีวิต

- ประชาชนมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงขึ้นไม่ต่ำกว่า 100,000 ครัวเรือน ซึ่งจะทำให้ครัวเรือนทั้งหมดมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงภายในปี 2555 พร้อมทั้งแก้ไขปัญหาดินทำกินแก่ประชาชนที่ไม่มีความมั่นคงในสิทธิที่ดิน 50 พื้นที่ในปี 2555

- ระบบประปาหมู่บ้านได้รับการก่อสร้าง/ปรับปรุงเพิ่มขึ้น 619 แห่ง ทำให้ครัวเรือนทั้งหมดมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและใช้อย่างเพียงพอภายในปี 2555

- ถนนในระดับหมู่บ้านและตำบลได้รับการปรับปรุงมาตรฐานเป็นถนนลาดฝุ่นรวม 60 สายทาง ภายในปี 2555

(3) การรักษาความมั่นคงปลอดภัย

- ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและปลอดภัยจากเสพติดสามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างปกติสุข ได้รับสิทธิพื้นฐานตามกฎหมายอย่างทัดเทียมและเป็นธรรม มีความเชื่อถือศรัทธาและไว้วางใจในอำนาจรัฐ

12.5 แผนหลักและกรอบงบประมาณดำเนินการ

การดำเนินการตามแผนหลัก 6 แผนงานดังกล่าว ได้กำหนดกรอบวงเงินงบประมาณในการดำเนินการระยะ 4 ปี (2552-2555) รวม 63,319.37 ล้านบาท เป็นวงเงินงบประมาณปีงบประมาณ 2552 ที่ได้รับจัดสรรแล้ว 8,515.71 ล้านบาท สำหรับวงเงินที่ขอรับการจัดสรรงบประมาณปีงบประมาณปีงบประมาณปีงบประมาณ 2552-2555 รวม 54,942.71 ล้านบาท ประกอบด้วย วงเงิน

งบประมาณจากงบกลาง รายการสำรองจ่ายกรณีฉุกเฉิน ปี 2552 จำนวน 138.45 ล้านบาท วงเงิน
งบประมาณ ปีงบประมาณ 2553 จำนวน 18,259.81 ปีงบประมาณ 2554 จำนวน 19,096.27 ล้านบาท
และปีงบประมาณ 2555 จำนวน 17,447.58 ล้านบาท

13. กระบวนการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique)

การวิจัยอนาคต (Future Research)

13.1 ความหมายของการวิจัยอนาคต อนาคตศาสตร์ (Futurism) เป็นศัพท์บัญญัติศาสตร์
สาขาใหม่ ซึ่งกำลังเป็นที่ สนใจของนักวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน แต่ปรัชญาและมโนทัศน์เกี่ยวกับ
อนาคตศาสตร์มีมานานแล้ว วิทยาการแขนงนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์อนาคตด้วยเทคนิควิธีการทาง
วิทยาศาสตร์เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับอนาคตได้ดียิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การควบคุม
และผลักดันในอนาคตให้เป็นไปทางที่มนุษย์ต้องการได้ เป้าหมายที่สำคัญของอนาคตศาสตร์มี 3
ประการ คือ

1.1 สร้างภาพอนาคตที่จะเป็นและที่ควรจะเป็น

2.2 แสวงหาทางเลือกที่จะดำเนินการในอนาคต

3.3 กระตุ้นให้ตระหนักถึงภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและหาแนวทางการแก้ไข
ต่อไป ส่วนการวิจัยอนาคตนั้น เป็นเทคนิคการวิจัยแบบใหม่ ซึ่งเป็นระเบียบวิธีการค้นคว้าหา
ความรู้เกี่ยวกับอนาคตด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (scientific approach) ความรู้ของอนาคตศาสตร์
ประกอบด้วยภารกิจและงานของมนุษย์ในทุกด้าน เช่น ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา เป็นต้น
(กฤษดา กรุดทอง, 2536 : 12 – 13)

13.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัยอนาคต คือ

2.1 ต้องการเปลี่ยนความคิดที่ว่า “ทุกคนกำลังเดินไปสู่อนาคตที่ควบคุมไม่ได้” ซึ่งแท้ที่
จริงการเดินไปสู่อนาคตมีหลายหนทางให้เลือกได้ สามารถหลบหลีกอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ได้
และ

2.2 ต้องการจะขยายแนวความคิดของการพยากรณ์แบบง่าย ๆ ไปสู่การอธิบายผลของ
กิจกรรมอันหลากหลายที่จะเกิดขึ้น เพื่อเป็นช่องทางที่จะทำให้สามารถกำหนดนโยบายที่มี
ประสิทธิภาพ จนเป็นผลทำให้สามารถวางแผนใจเพื่อให้เกิดอนาคตที่พึงประสงค์ได้
(ดิลก บุญเรืองรอด, 2530 : 20)

13.3 วิธีการในการวิจัยอนาคต วิธีการทำนายภาพอนาคตในแต่ละเทคนิคจะมีวิธีการหลักที่คล้ายคลึงกันแต่จะแตกต่างกันตรงที่มีความสลับซับซ้อนและความเป็นระบบระเบียบเท่านั้น วิธีการหลักๆ ในการวิจัยอนาคตพอประมวลได้ 3 วิธี คือ

3.1 การคาดการณ์แนวโน้ม (Trend Projection) เป็นการคาดการณ์แนวโน้มด้านปริมาณ เช่น การคำนวณสมการเส้นตรง ทำนายแนวโน้มจำนวนนักศึกษา เป็นต้น

3.2 การเขียนภาพอนาคต (Scenario Writing) เป็นการสำรวจความเป็นไปได้ของอนาคตจากจินตนาการว่า จะมีอะไรเกิดขึ้น จะมีอะไรดี อะไรเลว จะมีผลกระทบอะไร เกิดขึ้นกับใครและหน่วยงานใด เป็นต้น ดังนั้นการเขียนภาพอนาคต จึงหมายถึง ความพยายามในการจินตนาการความเป็นไปได้ในอนาคตบนพื้นฐานของข้อมูลที่มีอยู่จริง และประโยชน์ของภาพอนาคตช่วยให้เข้าใจว่าอะไรเกิดขึ้นในลักษณะของผลจากการตัดสินใจที่เกิดขึ้นนั้น ๆ

3.3 การปรึกษาผู้อื่น (Consulting Others) การปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิจะช่วยให้เกิดภาพที่มีความเข้าใจและสามารถตัดสินใจดีขึ้น ดังนั้นจึงได้มีการพัฒนาวิธีการวิจัยอนาคตหลายวิธีที่ใช้การประมวลความรู้จากผู้ทรงวุฒิให้ได้ข้อสรุปมติของ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ การสร้างภาพอนาคต สร้างได้ใน 2 ลักษณะ คือ รูปแบบ (Model) และการจำลอง (Simulation) ทั้งสองลักษณะเป็นการจำลองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจได้ดีขึ้น (ฟ้ามุ่ย เรืองเลิศบุญ, 2539 : 4)

13.4 พัฒนาการของการวิจัยอนาคต กฤษฎา กรุดทอง (2536 : 13 – 14) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของการวิจัยอนาคตไว้ว่าเริ่มมีมาตั้งแต่ในปี ค.ศ. 1907 โดย ดี ซี กิลฟิลแลม (D.C. Gilfillam) ได้เสนอวิธีการศึกษาอนาคตขึ้นเป็นบุคคลแรกและต่อมาในปี ค.ศ. 1930 รัฐบาลอเมริกาได้สนับสนุนการวิจัยด้านนี้ จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1944 โอ เค เฟลชเทิม (O.K. Flechtheim) ได้เริ่มใช้คำว่า “ฟิวเจอโรโลยี (Futurology)” ขึ้นมาใช้เรียกวิทยาการที่พัฒนาขึ้นทำให้การวิจัยอนาคตพัฒนาไปได้ในระดับหนึ่งแต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่เป็นวิทยาศาสตร์แต่อย่างใด

ในราวทศวรรษ 1960 การวิจัยอนาคตเริ่มมีรูปแบบวิธีการที่ชัดเจนมากขึ้น วิธีการวิจัยอนาคตได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์เพื่อกำหนดนโยบายและวางแผน ถือได้ว่าเป็นเทคนิคหนึ่งของการวางแผน ผสมผสานกับการวิจัยนโยบาย (Policy Research) ซึ่งได้รับการพัฒนาพร้อมกันในช่วงเวลาดังกล่าว ในสหรัฐอเมริกาบริษัท แรนด์ โคออร์เปอเรชัน (Rand Cooperation) ได้วางพื้นฐานการวิจัยด้านนี้อย่างมั่นคงร่วมกับ เอสซีดี (SCD: System Development Cooperation) และสถาบันฮัดสัน (Hudson Institute) เพื่อดำเนินการวิจัยอนาคตแก่กองทัพอากาศสหรัฐ ในปี ค.ศ. 1960 นิโคลัส เรสเชอร์ (Nicholas Rescher) และ โอลาฟ เฮลเมอร์ (Olaf Helmer) ได้พัฒนาเทคนิค

เดลฟาย (Delphi Technique) มาใช้ศึกษาอนาคต ต่อมาในปี ค.ศ. 1964 โอลาฟ เฮลเมอร์ (Olaf Helmer) และเจมส์ กอร์ดอน (Jame Gordon) ในนามบริษัทเรนด ได้ทำการวิจัย Long – Range Forecasting Study เพื่อทำนายเหตุการณ์ทางวิทยาศาสตร์ 103 โครงการ เช่น การลงดวงจันทร์ การเปลี่ยนหัวใจมนุษย์ การติดต่อทางจิต การวิศวกรรมพันธุ เป็นต้น ในทศวรรษนี้ถือว่า การวิจัยอนาคตได้รับการยอมรับเป็นที่เชื่อถือกันทั่วไป วงการธุรกิจและอุตสาหกรรมได้นำไปใช้ในการวางแผนกำหนดนโยบายเพื่อการดำเนินงานธุรกิจอุตสาหกรรม เช่น เวสต์อิงเฮาส์ (Westinghouse), เบลล์ เทเลโฟน (Bell Telephone), เจเนอรัลอิเล็กทริก (General Electric) เป็นต้น โอลาฟ เฮลเมอร์ นักอนาคตวิทยาคนสำคัญ ได้กล่าวว่า การวิจัยอนาคตได้กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญของนักกำหนดนโยบายและวางแผนไปแล้ว

หลังจากปี ค.ศ. 1967 เป็นต้นมา การวิจัยอนาคตได้แพร่หลายเข้าไปในยุโรป เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และอิตาลี ในปารีส เบอร์ตรัง เดอ ของเวนเนล (Bertrand de jonvenel) ได้จัดตั้งสโมสรแห่งโรมขึ้น (Club of Rome) ผลงานสำคัญของคณะนักวิจัยอนาคตกลุ่มนี้ คือในปี ค.ศ. 1972 ได้เสนอ “ขีดจำกัดความเจริญ” (The Limit of Growth) ซึ่งสร้างภาพอนาคตในปี ค.ศ. 2000 ด้วยการฉายภาพการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร ทรัพยากร การผลิตอาหารและมลภาวะ และในปี ค.ศ. 1974 ได้เสนอ “มนุษยชาติ ณ จุดหันเห” (Mankind at The Turning Point) กล่าวถึงทางเลือกและการแก้ไขปัญหามาจากความเจริญของมนุษยชาติ

กล่าวได้ว่าในช่วงระยะเวลา 10 ปีนี้ (ค.ศ. 1960 – 1969) การวิจัยอนาคตได้พัฒนาก้าวหน้ามาก มีระเบียบวิธีการ (Methodology) เฉพาะของตนเอง นับตั้งแต่นั้นมาการวิจัยอนาคตได้เข้าไปมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย และวางแผนขององค์การธุรกิจต่างๆ การวิจัยด้านนี้เป็นที่สนใจกันอย่างแพร่หลายทั้งกับหน่วยงานราชการ บริษัทและบุคคล ในทางการศึกษามีองค์กรหลายแห่งได้สนใจนำเอาการวิจัยอนาคตมาใช้กำหนดนโยบายและวางแผนการศึกษา เช่น Rand Cooperation, Institute of Social Science Research, The Institute for Future of Middletown, The Future Group of Glastonbury และ Educational Policy Research Centre เป็นต้น พร้อมกันนี้ได้จัดตั้งโครงการการวิจัยอนาคตขึ้นหลายโครงการ เช่น The Futurist Curriculum Project, The Program for The Study of The Future in Education, The Study Commission on Undergraduate Education and The Education of Teachers.

14. รูปแบบการวิจัยอนาคต

การวิจัยอนาคตได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงมาแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ (กฤษดา กรุดทอง, 2536 : 15 – 16)

ระยะที่ 1 (Phase-I Classical Linear Projection: 1960 – 1970) ในช่วง 10 ปีแรก การวิจัยอนาคตใช้วิธีการฉายภาพแบบการพยากรณ์เชิงเส้นตรง วิธีการนี้ใช้ได้กับการพยากรณ์บางอย่างที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบอื่นๆ น้อยตัว การวิจัยอนาคตสามารถพยากรณ์ได้โดยใช้ข้อมูลเดิมในระยะเวลาที่ผ่านมา เช่น จากจำนวนนักเรียนในระยะ 4 – 5 ปีที่ผ่านมาที่กำลังเพิ่มขึ้นหรือสามารถพยากรณ์ได้จากตัวชี้บางตัว เช่น อัตราการเกิด เป็นต้น

ระยะที่ 2 (Phase-II Multiple Alternative Future: 1965 – 1967) ในช่วงระยะเวลา 2 ปี รูปแบบการวิจัยอนาคตแบบใหม่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาใช้ควบคู่กันไปกับวิธีการแบบเดิมซึ่งมีข้อมูลจำกัดอยู่มาก การวิจัยอนาคตแบบที่พัฒนาขึ้นมาใหม่นี้มีหลักสำคัญ คือ อนาคตที่อาจเป็นไปได้นั้นมีหลายแนวทาง การวิจัยอนาคตพยายามใช้ข้อมูลที่มีการสร้างทางเลือกที่เป็นไปได้มากที่สุดและเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ภายใต้ทรัพยากร เวลา งบประมาณที่มีเพื่อนำไปปฏิบัติต่อไป

ระยะที่ 3 (Phase-III Cross – Impact Future (1972 --->) ในช่วงระยะเวลา 10 ปี การวิจัยอนาคตได้ขยายแนวความคิดออกไปศึกษาผลกระทบของความรู้เกี่ยวกับอนาคตจากวิทยาการทุกแขนง การนำผลกระทบจากทุกองค์ประกอบมาพิจารณาร่วมกัน จะช่วยให้การสร้างภาพอนาคตมีความสมบูรณ์มากขึ้น

การวิจัยอนาคตเป็นแนวทางใหม่สำหรับวงการวิจัยในประเทศไทย โดยมีวิธีการและกระบวนการ ตลอดจนเทคนิควิทยาที่ใช้ในการวิจัยเพื่ออนาคตนั้น ได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วเพื่อให้ได้ผลการวิจัยอนาคตที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด จุมพล พูลภัทรชีวิน (อ้างถึงใน ทิพาพร ศิริจันทร์, 2540 : 53) กล่าวว่า การวิจัยในอนาคตเป็นการศึกษาเพื่อมองเหตุการณ์หรือพฤติกรรมในอนาคต (ระยะยาวหรือระยะสั้นก็ตาม) ที่เกี่ยวข้องกับการทำนาย (prediction) และคาดการณ์ (forecast)

เทคนิควิจัยเดลฟาย

เทคนิคเดลฟาย เป็นเทคนิคการวิจัยที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านธุรกิจ การเมือง เศรษฐกิจ และการศึกษา สำหรับทางเทคโนโลยีการศึกษาได้มีการนำมาใช้อย่างกว้างขวาง เช่น การวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มของเทคโนโลยีการศึกษา อีก 5 ปี ทิศทางการวิจัยเทคโนโลยีการศึกษาในอนาคต แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนแบบ e –Learning ของประเทศไทย เป็นต้น ซึ่งเทคนิคเดลฟายเป็นวิธีการวินิจฉัยหรือตัดสินใจปัญหาต่างๆ อย่างเป็นระบบ

โดยไม่มีการเผชิญหน้ากันโดยตรงของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เช่นเดียวกันกับการระดมสมอง (Brain storming) ทำให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเต็มที่และอิสระ โดยไม่ต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของผู้อื่น นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังมีโอกาสถกเถียงความคิดเห็นของตนอย่างรอบคอบทำให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจในด้านต่างๆ ได้

ความเป็นมาและความหมายของเทคนิคเดลฟาย เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย เป็นเทคนิคที่ได้รับการยอมรับในหมู่นักวิชาการทางการศึกษาอย่างมากในปัจจุบัน ถูกค้นพบและพัฒนาโดย โอลาฟ เฮลเมอร์ (Olaf Helmer) และ นอร์แมน ดาลกี (Norman Dalkey) นักวิจัยของ บริษัท แรนด์ (Rand Cooperation) เมื่อต้นปี ค.ศ. 1960 เพื่อใช้ในการถามและเก็บความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพยากรณ์ทางด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ดูคานิส (Ducanis, 1970, อ้างถึงใน นัยนา นุรารักษ์, 2539 : 42) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายว่า เป็นการทำนายเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่จะเป็นไปได้ในอนาคต เทคนิคนี้ มุ่งที่จะลดผลกระทบหรืออิทธิพลของบุคคลอื่นๆ ในกรณีที่ต้องมีการเผชิญหน้ากัน ในขณะเดียวกันก็เป็นการลดผลกระทบทางด้านความคิดระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านกัน หรืออาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า เทคนิคเดลฟาย เป็นวิธีการรวบรวมคำตอบที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเกี่ยวกับเรื่องที่เราต้องการจะศึกษาในขณะที่ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ไม่ได้เกี่ยวข้องจะถูกจำกัดลงด้วย

รัสป์ จูเนียร์ (Rasp, 1973 : 29, อ้างถึงใน ประยูร ศรีประสาธน์, 2523 : 49) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายว่า เป็นเทคนิคของการรวบรวมการพิจารณาการตัดสินใจที่มุ่งเพื่อเอาชนะจุดอ่อนของการตัดสินใจแต่เดิม ที่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะหรือความคิดเห็นของกลุ่มหรือมติของที่ประชุม

เฮลเมอร์ และ เรสเซอร์ (Helmer and Rescher อ้างถึงใน ประยูร ศรีประสาธน์, 2523 : 50) ให้คำนิยามของเทคนิคเดลฟายว่า เป็นโครงการจัดทำอย่างละเอียดรอบคอบในการที่จะสอบถามบุคคล ด้วยแบบสอบถามในเรื่องต่างๆ เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลและความคิดเห็นกลับมา สำหรับจุดมุ่งหมายของเทคนิคเดลฟายนั้น มุ่งที่จะรวบรวมการพิจารณาการตัดสินใจและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเรื่องเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคต ในส่วนที่เกี่ยวกับเวลาปริมาณ และ/หรือ สภาพการณ์ที่ต้องการจะให้เป็น

ทอร์ตันและคณะ (Thornton and Others, 1975, อ้างถึงใน นัยนา นุรารักษ์, 2539 : 42) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายว่า เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหาและตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ เป็นวิธีการที่จะเป็นการขัดเกลาและได้รับความความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

เจนเซน (Jensen, 1996 : 857) ได้ให้คำนิยามของเทคนิคเดลฟายว่า เป็นโครงการจัดทำรายละเอียดรอบคอบ ในการที่จะสอบถามบุคคลด้วยแบบสอบถามในเรื่องต่างๆ เพื่อจะได้ให้ข้อมูลและความคิดเห็นกลับมา โดยมุ่งที่จะรวบรวมการพิจารณาการตัดสินใจและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคต

จอห์นสัน (Johnson, 1993 : 982) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายว่า เป็นเทคนิคของการรวบรวมการพิจารณาการตัดสินใจที่มุ่งเพื่อเอาชนะจุดอ่อนของการตัดสินใจแต่เดิมที่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะหรือความคิดเห็นของกลุ่มหรือมติของที่ประชุม

ประยูร ศรีประสาธน์ (2523 : 51) กล่าวถึงความหมายของเทคนิคเดลฟายไว้ว่า เป็นขบวนการที่จะเสาะหาความคิดเห็นที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มคนเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคตในเรื่องที่เกี่ยวกับเวลา ปริมาณ และ/หรือสภาพการณ์ที่ต้องการจะให้เป็น ทั้งนี้โดยใช้วิธีการเสาะหาความคิดเห็นโดยการใช้แบบสอบถามแทนการเรียกประชุม

สุวรรณา เชื้อรัตนพงศ์ (2523 : 24) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายว่า เป็นขบวนการที่รวบรวมความคิดเห็นหรือการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับอนาคตจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้ข้อมูลสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีความถูกต้องน่าเชื่อถือมากที่สุด โดยที่ผู้ทำการวิจัยไม่ต้องนัดสมาชิกในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้มาประชุมพบปะกัน แต่ขอร้องให้สมาชิกแต่ละคนแสดงความคิดเห็นหรือตัดสินใจปัญหาในรูปแบบของการตอบแบบสอบถาม

ดิลก บุญเรืองรอด (2530 : 23) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายว่าเป็นวิธีการนำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาใช้ประโยชน์อย่างมีระบบแบบแผน หรือเป็นการขัดเกลาการตัดสินใจของกลุ่ม เป็นเทคนิคของการรวบรวมข้อมูลที่เอาชนะจุดอ่อนของการตัดสินใจของผู้เชี่ยวชาญคนใดคนหนึ่ง หรือความคิดเห็นของกลุ่มที่มาประชุมกัน

ประเทือง เพ็ชรรัตน์ (2530 : 38) ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายว่า เป็นกระบวนการหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับเรื่องราวในอนาคตที่กระจัดกระจายกันให้สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะนำไปใช้ในการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ชนิตา รักษ์พลเมือง (2535 : 59) ได้กล่าวถึงความหมายของเทคนิคเดลฟายว่า เป็นเทคนิคในการทำนายเหตุการณ์ หรือความเป็นไปได้ในอนาคตโดยอาศัยฉันทามติ หรือ Consensus ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปที่เป็นแนวคิดหรือเป็นการทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นหรือความเป็นไปในอนาคต ข้อสรุปจากฉันทามติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนี้ จะสามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจด้านต่างๆ ได้ ทั้งในเชิงวิชาการและบริหาร

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า เทคนิคเดลฟาย เป็นกระบวนการหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคตในเรื่องที่เกี่ยวกับ เวลา ปริมาณ และ/หรือ สภาพการณ์ที่ต้องการจะให้เป็น จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่กระจายกันให้สอดคล้องกันอย่างมีระบบ โดยใช้วิธีการเสาะหาความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญแทนการเรียกประชุม

15. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเทคนิคเดลฟาย (Delphi)

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเทคนิคเดลฟาย (Delphi) เป็นชื่อวิหารอันศักดิ์สิทธิ์ในสมัยกรีกโบราณที่มีผู้คนให้ความนับถือศรัทธาอย่างมากไปขอคำทำนายมากที่สุด จากตำนานของความมีชื่อเสียงในการทำนายดังกล่าว คำว่า “ เดลฟาย ” จึงถูกนำมาใช้เป็นชื่อของเทคนิคการรวบรวมความคิดเห็นหรือการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เกี่ยวกับเหตุการณ์หรือแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยอาศัยความคิดเห็นที่สอดคล้องตรงกันของผู้เชี่ยวชาญในการนำมาซึ่งข้อสรุปที่น่าเชื่อถือ

ความหมายของเทคนิคเดลฟาย มีผู้ให้คำนิยามของเทคนิคของเดลฟาย (Delphi technique) ไว้หลายกลุ่ม ทั้งนักวิชาการต่างประเทศและนักวิชาการไทย ดังนี้

กรณิศ จิตตรง (2526 : 36) ได้สรุปว่า เทคนิคเดลฟาย เป็นกระบวนการหนึ่งที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งมีหลักการที่สำคัญอยู่ที่พยายามรวบรวมความคิดเห็นที่กระจายของจากผู้เชี่ยวชาญ ให้มีความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างมีระบบ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจหรือสรุปในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

สมบุญรณ์ ดันยะ (2524 : 65 อ้างถึงใน Macmillan, 1971) กล่าวว่าเทคนิคเดลฟายเป็นวิธีการของการค้นคว้าและขัดเกลาการตัดสินใจของกลุ่ม

ฟิล (Phil, 1971: 71 อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ ไทยเกรียงไกรยศ, 2536 : 33) กล่าวว่าเทคนิคเดลฟายเป็นวิธีการที่นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาอย่างเป็นระบบ

จากความหมายเหล่านี้สรุปได้ว่า เทคนิคเดลฟายเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการวิจัย โดยการนำความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจหรือสรุปเรื่องด้วยความเห็นที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ ซึ่งตรงกับสุวดี ทวีบุตร (2539 อ้างถึงใน ทิพาพร ศิริจันทร์, 2540 : 54) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า เทคนิคเดลฟาย เป็นกระบวนการที่รวบรวมความคิดเห็นหรือการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้แบบสอบถามเพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันหรือฉันทามติในการนำมาสู่ข้อสรุปที่น่าเชื่อถือ

เทคนิคเดลฟายมีความคิดพื้นฐานมาจากสุภาษิตโบราณที่ว่า “หลายหัวดีกว่าหัวเดียว” นั่นคือการพิจารณาสรุปหรือตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ควรเป็นการพิจารณาของกลุ่มบุคคลมากกว่า

การพิจารณาตัดสินใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งและกลุ่มบุคคลดังกล่าวควรเป็นผู้ที่มีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ซึ่งจะทำให้ผลการพิจารณามีความถูกต้องน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

จากแนวคิดพื้นฐานดังกล่าวนำมาสู่ข้อตกลงเบื้องต้นของเทคนิคเดลฟาย 2 ประการ คือ เมอร์โตร์เรลล่า เมอร์และแฮมมอนส์ (Mertorella, 1991: Murry & Hammons, 1995 อ้างถึงใน สุวดี ทวีบุตร, 2539) ให้ทัศนะว่า

1. การตัดสินใจโดยกลุ่มบุคคลมีความตรงมากกว่าการตัดสินใจโดยคนคนเดียวและการตัดสินใจจะมีความตรงมากขึ้น ถ้าผู้เชี่ยวชาญในกลุ่มประกอบด้วยผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญในประเด็นนั้นๆ

2. การตัดสินใจกลุ่มบุคคลทำให้มีความเที่ยงมากขึ้นและการไม่เผชิญหน้าระหว่างสมาชิกในกลุ่มสามารถลดผลกระทบจากอิทธิพลจากอคติและความคิดของกลุ่มได้

ระยะเวลาในการศึกษาอนาคต

โจเซฟ (Joseph, 1983 อ้างถึงใน นาดยา ปิรันธนานนท์, 2526) ได้แบ่ง ระยะเวลาในการศึกษาอนาคตออกเป็น 5 ระยะ ด้วยกัน คือ

1. ปัจจุบัน ตั้งแต่ปัจจุบันไปจนถึงปีหน้า
2. อนาคตระยะใกล้ ตั้งแต่ 1 – 5 ปี
3. อนาคตระยะกลาง ตั้งแต่ 5 – 20 ปี
4. อนาคตระยะยาว ตั้งแต่ 20 – 50 ปี
5. อนาคตระยะไกล ตั้งแต่ 50 ปี หรือมากกว่านั้นขึ้นไป

การศึกษานานกลางส่วนใหญ่จะศึกษาในระยะกลาง คือ อยู่ประมาณช่วง 5 – 20,25 ปี เพราะมีความเชื่อว่าการศึกษาระยะกลางนี้ ถ้าผลการศึกษาออกมาและเรานำผลการศึกษานั้นมาปฏิบัติอย่างจริงจังจะทันที่คนรุ่นเราได้เห็นผล

ลักษณะของเทคนิคเดลฟาย สมบูรณ์ ดันยะ (2524 : 66) ได้อธิบายถึงลักษณะทั่วไปของเทคนิคเดลฟาย ไว้ดังนี้

1. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมในการวิจัยนี้ จะไม่ทราบว่ามีผู้ใดบ้างที่ร่วมอยู่ในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนี้ เหตุที่ต้องทำเช่นนี้ ก็เพื่อเป็นการขจัดอิทธิพลของกลุ่มหรืออิทธิพลของลักษณะเด่นของผู้เชี่ยวชาญบางคน ที่อาจจะส่งผลกระทบต่อความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญอื่นๆ ดังนั้น ในการวิจัยโดยใช้เทคนิคนี้จึงมักใช้แบบสอบถามหรือวิธีการสื่อสารอื่นๆ ที่ช่วยให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดไม่ต้องมาเผชิญหน้ากันและเพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่ถูกต้องเชื่อถือได้ จึงจะต้องได้มีการใช้แบบสอบถามหลายๆ รอบ

2. ในแต่ละรอบของแบบสอบถาม ที่ส่งกลับไปยังผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนนั้น ผู้วิจัยจะได้แสดงผลสรุปของคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญคนนั้นๆ เองในรอบก่อนเอาไว้ด้วยเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะได้ทราบความคิดเห็นของตนเป็นอย่างไร แตกต่างกับความคิดเห็นของคนอื่นหรือไม่อย่างไร

3. เป็นกระบวนการที่ใช้วิธีการทางสถิติ เข้ามาช่วยในการจำกัดคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นการลดการกระจายคำตอบของกลุ่มทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและนอกจากนั้นยังใช้สถิติเข้ามาช่วยในการยืนยันความคิดเห็นในคำตอบรอบสุดท้ายของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนั้น เป็นตัวแทนของความคิดเห็นของสมาชิกทั้งหมดในกลุ่มด้วย

กระบวนการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย สมบูรณ์ ดันยะ (2524 : 12 - 13) ได้กล่าวถึงกระบวนการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย ดังนี้คือ

กระบวนการวิจัย ซึ่งเริ่มต้นด้วยเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือกลุ่มประชากรที่ตอบแบบสอบถาม

กระบวนการที่สำคัญของการใช้เทคนิคเดลฟายอยู่ที่ใช้ชุดของแบบสอบถาม (series of questionnaires) เนื่องจากเทคนิคเดลฟาย เป็นกระบวนการวิจัยที่ใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นหลัก ดังนั้นเพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่ถูกต้องจึงต้องมีการตอบซ้ำกันหลายครั้งหลายหน

แบบสอบถามฉบับแรกมักจะเป็นคำถามปลายเปิด ซึ่งให้ผู้ตอบสนองในประเด็นปัญหากว้างๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะจัดเก็บรวบรวมความคิดและความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

แบบสอบถามฉบับที่สอง พัฒนาคำตอบมาจากแบบสอบถามฉบับแรก ความคิดเห็นทั้งหมดของผู้เชี่ยวชาญในแบบสอบถามฉบับแรกจะนำมาสร้างในรูปประโยคหรือข้อความที่เกี่ยวกับปัญหาหรือหัวข้อที่ต้องการศึกษา

จุดเด่นและจุดด้อยของเทคนิคเดลฟาย (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 อ้างถึงใน ทิพาพร ศิริจันทร์, 2540 : 58) ได้กล่าวถึงจุดเด่นจุดด้อยของการวิจัยแบบเดลฟายไว้ ดังนี้

จุดเด่นของเทคนิคเดลฟาย

1. เป็นเทคนิคที่สามารถรวบรวมความคิดเห็น โดยไม่ต้องมีการพบปะประชุมกัน ซึ่งเป็นการทุ่นเวลาและค่าใช้จ่ายมาก

2. ข้อมูลที่ได้จะเป็นคำตอบที่น่าเชื่อถือ เนื่องจาก

2.1 เป็นความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นอย่างแท้จริง

2.2 ได้มาจากการย้ำถามหลายรอบจึงเป็นคำตอบที่ได้กลั่นกรองมาอย่างรอบคอบ

2.3 ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเต็มที่และอิสระไม่ได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางความคิดหรืออำนาจเสียงส่วนใหญ่เพราะผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นไม่ทราบว่ามีใครอยู่ในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญบ้างและไม่ทราบด้วยว่าแต่ละคนมีความคิดเห็นอย่างไร

3. คณะทำงาน สามารถระดมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้โดยไม่จำกัด ทั้งในเรื่องจำนวนผู้เชี่ยวชาญ สภาพภูมิศาสตร์หรือเวลา

4. เป็นเทคนิคที่มีขั้นตอนการดำเนินงานไม่ยากนักและได้ผลอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

5. คณะทำงานสามารถลำดับความสำคัญของข้อมูลและเหตุผลในการตอบรวมทั้งความสอดคล้องในเรื่องความคิดเห็นได้เป็นอย่างดี

จุดด้อยของเทคนิคเดลฟาย

1. ผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการคัดเลือกมิใช่เป็นผู้มีความสามารถหรือเชี่ยวชาญในสาขานั้นอย่างแท้จริงซึ่งทำให้ข้อมูลที่ได้ขาดความเชื่อมั่น

2. ผู้เชี่ยวชาญไม่เต็มใจให้ความร่วมมือในการวิจัยอย่างแท้จริงโดยตลอด

3. คณะทำงานขาดความรอบคอบหรือมีความลำเอียงในการพิจารณาวิเคราะห์คำตอบที่ได้ในแต่ละรอบแบบสอบถามที่ส่งไปสูญหายไประหว่างทางหรือไม่ได้รับคำตอบกลับมามาครบในแต่ละรอบ

16. ลักษณะทั่วไปของเทคนิคเดลฟาย (Delphi technique)

ลักษณะทั่วไปของเทคนิคเดลฟาย ลักษณะทั่วไปของเทคนิคเดลฟาย ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนที่ร่วมการวิจัยจะไม่ทราบว่าใครบ้างจะมีส่วนออกความเห็นนับเป็นการขจัดอิทธิพลของแต่ละคนที่จะส่งผลต่อความคิดเห็นของคนอื่น สื่อของการแสดงความคิดเห็นจึงมักจะอยู่ในรูปแบบสอบถามหรือสิ่งอื่นที่ไม่ต้องให้ผู้เชี่ยวชาญมาพบกัน แต่จะต้องสอบถามหลายรอบ แต่ละรอบที่ถามไปจะต้องมีการสรุปความคิดเห็นของกลุ่มในรอบที่ผ่านมาให้ทราบด้วย นับเป็นการระดมความคิดเห็นด้วยข้อมูลทางสถิติของกลุ่มที่ดี (คิลก บัญเรื่องรอด, 2530 : 23) นอกจากนั้น จากคำนิยามของเทคนิคเดลฟายที่ได้กล่าวมาข้างต้น ยังแสดงให้เห็นคุณลักษณะของเทคนิคเดลฟายได้ดังนี้ (ประยูร ศรีประสาธน์, 2523 : 51)

1. เนื่องจากเทคนิคนี้ มุ่งแสวงหาความคิดเห็นของกลุ่มคน ด้วยการตอบแบบสอบถาม ดังนั้นผู้เข้าร่วมโครงการจึงจำเป็นต้องตอบคำถามตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นในแต่ละรอบ

1.1 เทคนิคนี้ไม่ต้องการให้ความคิดเห็นของผู้อื่นแต่ละคน มีผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อการพิจารณาตัดสินใจของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนั้นผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคนจะไม่ทราบว่า

ผู้ใดบ้างที่ได้รับการคัดเลือกเข้าอยู่ในโครงการและจะไม่ทราบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการแต่ละคนมีความคิดเห็นในแต่ละข้ออย่างไร จะรู้เฉพาะคำตอบของตนเองเท่านั้น

1.2 เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการแต่ละคนตอบแบบสอบถามด้วยการกลั่นกรองอย่างละเอียด รอบคอบและเพื่อให้คำตอบที่ได้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น ผู้ทำการวิจัยจะแสดงความคิดเห็นของผู้ที่เข้าร่วมโครงการเห็นสอดคล้องต้องกันในคำตอบแต่ละข้อของแบบสอบถามที่ตอบไปในครั้งก่อนและความคิดเห็นที่สอดคล้องกันนี้จะแสดงในรูปสถิติ โดยผู้ทำการวิจัยจะจัดส่งไปให้ผู้เข้าร่วมโครงการแต่ละคนได้ทราบ เพื่อพิจารณาว่าจะคงคำตอบเดิมหรือจะเปลี่ยนแปลงคำตอบเดิมประการใดบ้าง ซึ่งจะต้องบอกเหตุผลให้ทราบด้วย

2. ข้อจำกัดในการใช้เทคนิคเดลฟาย สุวรรณ เชื้อรัตนพงศ์ (2528 : 25 – 26) และชนิตา รัชพลเมือง (2535 : 62) ได้กล่าวถึงข้อจำกัดในการใช้เทคนิคเดลฟายไว้ว่า แม้ว่าเทคนิคเดลฟายจะเป็นการวิจัยที่สามารถรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญได้เป็นอย่างดีวิธีหนึ่งแต่ในการใช้เทคนิคเดลฟายให้ได้ผลสมบูรณ์ มีข้อควรคำนึงดังนี้

2.1. ด้านเวลา ผู้ทำวิจัยควรมีเวลามากเพียงพอ โดยทั่วไปใช้เวลาประมาณ 2 เดือนจะเสร็จสิ้น อย่างไรก็ตามอาจใช้เวลาช้าหรือเร็วกว่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจะส่งแบบสอบถามแต่ละรอบคืนมาช้าหรือเร็วเพียงใด

2.2. ด้านผู้เชี่ยวชาญในการเลือกสรรผู้เชี่ยวชาญนั้น ผู้วิจัยควรคำนึงถึง

1) ความสามารถของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ควรเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถเป็นเลิศในสาขานั้น ๆ อย่างแท้จริง ควรเป็นผู้รอบรู้และรู้จักในประเด็นที่ศึกษาอย่างจริงจัง อาจเป็นผู้ที่ศึกษาเรื่องดังกล่าวมาเป็นเวลานาน เป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบหรือมีประสบการณ์โดยตรงกับประเด็นปัญหาที่ศึกษา ไม่ควรเลือกโดยอาศัยความคุ้นเคยหรือการติดต่อได้ง่าย

2) ผู้วิจัยควรกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อจัดสรรกลุ่มคนที่ จะเข้าร่วมในการวิจัย หรืออาจอาศัยการสอบถามจากผู้ทรงคุณวุฒิในวงการนั้นๆ ให้เสนอรายชื่อบุคคลซึ่งควรได้รับการคัดเลือกให้เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ การคัดเลือกนี้จำเป็นต้องพิจารณากันอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งผู้ที่เหมาะสมจริงๆ และเมื่อคัดเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้แล้ว ผู้วิจัยควรติดต่อขอความร่วมมือในการวิจัย ในเรื่องของการติดต่อขอความร่วมมือในการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญนั้น ประเทือง เพชรรัตน์ (2530 : 39) ได้เสนอแนะวิธีไว้ว่า ให้หาที่อยู่หรือที่ทำงานพร้อมหมายเลขโทรศัพท์(ถ้ามี) ของผู้เชี่ยวชาญเก็บไว้เป็นหลักฐานแล้วส่งจดหมายแจ้งให้ผู้เชี่ยวชาญทราบรายละเอียดของโครงการวิจัยและเหตุผลที่เลือกท่านผู้นั้นเป็นผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งขอความร่วมมือไว้ล่วงหน้า

3) ความร่วมมือของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ควรเลือกผู้ที่มีความเต็มใจ ตั้งใจ ยินยอมสละเวลาและมันใจในการให้ความร่วมมือกับงานวิจัยโดยตลอด รวมทั้งให้ความสำคัญแก่การวิจัย จะเป็นตัวแปรคำตอบที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นของข้อมูลที่ได้รับ

4) จำนวนผู้เชี่ยวชาญ ควรเลือกให้มีจำนวนมากเพียงพอ เพื่อจะได้ความคิดเห็นใหม่ ๆ และได้คำตอบที่มีน้ำหนักความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น นักวิจัยบางคนให้ความเห็นว่าผู้เชี่ยวชาญ 5 – 10 คนในกลุ่มก็มากเพียงพอ แต่บางคนให้ความคิดเห็นว่าจำนวนผู้เชี่ยวชาญ 10 – 15 คนในกลุ่มเดียวกันก็มากเพียงพอแล้ว โดยทั่วไปไม่มีข้อกำหนดตายตัวว่าควรมีจำนวนผู้เชี่ยวชาญกี่คน แต่จะขึ้นอยู่กับลักษณะของกลุ่มและประเด็นปัญหาที่ศึกษาเป็นสำคัญ หากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีลักษณะเป็นเอกพันธ์ (Homogeneous Group) อาจจำเป็นต้องใช้เพียง 10 – 15 คน แต่ถ้ากลุ่มมีความแตกต่างกันมีลักษณะเป็นเอกพันธ์ (Heterogeneous Group) อาจต้องใช้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ศึกษาเป็นจำนวนมาก

แมคมิลแลน (Thomas T. Macmillan, 1971, อ้างถึงใน เกษม บุญอ่อน, 2522 : 27 – 28) ได้เสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับผู้เชี่ยวชาญที่จะใช้ในการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟายว่าเท่าไรจึงจะเหมาะสมในการประชุมประจำปีของสมาคมโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น รัฐแคลิฟอร์เนีย (California Junior Colleges Association) เมื่อ ปี พ.ศ. 2514 พบว่า เมื่อมีจำนวนผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 17 คนขึ้นไป อัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อน (Error) จะมีน้อยมาก

2.3. แบบสอบถาม ควรเขียนให้ชัดเจน สละสลวย ง่ายแก่การอ่านและเข้าใจ นอกจากนี้การเว้นระยะในการส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มผู้เชี่ยวชาญแต่ละรอบไม่ควรให้ห่างนานเกินไป เพราะอาจมีผลให้ผู้ตอบลืมเหตุผลที่เลือกหรือตอบในรอบที่ผ่านมาได้

2.4. ผู้ทำการวิจัย ผู้ทำการวิจัยต้องมีความละเอียดรอบคอบในการพิจารณาคำตอบและให้ความสำคัญในคำตอบที่ได้รับอย่างเสมอกันทุกข้อโดยไม่มีลำเอียง แม้ว่าในข้อนั้นๆ จะมีบางคนไม่ตอบก็ตาม ทั้งยังควรมีการวางแผนล่วงหน้าอย่างดีในการดำเนินงานตามขั้นตอนของกระบวนการวิจัยเทคนิคเดลฟายด้วย

3. ขั้นตอนการดำเนินงานของเทคนิคเดลฟาย อัลเลน (Allen, 1978 : 123 – 125, อ้างถึงใน ดิลก บุญเรืองรอด, 2530 : 24) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการทำวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟายว่า มีขั้นตอนทั่วไป 10 ขั้นตอน คือ

3.1 ขั้นกำหนดคำถาม ขั้นแรกสุดผู้วิจัยต้องกำหนดคำถาม โดยเฉพาะคำถามที่ว่าต้องการอะไรจากผู้เชี่ยวชาญ คำตอบของคำถามนี้จะช่วยให้สามารถเลือกผู้เชี่ยวชาญได้ถูกต้อง

3.2 ขั้นเลือกผู้เชี่ยวชาญ เมื่อทราบสิ่งที่ต้องการจากผู้เชี่ยวชาญแล้วก็จะช่วยให้สามารถเลือกผู้เชี่ยวชาญได้

3.3 ขั้นพัฒนาแบบสอบถามรอบแรก ในการพัฒนาแบบสอบถามครั้งนี้ โดยทั่วไปแล้วจะใช้คำถามปลายเปิด (Open – Ended Questions) ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่แล้วส่งสำรวจครั้งที่ 1

3.4 ขั้นวิเคราะห์แบบสอบถาม คำตอบที่ได้จะถูกนำมาวิเคราะห์ จัดประเภทและหมวดหมู่ให้ง่ายแก่การเข้าใจ

3.5 ขั้นพัฒนาแบบสอบถามรอบที่สอง จากคำถามที่ได้จัดหมวดหมู่แล้ว ผู้วิจัยสามารถพัฒนาแบบสอบถามที่มีคำถามประเภทปลายปิด (Close – Ended Questions) ได้ ซึ่งอาจเป็นแบบให้เรียงลำดับความสำคัญหรือให้ประมาณค่าได้ ทั้งนี้แล้วแต่เรื่องที่ต้องการจะวิจัยแล้วส่งสำรวจครั้งที่ 2

3.6 ขั้นพัฒนาแบบสอบถามรอบที่สาม ในการนำผลสำรวจครั้งที่ 2 มาวิเคราะห์ จำเป็นต้องวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ (Interquartile Range) จากนั้นให้พัฒนาแบบสอบถามขึ้นใหม่ โดยให้ระบุค่าสถิติทั้ง 2 ประเภทไว้ในแบบสอบถามด้วย พร้อมทั้งระบุด้วยว่า ผู้เชี่ยวชาญคนนั้น มีความเห็นอยู่จุดใดในหรือนอกพิสัยแล้วส่งให้ผู้ตอบ (ผู้เชี่ยวชาญ) ตอบในรอบที่ 3 พร้อมทั้งแสดงเหตุผลประกอบด้วย ซึ่งมีมัธยฐาน คือ คะแนนตัวที่อยู่ตรงกลางของกลุ่มเมื่อจัดเรียงลำดับคะแนนแล้ว ส่วนพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ คือ ผลต่างระหว่างควอร์ไทล์ที่ 3 กับควอร์ไทล์ที่ 1 ถ้าค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์แคบแสดงว่าคำตอบที่วิเคราะห์ได้นั้นมีความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญสอดคล้องกัน (ประเทือง เพ็ชรรัตน์, 2530 : 40)

3.7 ขั้นพัฒนาแบบสอบถามรอบที่สี่ เมื่อวิเคราะห์ใหม่มักพบว่า มีผู้ตอบนอกพิสัยพอสมควรให้กำหนดแบบสอบถามครั้งที่ 4 พร้อมค่าสถิติเช่นเดิม และถามย้ำผู้ตอบนอกพิสัยว่า เพราะเหตุใดจึงยอมรับความเห็นส่วนใหญ่ไม่ได้

3.8 ขั้นพัฒนาแบบสอบถามรอบที่ห้า วิเคราะห์ผลของรอบที่ 4 ถ้ายังคงพบความเห็นขัดแย้งมากอยู่เช่นเดิม ให้พัฒนาแบบสอบถามครั้งที่ 5 แสดงค่าสถิติทั้งสองค่าพร้อมทั้งความเห็นขัดแย้งและสนับสนุนของผู้ตอบเช่นเดิม แล้วส่งย้ำความเห็นอีกครั้ง

3.9 ขั้นวิเคราะห์ค่ามัธยฐาน (Median) จากการสำรวจครั้งสุดท้ายจะเป็นค่าตัวแทนคำตอบของกลุ่ม

3.10 รายงานผล การเขียนรายงานให้แสดงค่าสถิติเท่าที่วิเคราะห์ไว้ทั้งหมดพร้อมทั้งเหตุผล

เกษม บุญอ่อน (2522 : 27) และสุวรรณ เชื้อรัตนพงศ์ (2528 : 26) ได้กล่าวถึงหลักการของกระบวนการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟายไว้อย่างสอดคล้องกันว่า เพื่อให้ได้ความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่สอดคล้องกันและน่าเชื่อถือมากขึ้นจึงต้องถามซ้ำความเห็นโดยการส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มผู้เชี่ยวชาญหลายรอบ โดยทั่วไปมักจะถามความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 3 – 4 รอบด้วยกัน นอกจากนั้น สุวรรณ เชื้อรัตนพงศ์ (2528 : 27) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า โดยทั่วไปมักจะตัดการส่งแบบสอบถามในรอบที่ 4 แล้วใช้ผลที่ได้ในรอบที่ 3 พิจารณาเสนอผลการวิจัยเพราะความคิดเห็นในรอบที่ 3 และรอบที่ 4 มีความแตกต่างกันน้อยมาก

4. ข้อดีและปัญหาของเทคนิคเดลฟาย สุวรรณ เชื้อรัตนพงศ์ (2528 : 27 – 28), ชนิดา รักษ์พลเมือง (2535 : 67 – 68), ประยูร ศรีประสาธน์ (2523 : 56 – 57) และประเทือง เพ็ชรรัตน์ (2530 : 41) ได้กล่าวถึงเทคนิคเดลฟายว่ามีข้อดีและปัญหาไว้อย่างสอดคล้องกัน พอสรุปได้ ดังนี้

4.1. ข้อดีของเทคนิคเดลฟาย

4.1.1 วิเคราะห์ง่าย เทคนิคเดลฟายใช้ค่าสถิติเพียง 2 ค่าเท่านั้นคือ มัชฌิมฐาน (Median) กับค่าพิสัยระหว่าง ควอไทล์ (Interquartile Range)

4.1.2 ทุ่นเวลา เทคนิคเดลฟายใช้เวลาเพียงระยะสั้น คือถ้าให้เวลาผู้เชี่ยวชาญตอบคำถามโดยเฉลี่ยรอบละ 2 สัปดาห์ นับจากวันส่งคำถามไปจนกระทั่งได้รับคำตอบคืนมาประมาณ 2 – 3 เดือนก็เขียนรายงานผลการวิจัยได้ นับเป็นเทคนิคที่มีขั้นตอนการดำเนินการไม่ยากนักและได้ผลอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ

4.1.3 มีความเชื่อถือได้มาก ข้อมูลที่ได้จะมีความน่าเชื่อถือมาก เพราะ

1. เป็นคำตอบที่ได้มาจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ อย่างแท้จริง

2. ผลิตผลของการวิจัยเทคนิคเดลฟาย ผ่านการพิจารณาไตร่ตรองหลายขั้นตอนจากการข้ถามหลายรอบจึงเป็นคำตอบที่กลั่นกรองมาอย่างรอบคอบเพราะความสอดคล้องกันของความคิดเห็นได้มาจากการพิจารณาร่วมกันอย่างละเอียดรอบคอบ ช่วยให้ความเชื่อมั่นของคำตอบที่ได้รับนั้นสูงขึ้น

3. ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเต็มที่และอิสระ ไม่ได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางความคิดหรืออำนาจเสียงส่วนใหญ่เพราะผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นจะไม่ทราบว่ามีใครอยู่ในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญบ้างและไม่ทราบด้วยว่าแต่ละคนมีความคิดเห็นอย่างไร

4. ผู้เชี่ยวชาญมีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียมกันเพราะทุกคนจะตอบแบบสอบถามฉบับเดียวกันทุกขั้นตอนและมีโอกาสปรับเปลี่ยนหรือยืนยันความคิดเห็นของตนจนเกิดความมั่นใจ รวมทั้งยังช่วยให้มีการพิจารณาประเด็นปัญหาได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

4.1.4 ผู้ทำการวิจัยสามารถระดมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้โดยไม่จำกัดทั้งในเรื่องของจำนวนผู้เชี่ยวชาญ สภาพภูมิศาสตร์หรือเวลา

4.1.5 ผู้ทำการวิจัยสามารถทำการลำดับความสำคัญของข้อมูลและเหตุผลในการตอบรวมทั้งความสอดคล้องในเรื่องความคิดเห็นได้เป็นอย่างดี

4.1.6 เป็นเทคนิคที่สามารถรวบรวมความคิดเห็น โดยไม่ต้องมีการเรียกประชุมหรือการพบปะกันของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายเป็นอย่างมาก

4.2 ปัญหาของเทคนิคเดลฟาย

4.2.1 การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ หากผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับคัดเลือกมาใช้ผู้ที่มีความสามารถหรือเชี่ยวชาญในสาขานั้นอย่างแท้จริง จะทำให้ผลการวิจัยนั้นขาดความเชื่อมั่นได้

4.2.2 ไม่ได้รับความร่วมมือ ผู้เชี่ยวชาญไม่เต็มใจ หรือเกิดความเบื่อหน่ายในการตอบแบบสอบถามหลาย ๆ รอบ เกิดความรู้สึกว่าถูกรบกวนมากเกินไป หรือไม่สามารถให้ความร่วมมือตอบคำถามในการวิจัยได้โดยตลอด ผู้วิจัยก็จะได้คำตอบกลับคืนมาไม่ครบ ทำให้งานล่าช้าและผลการวิจัยขาดความเชื่อมั่นเช่นเดียวกัน

4.2.3 การวิจัยแบบเทคนิคเดลฟายนี้ อาศัยข้อมูลจากการรวบรวมความสอดคล้องของความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยเชื่อว่าผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะให้ความคิดเห็นอย่างวัตถุวิสัย ไม่มีอคติ และจะต้องเข้าใจประเด็นปัญหาโดยส่วนรวมและข้อความในแบบสอบถามแต่ละข้อตรงกัน ผู้วิจัยต้องแสวงหากลยุทธ์เพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวเสียก่อน ซึ่งอาจทำให้ผลการวิจัยไม่น่าเชื่อถือ

4.2.4 การกำหนดระยะเวลาของการทำนายเหตุการณ์ในอนาคตเป็นสิ่งที่พึงระวัง เพราะหากกำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญทำนายเหตุการณ์ในระยะเวลาอันใกล้หรือใกล้เกินไป อาจทำให้ผู้เชี่ยวชาญทำนายได้ด้วยความยากลำบากและเกิดความคลาดเคลื่อนได้

4.2.5 ผู้ทำวิจัยขาดความรอบคอบหรือมีความลำเอียงในการวิเคราะห์คำตอบที่ได้รับในแต่ละรอบ

4.2.6 แบบสอบถามที่ส่งไปสูญหายระหว่างทางหรือไม่ได้รับคำตอบกลับมารอบในแต่ละรอบ

นอกจากนั้น จุมพล พูลภัทรชีวิน (2535 : 82) ได้ชี้ให้เห็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งของเทคนิคเดลฟาย คือ ในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามในรอบแรกนั้น มักเริ่มด้วยแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ซึ่งอาจมีการละเลยแนวโน้มนัยหรือประเด็นสำคัญอื่น ๆ ที่ผู้วิจัยคาดไม่ถึงหรือไม่ทราบไป วิธีนี้อาจเป็นการประเมินค่าความเชี่ยวชาญของผู้เชี่ยวชาญต่ำไป (Underestimate) เพราะไปจำกัดข้อมูลที่ควรได้จากผู้เชี่ยวชาญจากการกำหนดกรอบความคิดของผู้เชี่ยวชาญโดยตัวผู้วิจัย ถึงแม้ว่าจะเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญก็อาจจะไม่ตอบ เพราะขี้เกียจ หรือเพราะถูกชักนำให้คิดถึงแต่เฉพาะเรื่องที่ถูกลถามในแบบสอบถาม ทำให้ลืมนประเด็นที่น่าสนใจไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยทิศทางการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาพื้นที่พิเศษสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งทิศทาง และแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรโดยเฉพาะหลักสูตรการพัฒนาชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัยและการเลือกกลุ่มเป้าหมาย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญในด้านการจัดการเรียนการสอนการพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคมตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องและเป็นผู้ที่มีความสามารถอธิบายความเชื่อมโยงของการจัดการเรียนการสอนการพัฒนาชุมชนกับบริบทของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 25 คน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการวิจัย หลังจากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการวิจัยอนาคต หรือเทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) เป็นแบบในการดำเนินการวิจัย หลังจากนั้นก็สรุปประเด็นจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาทำเป็นแบบสอบถามแล้วเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญในรอบที่สองและรอบที่สามหรือจนกว่าจะได้ข้อสรุปในแต่ละประเด็นจากผู้เชี่ยวชาญ โดยดำเนินการตามหลักและเทคนิคการวิจัยเดลฟายอย่างเคร่งครัด ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินการดังต่อไปนี้

3.2 การรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่กำหนดไว้ในเทคนิคเดลฟาย โดยดำเนินการเก็บข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญ อย่างน้อย 3 รอบด้วยกัน คือ

3.2.1 การเก็บข้อมูลรอบที่ 1

ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่ได้สำรวจคุณสมบัติและได้ประสานงานแล้วจำนวน 25 ท่าน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการวิจัย หลังจากนั้น นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และจัดลำดับความสำคัญของแต่ละประเด็นตามความถี่ของการให้ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำประเด็นที่ได้มาทำเป็นแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลในรอบที่ 2

3.2.2 การเก็บข้อมูลรอบที่ 2

ดำเนินการเก็บข้อมูลในรอบที่ 2 โดยส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญคนเดิมได้พิจารณาผลสรุปจากการให้สัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ซึ่งการเก็บข้อมูลในครั้งนี้นั้นจะให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาและเรียงลำดับความสำคัญของประเด็นต่างๆ แล้วนำแบบสอบถามทั้งหมดมาวิเคราะห์ โดยดูจากค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Inter quartile rang) หลังจากนั้น จัดทำแบบสอบถามใหม่เพื่อเก็บข้อมูลในรอบที่ 3 โดยแบบสอบถามในรอบนี้จะปรากฏประเด็นต่างๆ ตลอดจนค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Inter quartile rang) ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละประเด็นในรอบที่ 2

3.2.3 การเก็บข้อมูลรอบที่ 3

ดำเนินการเก็บข้อมูลในรอบที่ 3 โดยส่งแบบสอบถามที่จัดทำในรอบที่ 2 ให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาเรียงลำดับความสำคัญของแต่ละประเด็น โดยผู้เชี่ยวชาญอาจจะเห็นด้วยกับผลในรอบที่ 2 หรือ อาจจะเห็นแย้งก็ได้ โดยอาจจะเรียงลำดับความสำคัญใหม่ก็ได้ หลังจากที่ได้แบบสอบถามคืนแล้วก็นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปความสอดคล้องในแต่ละประเด็น ซึ่งถ้าหากยังไม่สามารถสรุปความสอดคล้องได้ ก็จะส่งให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาต่อไป จนกว่าจะได้รับความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน แล้วนำไปเขียนเป็นผลการวิจัยต่อไป

หลังจากที่ได้ข้อสรุปความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อบัณฑิตในประเด็นต่างๆ แล้วนำข้อสรุปดังกล่าวมาบูรณาการเขียนเพื่อให้ครอบคลุมกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาและกรอบมาตรฐานคุณระดับอุดมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ถึงแม้การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แต่รูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลในเทคนิคเดลฟายก็ยังใช้วิธีการทางสถิติ เพื่อหาข้อสรุปในแต่ละประเด็น โดยวิเคราะห์ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Inter quartile rang) เพื่อหาความสอดคล้องในการให้น้ำหนักของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละประเด็น ซึ่งพิจารณาค่าที่ได้จากการวิเคราะห์ โดยค่ามัธยฐาน (Median) ไม่ต่ำกว่า 3.0 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Inter quartile rang) ไม่สูงกว่า 1.5 จึงจะถือว่าประเด็นเหล่านั้นใช้ได้

บทที่ 4

สรุปผลการสัมภาษณ์และผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 25 คน โดยใช้เทคนิคเดลฟายในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีสรุปผลการสัมภาษณ์และผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

4.1 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

จากการศึกษาทิศทางการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาพื้นที่พิเศษสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 25 ท่าน ซึ่งมีสรุปผลการสัมภาษณ์ในด้านต่างๆ ดังนี้

4.1.1 คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ (สาขาการพัฒนาชุมชน)

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า หลักสูตรควรสร้างคุณลักษณะบัณฑิตการพัฒนาชุมชนให้มีความสามารถในการคิดตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง มีความรู้ในสาขาวิชาชีพการพัฒนาชุมชนและสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี มีความสามารถในการสื่อสารและการใช้ภาษาได้ดี ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษและภาษามลายูกลาง มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการปฏิบัติงานและการสื่อสารกับผู้อื่น มีวินัยต่อตนเองและผู้อื่น มีบุคลิกภาพดี และมีภาวะผู้นำสูง มีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม มีความภาคภูมิใจในตนเอง สถาบัน ท้องถิ่นและประเทศชาติ มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ และมีวิสัยทัศน์ก้าวไกล สามารถใช้องค์ความรู้ในการวิจัยเพื่อพัฒนางานและองค์กรได้เป็นอย่างดี สามารถปฏิบัติงานในลักษณะองค์รวม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน โดยคุณลักษณะของบัณฑิตที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นมีความสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของ พ.ศ.2552 (สำนักงานการอุดมศึกษา, 2552) และนโยบายการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา (มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 2554) ที่ได้กำหนดความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร โดยต้องพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณธรรมและจริยธรรมตามครรลองของบริบทพื้นที่เป็นลำดับแรก รองลงมาจะต้องให้บัณฑิตมีความรู้ มีความสามารถในการแต่ละสาขาวิชา ตลอดจนพัฒนาองค์ประกอบต่างๆ ที่จำเป็นต่อ

การดำรงชีวิตและบริบทกระแสนสังคม เช่น การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เป็นต้น นอกจากนี้แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของ ทาบา (Taba, 1962) ได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมด้วย

4.1.2 มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านมาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า ผู้เรียนต้องแสดงออกถึงการปฏิบัติตามระเบียบขององค์กรและสังคม ได้อย่างสม่ำเสมอ มีวินัย ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ เสียสละ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีการปรับตัวที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย มีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สามารถจัดการความขัดแย้งในองค์กรและสังคมได้ โดยยึดหลักความถูกต้อง และความสมานฉันท์ เคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้ โดยยึดความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของมนุษย์ มีความรับผิดชอบต่อจรรยาบรรณวิชาชีพการพัฒนาชุมชน มีจิตสาธารณะต่อสังคมส่วนรวม เป็นบุคคลที่ดีมีคุณในศีลธรรม เคารพกฎระเบียบของสังคม มีวุฒิภาวะในความเป็นผู้นำ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข สามารถส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดกับสังคม จากการสัมภาษณ์พบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการมีคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักคิดของศาสนา โดยเฉพาะสังคมมุสลิมค่อนข้างให้ความสำคัญกับศาสนาเป็นหลักในการดำรงชีวิตและสอดคล้องกับการกำหนดแนวทางการพัฒนาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา (มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 2554) นอกจากนี้แล้ว แผนพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2552) ของรัฐบาลก็ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาประชากร โดยยึดหลักศาสนาเพื่อให้สามารถลดความขัดแย้งและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

4.1.3 มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านความรู้

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านมาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านความรู้ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าบัณฑิตต้องมีความสามารถในการปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามหลักคิด ทฤษฎี ทางวิชาการในสาขาวิชาชีพการพัฒนาชุมชน สามารถบูรณาการความรู้ในสาขาวิชาชีพการพัฒนาชุมชน และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม มีความรู้ในการใช้ภาษาทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษและภาษามลายูกลาง มีความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาสามารถใช้องค์ความรู้ในการวิจัย เพื่อการพัฒนางานและองค์กรได้ สามารถปฏิบัติงานในลักษณะที่เป็นองค์กรร่วม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ

ระดับอุดมศึกษา (สำนักงานการอุดมศึกษา, 2552) ที่ได้เน้นการพัฒนาความรู้ ความสามารถในการ
หลักวิชาของแต่ละสาขา ซึ่งในสาขาการพัฒนาชุมชน นอกจากนักศึกษาจะได้เรียนรู้ในด้านทฤษฎี
แล้วยังจำเป็นต้องศึกษาในภาคการปฏิบัติ โดยเฉพาะในพื้นที่จริงเพื่อสร้างประสบการณ์การพัฒนาใน
พื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ
นโยบายการผลิตบัณฑิตที่มีความสามารถที่หลากหลายและมีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ

4.1.4 มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะทางปัญญา

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านมาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะทางปัญญา
ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าบัณฑิตต้องมีความรอบรู้ เท้าทันสถานการณ์ในปัจจุบัน รู้จักประยุกต์ใช้
หลักวิชาในการสร้างสรรค์สังคม มีกระบวนการคิด วิเคราะห์และใช้เหตุผลในเชิงวิทยาศาสตร์ มี
ความสามารถในการค้นหาความจริงโดยใช้กระบวนการวิจัย สามารถปรับใช้นวัตกรรมทางสังคม
ให้เหมาะสมกับสภาพทางสังคม มีความเข้าใจในบริบททางสังคม วิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนว
ทางแก้ไขได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจะเห็นได้ว่า คุณสมบัติเหล่านี้เป็นคุณสมบัติพื้นฐานของการดำรงชีวิต
อย่างมีคุณภาพโดยทั่วไป ทั้งยังสอดคล้องกับแผนการพัฒนาศักยภาพมนุษย์เพื่อสร้างสังคม
สมานฉันท์และประชากรที่มีคุณภาพ (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2552) และ
ส่งผลต่อความมั่นคงของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

4.1.5 มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านมาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะความสัมพันธ์
ระหว่างบุคคลและผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าบัณฑิตต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง
และสังคม สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม สามารถทำงานเป็นทีมได้ สามารถปรับตัวและอยู่
ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรม ได้มีความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สามารถแสดงความคิดเห็น
เพื่อชี้นำสังคมได้ จากการสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าคุณลักษณะเหล่านี้เป็นการพัฒนาความสามารถใน
การพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีมและการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สอดคล้องกับ
แนวคิดการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดจนนโยบายการพัฒนาต่างๆ ของรัฐบาลที่ผ่านมา
และรัฐบาลปัจจุบัน (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2552) โดยเฉพาะนโยบายการ
พัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

4.1.6 มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านมาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าบัณฑิตต้องสามารถวิเคราะห์และใช้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพ สามารถเลือกใช้สื่อในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมีทักษะในการใช้ภาษา ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษและภาษามลายูกลาง สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวเลข สถิติ ตลอดจนการแปรผลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ สามารถสื่อสารภาษาอาหรับได้ สามารถสื่อสารภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียนได้ ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2552) โดยให้ความสำคัญกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์และบรูไน ในกรณีนี้ให้ความสำคัญในการใช้ภาษา เช่น ภาษามลายูกลางเพื่อการติดต่อสื่อสาร นอกจากนี้ การพัฒนาความสามารถในการใช้สื่อสารสนเทศตลอดจนเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการดำรงชีวิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาได้กำหนดเป็นอัตลักษณ์ของบัณฑิตด้วย (มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 2554)

4.1.7 กิจกรรมเสริมหลักสูตร

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรควรเพิ่มกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามสภาวการณ์เปลี่ยนแปลงของสังคม เช่น ฝึกอบรมด้านศีลธรรม ฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ฝึกอบรมด้านการประกอบอาชีพทางเลือก ฝึกอบรมด้านการช่างพื้นฐาน ศึกษาดูงานนอกสถานที่ที่เกี่ยวกับการพัฒนา กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ กิจกรรมฝึกจิตอาสา กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาและสืบสานประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งได้ให้หลักคิดเรื่องความสำคัญของการเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจนไว้ว่า (สุวรรณเชตนิคม, 2545 : 17) นอกจากการเรียนการสอนแล้ว หลักสูตรยังจำเป็นต้องจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมและยังทำให้การเรียนรู้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแล้ว ได้ทำการสรุปประเด็นที่สำคัญที่ผู้เชี่ยวชาญได้นำเสนอ โดยนำแต่ละประเด็นมาทำเป็นแบบสอบถาม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนให้น้ำหนักความสำคัญในประเด็นต่างๆ ซึ่งการสรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจะพิจารณาจากค่าทางสถิติ มัธยฐาน (Median) ค่าที่ได้ต้องไม่ต่ำกว่า 3 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Inter quartile rang) ไม่สูงกว่า 1.5 จะถือว่าใช้ได้

ตาราง 4.1 แสดงลำดับความสำคัญในแต่ละประเด็นของคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ สาขาวิชา การพัฒนาชุมชน ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ข้อที่	คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ (สาขาการพัฒนาชุมชน)	Median	Inter quartile rang	ลำดับ
1	สามารถคิด ตัดสินใจ และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง	5.0	1.0	2
2	มีความรู้ในสาขาวิชาชีพการพัฒนาชุมชน และสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี	4.0	1.5	4
3	มีความสามารถในการสื่อสาร และการใช้ภาษาได้ดี ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษและภาษามลายูกลาง	4.0	1.0	3
4	มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการปฏิบัติงาน และการสื่อสารกับผู้อื่น	4.0	1.0	3
5	มีวินัยต่อตนเองและผู้อื่น บุคลิกภาพดีและมีภาวะผู้นำสูง	5.0	1.0	2
6	มีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม	5.0	0.0	1
7	มีความภาคภูมิใจในตนเอง สถาบัน ท้องถิ่นและประเทศชาติ	5.0	1.0	2
8	มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์และมีวิสัยทัศน์ก้าวไกล	5.0	1.0	2
9	สามารถใช้องค์ความรู้ในการวิจัยเพื่อพัฒนางานและองค์กรได้เป็นอย่างดี	4.0	1.0	3
10	สามารถปฏิบัติงานในลักษณะองค์รวม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม กับองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน	5.0	1.0	2

จากตาราง 4.1 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ลำดับความสำคัญในแต่ละประเด็นของคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน ซึ่งประกอบด้วย บัณฑิตสามารถคิด ตัดสินใจ และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง มีความรู้ในสาขาวิชาชีพและสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี มีความสามารถในการสื่อสารและการใช้ภาษาได้ดี ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษและภาษามลายูกลาง มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการปฏิบัติงาน และการสื่อสารกับผู้อื่น มีวินัยต่อตนเองและผู้อื่น บุคลิกภาพดีและมีภาวะผู้นำสูง มีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม มีความภาคภูมิใจในตนเอง สถาบัน ท้องถิ่นและประเทศชาติ มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์และมีวิสัยทัศน์ก้าวไกล สามารถใช้องค์ความรู้ในการวิจัยเพื่อพัฒนางาน และองค์กรได้เป็นอย่างดี สามารถปฏิบัติงานในลักษณะองค์รวม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน

ตาราง 4.2 แสดงลำดับความสำคัญในแต่ละประเด็นของ มาตรฐานผลการเรียนรู้
ด้านคุณธรรม จริยธรรมตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ข้อที่	มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม	Median	Inter quartile rang	ลำดับ
1	ปฏิบัติตามระเบียบขององค์กร และสังคมได้อย่างสม่ำเสมอ	5.0	1.0	3
3	มีการปรับตัวที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย	5.0	1.0	3
4	มีภาวะความเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี สามารถจัดความขัดแย้งในองค์กรและสังคมได้ โดยยึดหลักความถูกต้องและความสมานฉันท์	5.0	1.0	3
6	มีความรับผิดชอบต่อจรรยาบรรณวิชาชีพการพัฒนาชุมชน	5.0	1.0	3
10	มีวุฒิภาวะในความเป็นผู้นำ	5.0	1.0	3
11	สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข	5.0	1.0	3
12	สามารถส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดกับสังคม	5.0	1.0	3
5	เคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น โดยยึดความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของมนุษย์	5.0	0.5	2
2	มีวินัย ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม	5.0	0.0	1
7	มีจิตสาธารณะต่อสังคมส่วนรวม	5.0	0.0	1

ตาราง 4.2 (ต่อ)

ข้อที่	มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม	Median	Inter quartile rang	ลำดับ
8	เป็นบุคคลที่ยึดมั่นในศีลธรรม	5.0	0.0	1
9	เคารพกฎระเบียบของสังคม	5.0	0.0	1

จากตาราง 4.2 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ลำดับความสำคัญในแต่ละประเด็นของมาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรมซึ่งประกอบด้วย การมีวินัย ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม มีจิตสาธารณะต่อสังคมส่วนรวม เป็นบุคคลที่ยึดมั่นในศีลธรรม เคารพกฎระเบียบของสังคม เคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นโดยยึดความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของมนุษย์ ปฏิบัติตามระเบียบขององค์กรและสังคมได้อย่างสม่ำเสมอ มีการปรับตัวที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย มีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สามารถจัดความขัดแย้งในองค์กรและสังคมได้ โดยยึดหลักความถูกต้องและความสมานฉันท์ที่มีความรับผิดชอบต่อจรรยาบรรณวิชาชีพการพัฒนาชุมชน มีวุฒิภาวะในความเป็นผู้นำ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข สามารถส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดกับสังคม

ตาราง 4.3 แสดงลำดับความสำคัญในแต่ละประเด็นของ มาตรฐานผลการเรียนรู้
ด้านความรู้

ข้อที่	มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านความรู้	Median	Inter quartile rang	ลำดับ
1	สามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามหลักคิด ทฤษฎี ทางวิชาการในสาขาวิชาชีพการพัฒนาชุมชน	4.0	1.0	3
2	สามารถบูรณาการความรู้ในสาขาวิชาชีพการพัฒนาชุมชนและนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม	4.0	1.0	3
3	มีความรู้ในการใช้ภาษาทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูกลาง	4.0	1.0	3
4	มีความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนา	4.0	0.0	2
5	สามารถใช้องค์ความรู้ในการวิจัย เพื่อพัฒนางาน และองค์กรได้	4.0	1.5	4
6	สามารถปฏิบัติงานในลักษณะที่เป็นองค์กรร่วม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน	5.0	1.0	1

จากตาราง 4.3 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ลำดับความสำคัญในแต่ละประเด็นของมาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านความรู้ ประกอบด้วย สามารถปฏิบัติงานในลักษณะที่เป็นองค์กรร่วม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน มีความรู้ใน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนา สามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามหลักคิด ทฤษฎี ทางวิชาการในสาขาวิชาชีพการพัฒนาชุมชน สามารถบูรณาการความรู้ในสาขาวิชาชีพการพัฒนาชุมชนและนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม มีความรู้ใน การใช้ภาษาทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษและภาษามลายูกลาง สามารถใช้องค์ความรู้ในการวิจัย เพื่อพัฒนางานและองค์กรได้

ตาราง 4.4 แสดงลำดับความสำคัญในแต่ละประเด็นของ มาตรฐานผลการเรียนรู้
ด้านทักษะทางปัญญา

ข้อที่	มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะทางปัญญา	Median	Inter quartile rang	ลำดับ
1	มีความรอบรู้ เท่าทันสถานการณ์ในปัจจุบัน	4.0	1.0	3
2	รู้จักประยุกต์ใช้หลักวิชาในการสร้างสรรค์สังคม	4.0	1.0	3
3	มีกระบวนการคิด วิเคราะห์ และใช้เหตุผลในเชิงวิทยาศาสตร์	4.0	0.0	2
4	มีความสามารถในการค้นหาความจริงโดยใช้กระบวนการวิจัย	4.0	1.0	3
5	สามารถปรับใช้นวัตกรรมทางสังคมให้เหมาะสมกับสภาพทางสังคม	4.0	1.0	3
6	มีความเข้าใจในบริบททางสังคม วิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางแก้ไขได้อย่างถูกต้อง	5.0	1.0	1

จากตาราง 4.4 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ลำดับความสำคัญในแต่ละประเด็นของมาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ประกอบด้วย มีความเข้าใจในบริบททางสังคม วิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางแก้ไขได้อย่างถูกต้อง มีกระบวนการคิด วิเคราะห์และใช้เหตุผลในเชิงวิทยาศาสตร์ มีความรอบรู้ เท่าทันสถานการณ์ในปัจจุบัน รู้จักประยุกต์ใช้หลักวิชาในการสร้างสรรค์สังคม มีความสามารถในการค้นหาความจริงโดยใช้กระบวนการวิจัย สามารถปรับใช้นวัตกรรมทางสังคมให้เหมาะสมกับสภาพทางสังคม

ตาราง 4.5 แสดงลำดับความสำคัญในแต่ละประเด็นของ มาตรฐานผลการเรียนรู้
ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

ข้อที่	มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ	Median	Inter quartile rang	ลำดับ
1	มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและสังคม	5.0	0.0	1
2	สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม	5.0	1.0	3
3	สามารถทำงานเป็นทีมได้	5.0	1.0	3
4	สามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้	5.0	0.5	2
5	มีความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	4.0	1.0	4
6	สามารถแสดงความคิดเห็นเพื่อชี้นำสังคมได้	4.0	1.0	4

จากตาราง 4.5 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ลำดับความสำคัญในแต่ละประเด็นของมาตรฐาน
ผลการเรียนรู้ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ประกอบด้วยมี
ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและสังคม สามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม
พหุวัฒนธรรมได้ สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม สามารถทำงานเป็นทีมได้ มีความเป็นผู้นำและ
ผู้ตามที่ดีสามารถแสดงความคิดเห็นเพื่อชี้นำสังคมได้

ตาราง 4.6 แสดงลำดับความสำคัญในแต่ละประเด็นของ มาตรฐานผลการเรียนรู้
ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ข้อที่	มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	Median	Inter quartile rang	ลำดับ
1	สามารถวิเคราะห์และใช้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพ	5.0	1.0	1
2	สามารถเลือกใช้สื่อในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม	4.0	1.0	3
3	สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.0	1.0	3
4	มีทักษะในการใช้ภาษา ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูกลาง	4.0	0.5	2
5	สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวเลข สถิติ ตลอดจนการแปรผลเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์	4.0	1.0	3
6	สามารถสื่อสารภาษาอาหรับได้	4.0	1.0	3
7	สามารถสื่อสารภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียนได้	4.0	1.0	3

จากตาราง 4.6 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ลำดับความสำคัญในแต่ละประเด็นของมาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย สามารถวิเคราะห์และใช้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพ มีทักษะในการใช้ภาษา ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูกลาง สามารถเลือกใช้สื่อในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวเลข สถิติ ตลอดจนการแปรผลเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ สามารถสื่อสารภาษาอาหรับได้ สามารถสื่อสารภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียนได้

ตาราง 4.7 แสดงลำดับความสำคัญในแต่ละประเด็นของ มาตรฐานผลการเรียนรู้
ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ข้อที่	กิจกรรมเสริมหลักสูตร	Median	Inter quartile rang	ลำดับ
1	ฝึกอบรมด้านศีลธรรม	5.0	1.0	1
2	ฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.0	1.0	3
3	ฝึกอบรมด้านการประกอบอาชีพทางเลือก	4.0	0.5	2
4	ฝึกอบรมด้านการช่างพื้นฐาน	4.0	1.0	3
5	ศึกษาดูงานนอกสถานที่เกี่ยวกับการพัฒนา	5.0	1.0	1
6	กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ	4.0	1.0	3
7	กิจกรรมฝึกจิตอาสา	5.0	1.0	1
8	กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาและสืบสานประเพณี วัฒนธรรม ท้องถิ่น	5.0	1.0	1

จากตาราง 4.7 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ลำดับความสำคัญในแต่ละประเด็นของมาตรฐาน
ผลการเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ประกอบด้วย การฝึกอบรมด้านศีลธรรม ศึกษาดูงาน
นอกสถานที่เกี่ยวกับการพัฒนา กิจกรรมฝึกจิตอาสา กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาและสืบสาน
ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ฝึกอบรมด้านการประกอบอาชีพทางเลือก ฝึกอบรมด้านเทคโนโลยี
สารสนเทศ ฝึกอบรมด้านการช่างพื้นฐาน กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาทิศทางการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาพื้นที่พิเศษสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ โดยบูรณาการการเรียนเพื่อให้ครอบคลุมกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาและกรอบมาตรฐานคุณระดับอุดมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

5.1.1 คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ (สาขาการพัฒนาชุมชน)

- (1) สามารถคิด ตัดสินใจ และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง
- (2) มีความรู้ในสาขาวิชาชีพการพัฒนาชุมชน และสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี
- (3) มีความสามารถในการสื่อสาร และการใช้ภาษาได้ดี ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูกลาง
- (4) มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการปฏิบัติงานและการสื่อสารกับผู้อื่น
- (5) มีวินัยต่อตนเองและผู้อื่น บุคลิกภาพดีและมีภาวะผู้นำสูง
- (6) มีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม
- (7) มีความภาคภูมิใจในตนเอง ท้องถิ่น สถาบันและประเทศชาติ
- (8) มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ ทักษะการวิเคราะห์และมีวิสัยทัศน์ก้าวไกล
- (9) สามารถใช้องค์ความรู้ในการวิจัยเพื่อพัฒนางานและองค์กรได้เป็นอย่างดี
- (10) สามารถปฏิบัติงานในลักษณะองค์กรร่วม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน

5.1.2 มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม (สาขาการพัฒนาชุมชน)

- (1) แสดงออกถึงการมีคุณธรรม จริยธรรม มีจรรยาบรรณในวิชาชีพการพัฒนาชุมชน
- (2) แสดงออกถึงการมีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
- (3) แสดงออกถึงความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย เคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นโดยยึดความเสมอภาค มีศักดิ์ศรีและศักยภาพของมนุษย์
- (4) แสดงออกถึงการมีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีจิตสาธารณะ สามารถขจัดความขัดแย้งในองค์กรและสังคมได้ โดยยึดหลักความถูกต้อง และความสามัคคี

5.1.3 มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านความรู้ (สาขาการพัฒนาชุมชน)

- (1) สามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามหลักคิด ทฤษฎี ตลอดจนบูรณาการความรู้และประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม
- (2) แสดงออกถึงการมีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนา
- (3) สามารถใช้องค์ความรู้ในการวิจัย เพื่อการพัฒนางาน และองค์กรได้
- (4) สามารถปฏิบัติงานในลักษณะที่เป็นองค์กรร่วม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน

5.1.4 มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะทางปัญญา (สาขาการพัฒนาชุมชน)

- (1) แสดงออกถึงความรอบรู้ เท่าทันเหตุการณ์และสถานการณ์ในปัจจุบัน
- (2) แสดงออกถึงการมีกระบวนการคิด วิเคราะห์ อย่างมีวิจารณญาณและใช้เหตุผลในเชิงวิทยาศาสตร์
- (3) แสดงออกถึงความสามารถในการค้นหาความจริงโดยใช้กระบวนการวิจัย
- (4) สามารถปรับใช้นวัตกรรมทางสังคมให้เหมาะสมกับสภาพทางสังคม
- (5) มีความเข้าใจในบริบททางสังคม วิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางแก้ไขได้อย่างถูกต้อง

5.1.5 มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (สาขาการพัฒนชุมชน)

- (1) สามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้
- (2) แสดงออกถึงการเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองและสังคม
- (3) แสดงออกถึงความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ตลอดจนสามารถทำงานเป็นทีมได้
- (4) แสดงออกถึงการมีทักษะในการสื่อสารและสามารถแสดงความคิดเห็นเพื่อชี้นำสังคมได้

5.1.6 มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (สาขาการพัฒนชุมชน)

- (1) สามารถวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารและสามารถเลือกใช้สื่อในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
- (2) สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- (3) แสดงออกถึงความสามารถในการใช้ภาษา ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษและภาษามลายูกลาง
- (4) สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวเลข สถิติ และการแปรผลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

5.1.7 กิจกรรมเสริมหลักสูตร (สาขาการพัฒนชุมชน)

- (1) ฝึกอบรมด้านศีลธรรม
- (2) ฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
- (3) ฝึกอบรมด้านการประกอบอาชีพทางเลือก
- (4) ฝึกอบรมด้านการช่างพื้นฐาน
- (5) ศึกษาฐานนอกสถานที่เกี่ยวกับการพัฒนา
- (6) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ
- (7) กิจกรรมฝึกจิตอาสา
- (8) กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาและสืบสานประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

(1) เนื่องจากสภาพสังคม เศรษฐกิจยังมีปัญหา ซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินงานของบัณฑิต ดังนั้นหลักสูตรควรเพิ่มเติมองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพด้านอื่นๆ หรืออาชีพอิสระที่สามารถทำได้เองโดยใช้ฐานทรัพยากรที่มีอยู่หรือปฏิบัติควบคู่กับงานประจำ

(2) ในสภาพสังคมที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องหลักสูตรควรเพิ่มความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงาน

5.2.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

(1) การศึกษารูปแบบการสอนให้มีคุณภาพที่สอดคล้องกับบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

(2) ควรศึกษาความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตต่อบัณฑิตสาขาการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้หลักสูตรสามารถปรับปรุงให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน

(3) จากการที่ผู้ใช้บัณฑิตให้ความสำคัญระดับคุณธรรมและจริยธรรมของบัณฑิต ดังนั้น หลักสูตรควรมีรายวิชาหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้บัณฑิตมีคุณธรรม จริยธรรมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

บรรณานุกรม

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2543). **รวมบทความ เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับบูรณาการการเรียนการสอน.**
กรุงเทพฯ : กรมการศึกษานอกโรงเรียน.

กรมวิชาการ. (2539). **ท้องถิ่น...กับการพัฒนาหลักสูตร.** กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ.

กฤษดา กรุดทอง. (2536). **โครงสร้างข้อมูลและอัลกอริทึม.** กรุงเทพฯ : ภาควิชาพัฒนาคำและเอกสาร
วิชาการ กรมการฝึกหัดครู.

กั้ววล เทียนกัณฑ์เทศน์. (2540). **การวัด การวิเคราะห์ การประเมินทางการศึกษาเบื้องต้น =**
Introduction to Measurement Analysis and Evaluation in Education. กรุงเทพฯ :
ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ.

เกษม บุญอ่อน. (2522). **เดลฟาย : เทคนิคในการวิจัย. อรุณปริทัศน์. 10 (ธันวาคม 2522),**
หน้า 26 – 28.

จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2535). **เทคนิคการวิจัยแบบ EDR.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) **การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ :
ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนิดา รักษ์พลเมือง. (2535). **การศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ.** กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ชัยวัฒน์ ไทยเกรียงไกรยศ. (2536). **รูปแบบการบริหารโรงเรียนเอกชนศึกษากรณีระดับ**
ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม).
มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ดิลก บุญเรืองรอด. (2530). การวิจัยอนาคตทางการศึกษา. การวิจัยเพื่อการพัฒนา.

3 (มกราคม – ธันวาคม 2530), หน้า 19 – 25.

ทิพาพร ศิริจันทร์. (2540). การศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้นในทศวรรษหน้า. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขานิติศาสตร์และการศึกษาและ
พัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นัยนา นุราชักษ์. (2539). รูปแบบนำเสนอการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการทางการแพทย์. วิทยานิพนธ์
ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นาคยา ปิณฑนนท์. (2526). อนาคตศาสตร์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

บรรพต สุวรรณประเสริฐ. (2544). การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ
: The knowledge Center.

บุญชม ศรีสะอาด. (2546). การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร. กรุงเทพฯ :
สุวีริยาสาส์น.

บุญมี เณรยอด. (ม.ป.ป.) หลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ปทีป เมธาคณวุฒิ. (2544). การจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประเทือง เพ็ชรรัตน์. (2530). เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique). วารสารการวิจัย
เพื่อการพัฒนา. 3 (มกราคม – ธันวาคม 2530), 38 – 42.

ประยูร ศรีประสาธน์. (2523). เทคนิคการวิจัยเดลฟาย. วารสารการศึกษาแห่งชาติ.

4 (14) (เมษายน – พฤษภาคม 2523), 49 – 60.

พิสนุ ฟองศรี. (2549). การประเมินทางการศึกษา : แนวคิดสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เทียมฟ้าการพิมพ์.

พิสันต์ ประทานชวน. (2553). การพัฒนาชุมชน. ค้นเมื่อ 9 ธันวาคม 2553, จาก http://www.cdd.go.th/director_cddnew/pison2/file.pdf/development.pdf.

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2542). ปฏิรูปการศึกษา : แนวคิดและหลักการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

ฟ้าม่วย เรืองเลิศบุญ. (2539). การศึกษาแนวโน้มการบริหารในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในทศวรรษที่ 21. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. (2554). คู่มือการพัฒนา ปรับปรุงหลักสูตร ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552. ยะลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. (2539). การวัดผลทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

วสันต์ ทองไทย. (2548). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างจิตพิสัยในการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์การศึกษาคุณวุฒิปริญญาตรี. สาขาวิชา การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิชัย ดิสสระ. (2535). การพัฒนาหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. (2542). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต่อที่ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : เซ็นเตอร์ ดิสคัฟเวอรี.

สมนึก ธาตุทอง. (2548). เทคนิคการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.

สมบูรณ์ ดันยะ. (2544). การพัฒนาหลักสูตรการอบรมเพื่อสร้างเสริมสมรรถภาพด้านการสอน
ของครูประจำการระดับประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

สวัสดิ์ จงกล. (2539). “การบริหารใช้หลักสูตร : โรคเรื้อรังกว่าร้อยละ”, วารสารศึกษาศาสตร์
ปริทัศน์. 11(2) : 25-31 : พฤษภาคม - สิงหาคม.

สุวรรณา เชื้อรัตนพงศ์. (2528). เกลฟาย : การวิจัยด้วยเทคนิคเกลฟาย. ข่าวสารวิจัยการศึกษา.
5 (มิถุนายน – กรกฎาคม 2539), 3 – 5.

สุณีย์ ภูพันธ์. (2546). แนวคิดพื้นฐานการสร้างและพัฒนาหลักสูตร. เชียงใหม่ :
The Knowledge Center.

สุวลี ทวีบุตร. (2539). การเปรียบเทียบผลการสร้างฉันทามติและระดับการให้ความร่วมมือของ
ผู้เชี่ยวชาญระหว่างการใช้เทคนิคเกลฟายแบบเดิมและเทคนิคเกลฟายแบบปรับปรุงที่ใช้
ในการประเมินความต้องการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิจัยการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม. (2545) ประมวลบทความนวัตกรรมเพื่อการเรียนสำหรับครูยุคปฏิรูป
การศึกษา เล่ม 2. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานการอุดมศึกษาแห่งชาติ. (2554). กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.
2552. กรุงเทพฯ : สำนักงานการอุดมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.

ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.). (2552). แผนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5
จังหวัดชายแดนภาคใต้. ยะลา : ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.).

อารีย์ วัชรวิภากร. (2542). การวัดและการประเมินผลการเรียน. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏ
ธนบุรี.

Evelyn J. Sowell. (2001). **Educational research : An integrative introduction**. Boston : McGraw-Hill.

Kenneth T. Henson (2001). **Curriculum planning : integrating multiculturalism, constructivism, and education reform**. Boston : McGraw-Hill.

Marsh and Willis. (2003). **Curriculum : Alternative approaches**. 3rd ed. Upper Saddle River, NJ: Merrill Prentice Hall.

Oliva, 2005. **Developing the curriculum**. 6th ed. Boston : Allyn and Bacon.

Taba, Hilda. (1962). **Curriculum development : theory and practice**. New York : Harcourt, Brace & World.

Tyler, Ralph W. (1968). **Basic principles of curriculum and instruction**. Chicago : The University of Chicago Press.

Saylor Galen J., Alexander William M., Arthur J. Lewis. (1981). **Curriculum planning for Better teaching and learning**. 4th ed. New York : Holt, Rinehart and Winston.

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เชี่ยวชาญและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งหมด 25 คน โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่มด้วยกัน คือ

1. นักวิชาการ

1.1. รศ.ดลมนรรัตน์ บากา (นักวิชาการอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี)

1.2 ผศ.สนธยา พลศรี (นักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา)

1.3 ผศ.ดร.อุไร แฉล้ม (นักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา)

1.4 ผศ.สมานมิตร วิทยอภิบาลกุล (ข้าราชการบำนาญ/อดีตนักวิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา)

2. ผู้ใช้บัณฑิต

2.1 นายธีระ มินทราศักดิ์ (ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช/อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดยะลา)

2.2 นายอุทัย จันทรสกุล (เกษตรจังหวัดปัตตานี)

2.3 นายธีรวัฒน์ วุฒิพันธ์ (รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา)

2.4 นายอับลออาอี สาแม็ง (รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา)

2.5 นายสำราญ จิตมานะ (พัฒนาการจังหวัดยะลา)

2.6 นายมงคล นุ้ยศรีดา (พัฒนาการจังหวัดปัตตานี)

2.7 นายประพันธ์ พรหมสมบูรณ์ (พัฒนาการจังหวัดนราธิวาส)

2.8 นายวรินทร์ สุคนธชาติ (ผู้ประกอบการในจังหวัดยะลา)

2.9 นายเสริมศักดิ์ แนมใส (ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนยะลา)

2.10 นางสาวดาเรศ ชูยก (หัวหน้ากลุ่มงานศึกษา วิจัย และพัฒนา ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนยะลา)

2.11 นายวิธินานนท์ แวสง่า (นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนยะลา)

2.12 นายอานนท์ มุสิกวัฒน์ (หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดยะลา)

2.13 นายเสน่ห์ สุวรรณโชติ (ผู้อำนวยการกองแผนและงบประมาณ องค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา)

3. บัณฑิต

3.1 นายอาซิส เบ็ญหาวัน (บัณฑิตหลักสูตรการพัฒนารัฐบาล ภาค กศ.บป. / ประธานสภาสันติสุข จังหวัดยะลา/อดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา)

3.2 นายมาหามะซากีรี ยะกูมอ(บัณฑิตหลักสูตรการพัฒนารัฐบาล ภาค กศ.บป. / นายกองค์การบริหารส่วนตำบล จะกะวี อ.รามัน จ.ยะลา)

3.3 นายอัปดุลรอหมัน เจะมะ (บัณฑิตหลักสูตรการพัฒนารัฐบาล ภาค กศ.บป. / นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี)

3.4 นายพชร พ่วงแจ่ม (บัณฑิตหลักสูตรการพัฒนารัฐบาล ภาค กศ.บป. / นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกลาง อ.ศรีสาคร จ.นราธิวาส)

3.5 นายรอมือลี อภิบาลแบ (บัณฑิตหลักสูตรการพัฒนารัฐบาล ภาคปกติ)

3.6 นางสาวนุริยะห์ ดือมอง (บัณฑิตหลักสูตรการพัฒนารัฐบาล ภาคปกติ)

4. ประชาชนท้องถิ่น

4.1 นายพินัย แก้วจันทร์ (ประชาชนท้องถิ่นตำบลยุโป/ประธานศูนย์การเรียนรู้ “บ้านพ่อพอเพียง” ตำบลยุโป อ.เมือง จ.ยะลา)

4.2 นายประสิทธิ์ ทองใส (ประชาชนท้องถิ่น ต.สะเตงนอก อ.เมืองยะลา จ.ยะลา)

แบบสัมภาษณ์ รอบที่ 1

งานวิจัยเรื่อง : ทิศทางการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนารวมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาพื้นที่พิเศษตามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. ท่านคิดว่าบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรการพัฒนารวมชนที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นควรมีลักษณะอย่างไร?
2. ท่านคิดว่าบัณฑิตหลักสูตรการพัฒนารวมชนควรมีมาตรฐานผลการศึกษาในด้านต่างๆ อย่างไรบ้าง?
 - 2.1 ด้านความรู้
 - 2.2 ด้านทักษะทางปัญญา
 - 2.3 ด้านคุณธรรม จริยธรรม
 - 2.4 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
 - 2.5 ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
3. ท่านคิดว่าหลักสูตรการพัฒนารวมชนควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอะไรบ้าง และจัดอย่างไร ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการพัฒนาพื้นที่พิเศษ ?
4. ท่านคิดว่าเนื้อหาสาระรายวิชาของหลักสูตรการพัฒนารวมชน (แนบมาด้วย) มีความเหมาะสมกับบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และการพัฒนาพื้นที่พิเศษมากน้อยแค่ไหนและควรมีการปรับปรุงอะไรบ้าง?
5. ประเด็นอื่น ๆ.....

แบบสอบถามรอบที่ 2

งานวิจัยเรื่อง

ทิศทางการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม
และการพัฒนาพื้นที่พิเศษสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามในรอบที่ 2 นี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากการรวบรวมความคิดเห็นในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่ได้แสดงความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ในรอบที่ 1 มาสรุปและสังเคราะห์เป็นข้อความเกี่ยวกับความต้องการใน คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ มาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบและด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
2. ผู้วิจัย จึงขอความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละข้อความตามที่ ผู้วิจัยได้สรุปและได้นำเสนอในแบบสอบถามฉบับนี้ ว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยหรือไม่กับข้อความเหล่านั้นในระดับใด

ระดับคะแนน 5	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด
ระดับคะแนน 4	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความนั้น
ระดับคะแนน 3	หมายถึง	ไม่แน่ใจกับข้อความนั้น
ระดับคะแนน 2	หมายถึง	ไม่ค่อยเห็นด้วยกับข้อความนั้น
ระดับคะแนน 1	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด

ขอให้ผู้เชี่ยวชาญ ทำเครื่องหมาย (/) ในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านในแต่ละข้อเพียงคำตอบเดียว

* หมายเหตุ : ท่านสามารถเพิ่มเติมประเด็นนอกจากที่มีอยู่ในแบบสอบถามได้

ข้อ	ทิศทางการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาพื้นที่พิเศษสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1. คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ (สาขาการพัฒนาชุมชน)						
1	สามารถคิด ตัดสินใจ และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง					
2	มีความรู้ในสาขาวิชาชีพการพัฒนาชุมชน และสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี					
3	มีความสามารถในการสื่อสาร และการใช้ภาษาได้ดี ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูกลาง					
4	มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการปฏิบัติงาน และการสื่อสารกับผู้อื่น					
5	มีวินัยต่อตนเองและผู้อื่น บุคลิกภาพดี และมีภาวะผู้นำสูง					
6	มีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ และอุทิศตนเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม					
7	มีความภาคภูมิใจในตนเอง สถาบัน ท้องถิ่น และประเทศชาติ					
8	มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ และมีวิสัยทัศน์ก้าวไกล					
9	สามารถใช้องค์ความรู้ในการวิจัยเพื่อพัฒนางาน และองค์กร ได้เป็นอย่างดี					
10	สามารถปฏิบัติงานในลักษณะองค์กรร่วม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน					
2. มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม						
1	ปฏิบัติตามระเบียบขององค์กร และสังคม ได้อย่างสม่ำเสมอ					
2	มีวินัย ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม					
3	มีการปรับตัวที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย					
4	มีภาวะความเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี สามารถจัดความขัดแย้งในองค์กรและสังคมได้ โดยยึดหลักความถูกต้อง และความสมานฉันท์					
5	เคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น โดยยึดความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของมนุษย์					
6	มีความรับผิดชอบต่อจรรยาบรรณวิชาชีพการพัฒนาชุมชน					
7	มีจิตสาธารณะต่อสังคมส่วนรวม					
8	เป็นบุคคลที่ยึดมั่นในศีลธรรม					
9	เคารพกฎระเบียบของสังคม					
10	มีวุฒิภาวะในความเป็นผู้นำ					
11	สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข					

ข้อ	ทิศทางการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาพื้นที่พิเศษสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
12	สามารถส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดกับสังคม					
3. มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านความรู้						
1	สามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามหลักคิด ทฤษฎี ทางวิชาการในสาขาวิชาชีพการพัฒนาชุมชน					
2	สามารถบูรณาการความรู้ในสาขาวิชาชีพการพัฒนาชุมชนและนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม					
3	มีความรู้ในการใช้ภาษาทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูกลาง					
4	มีความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนา					
5	สามารถใช้องค์ความรู้ในการวิจัย เพื่อพัฒนางาน และองค์กรได้					
6	สามารถปฏิบัติงานในลักษณะที่เป็นองค์กรร่วม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน					
4. มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะทางปัญญา						
1	มีความรอบรู้ ทำทันสถานการณ์ในปัจจุบัน					
2	รู้จักประยุกต์ใช้หลักวิชาการในการสร้างสรรค์สังคม					
3	มีกระบวนการคิด วิเคราะห์ และใช้เหตุผลในเชิงวิทยาศาสตร์					
4	มีความสามารถในการค้นหาความจริงโดยใช้กระบวนการวิจัย					
5	สามารถปรับใช้นวัตกรรมทางสังคมให้เหมาะสมกับสภาพทางสังคม					
6	มีความเข้าใจในบริบททางสังคม วิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางแก้ไขได้อย่างถูกต้อง					
5. มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ						
1	มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและสังคม					
2	สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม					
3	สามารถทำงานเป็นทีมได้					
4	สามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้					
5	มีความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี					
6	สามารถแสดงความคิดเห็นเพื่อชี้นำสังคมได้					
6. มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ						
1	สามารถวิเคราะห์และใช้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพ					
2	สามารถเลือกใช้สื่อในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม					
3	สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ					

ข้อ	ทิศทางการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาพื้นที่พิเศษตามจังหวัดชายแดนภาคใต้	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
4	มีทักษะในการใช้ภาษา ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูกลาง					
5	สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวเลข สถิติ ตลอดจนการแปรผลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์					
6	สามารถสื่อสารภาษาอาหรับได้					
7	สามารถสื่อสารภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียนได้					
7. กิจกรรมเสริมหลักสูตร						
1	ฝึกอบรมด้านศีลธรรม					
2	ฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ					
3	ฝึกอบรมด้านการประกอบอาชีพทางเลือก					
4	ฝึกอบรมด้านการช่างพื้นฐาน					
5	ศึกษาดูงานนอกสถานที่เกี่ยวกับการพัฒนา					
6	กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ					
7	กิจกรรมฝึกจิตอาสา					
8	กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาและสืบสานประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น					

แบบสอบถามรอบที่ 3

เรื่อง ทิศทางการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม
และการพัฒนาพื้นที่พิเศษสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

แบบสอบถามในรอบที่สามนี้ ประกอบด้วยประเด็นความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีค่ามัธยฐาน (Median) ตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป หรือผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับปานกลางขึ้นไปและทุกประเด็นความคิดเห็นนั้น มีค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ (Inter Quartile Rang) ไม่เกิน 1.50 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องกัน

ดังนั้น แบบสอบถามในรอบนี้ ผู้วิจัยขอความกรุณาท่านได้โปรดทบทวนคำตอบของท่านอีกครั้ง โดย

1. อ่านข้อความแต่ละข้อ และพิจารณาข้อความนั้น แล้วท่านมีความคิดเห็นในระดับใด โดยพิจารณาคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในรอบที่สองประกอบ แล้วขีดเครื่องหมาย / ลงในช่องคะแนนที่ท่านเลือก ซึ่งท่านจะยืนยันตามคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือจะเลือกคำตอบใหม่ ขอได้โปรดขีดเครื่องหมาย / อีกครั้งลงในช่องคะแนนตามความคิดเห็นของท่าน

2. หากคำตอบของท่านในรอบนี้ อยู่นอกค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ () กรุณาเขียนเหตุผลประกอบด้วย

เกณฑ์ในการพิจารณา

5 หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4 หมายถึง	เห็นด้วย
3 หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
2 หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
1 หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบสอบถาม

g	หมายถึง	ค่ามัธยฐานของระดับความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
____	หมายถึง	ช่วงพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ของระดับความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ข้อที่	1. คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ (สาขาการ พัฒนาชุมชน)	ระดับความคิดเห็น					Md	I.R	เหตุผล
		5	4	3	2	1			
1	สามารถคิด ตัดสินใจ และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง	g					5.0	1.0	
2	มีความรู้ในสาขาวิชาชีพการพัฒนาชุมชน และสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นภายใต้สังกัดมพพ วัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี		g				4.0	1.5	
3	มีความสามารถในการสื่อสาร และการใช้ภาษาได้ดี ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูกลาง		g				4.0	1.0	
4	มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการ ปฏิบัติงาน และการสื่อสารกับผู้อื่น		g				4.0	1.0	
5	มีวินัยต่อตนเองและผู้อื่น บุคลิกภาพดี และมีภาวะ ผู้นำสูง	g					5.0	1.0	
6	มีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ และอุทิศตนเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม	g					5.0	0.0	
7	มีความภาคภูมิใจในตนเอง สถาบัน ท้องถิ่น และประเทศชาติ	g					5.0	1.0	
8	มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ และมี วิสัยทัศน์ก้าวไกล	g					5.0	1.0	
9	สามารถใช้องค์ความรู้ในการวิจัยเพื่อพัฒนางาน และองค์กรได้เป็นอย่างดี		g				4.0	1.0	
10	สามารถปฏิบัติงานในลักษณะองค์รวม โดยยึด หลักการมีส่วนร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน	g					5.0	1.0	

ข้อที่	2. มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม	ระดับความคิดเห็น					Md	I.R	เหตุผล
		5	4	3	2	1			
1	ปฏิบัติตามระเบียบขององค์กร และสังคมได้อย่างสม่ำเสมอ	g					5.0	1.0	
2	มีวินัย ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม	g					5.0	0.0	
3	มีการปรับตัวที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตตามวิถี ประชาธิปไตย	g					5.0	1.0	
4	มีภาวะความเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี สามารถจัด ความขัดแย้งในองค์กรและสังคมได้ โดยยึดหลัก ความถูกต้อง และความสมานฉันท์	g					5.0	1.0	
5	เคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น โดยยึด ความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของมนุษย์	g					5.0	0.5	
6	มีความรับผิดชอบต่อจรรยาบรรณวิชาชีพการพัฒนา ชุมชน	g					5.0	1.0	
7	มีจิตสาธารณะต่อสังคมส่วนรวม	g					5.0	0.0	
8	เป็นบุคคลที่ยึดมั่นในศีลธรรม	g					5.0	0.0	
9	เคารพกฎระเบียบของสังคม	g					5.0	0.0	
10	มีวุฒิภาวะในความเป็นผู้นำ	g					5.0	1.0	
11	สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข	g					5.0	1.0	
12	สามารถส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดกับ สังคม	g					5.0	1.0	

ข้อที่	3. มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านความรู้	ระดับความคิดเห็น					Md	I.R	เหตุผล
		5	4	3	2	1			
1	สามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามหลักคิด ทฤษฎีทางวิชาการในสาขาวิชาชีพการพัฒนาชุมชน	g					4.0	1.0	
2	สามารถบูรณาการความรู้ในสาขาวิชาชีพการพัฒนาชุมชนและนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม	g					4.0	1.0	
3	มีความรู้ในการใช้ภาษาทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูกลาง	g					4.0	1.0	
4	มีความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนา	g					4.0	0.0	
5	สามารถใช้องค์ความรู้ในการวิจัย เพื่อการพัฒนา และองค์กรได้	g					4.0	1.5	
6	สามารถปฏิบัติงานในลักษณะที่เป็นองค์กรร่วม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน	g					5.0	1.0	

ข้อที่	4. มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะทางปัญญา	ระดับความคิดเห็น					Md	I.R	เหตุผล
		5	4	3	2	1			
1	มีความรอบรู้ เท่าทันสถานการณ์ในปัจจุบัน						4.0	1.0	
2	รู้จักประยุกต์ใช้หลักวิชาในการสร้างสรรค์สังคม						4.0	1.0	
3	มีกระบวนการคิด วิเคราะห์ และใช้เหตุผลในเชิงวิทยาศาสตร์						4.0	0.0	
4	มีความสามารถในการค้นหาความจริงโดยใช้กระบวนการวิจัย						4.0	1.0	
5	สามารถปรับใช้นวัตกรรมทางสังคมให้เหมาะสมกับสภาพทางสังคม						4.0	1.0	
6	มีความเข้าใจในบริบททางสังคม วิเคราะห์ปัญหา และกำหนดแนวทางแก้ไขได้อย่างถูกต้อง						5.0	1.0	

ข้อที่	5. มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	ระดับความคิดเห็น					Md	I.R	เหตุผล
		5	4	3	2	1			
1	มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและสังคม	g					5.0	0.0	
2	สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม	g					5.0	1.0	
3	สามารถทำงานเป็นทีมได้	g					5.0	1.0	
4	สามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้	g					5.0	0.5	
5	มีความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี		g				4.0	1.0	
6	สามารถแสดงความคิดเห็นเพื่อชี้นำสังคมได้		g				4.0	1.0	

ข้อที่	6. มาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	ระดับความคิดเห็น					Md	I.R	เหตุผล
		5	4	3	2	1			
1	สามารถวิเคราะห์และใช้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพ	g					5.0	1.0	
2	สามารถเลือกใช้สื่อในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม		g				4.0	1.0	
3	สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ		g				4.0	1.0	
4	มีทักษะในการใช้ภาษา ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูกลาง		g				4.0	0.5	
5	สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวเลข สถิติ ตลอดจนการแปรผลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์		g				4.0	1.0	
6	สามารถสื่อสารภาษาอาหรับได้		g				4.0	1.0	
7	สามารถสื่อสารภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียนได้		g				4.0	1.0	

ข้อที่	7. กิจกรรมเสริมหลักสูตร	ระดับความคิดเห็น					Md	I.R	เหตุผล
		5	4	3	2	1			
1	ฝึกอบรมด้านศีลธรรม	g					5.0	1.0	
2	ฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	g					4.0	1.0	
3	ฝึกอบรมด้านการประกอบอาชีพทางเลือก	g					4.0	0.5	
4	ฝึกอบรมด้านการช่างพื้นฐาน	g					4.0	1.0	
5	ศึกษาดูงานนอกสถานที่เกี่ยวกับการพัฒนา	g					5.0	1.0	
6	กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ	g					4.0	1.0	
7	กิจกรรมฝึกจิตอาสา	g					5.0	1.0	
8	กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาและสืบสานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น	g					5.0	1.0	